التجويد المصور

يحتوي على أحكام التجويد كاملة على شكل لوحات وصور توضيحية

ومرفق به قرص مدمج للوحات الكتاب للعرض على الحواسب وأجهزة الإسقاط

تأليف خادم القرآن الكريم

الدكتور أيمن رشدي سويد

مكتبة ابن الجزري

دمشق - سورية

الجزء الثاني

طبعة خاصة

للهيئة العالمية لتحفيظ القرآن الكريم

يوزع مجاناً ولا يباع

٢

التجويد المصور

به کوردی

گشت یاساکانی تەجوید بە وێنە و
ڕوونکردنەوە لە خۆ دەگرێت

الدكتور أيمن رشدي سويد

الموضـــــوع : دراسات قرآنية

العنـــــوان : التجويد المصور ٢/١

التـــأليـــف : الدكتور أيمن سويد

عـدد الصفحات : ٥٧٦

قياس الصفحات : ٢١ × ٢٩

الرقم التسلسلي : ٢

الترقيم الدولي : ISBN: 978-9933-9091-1-6

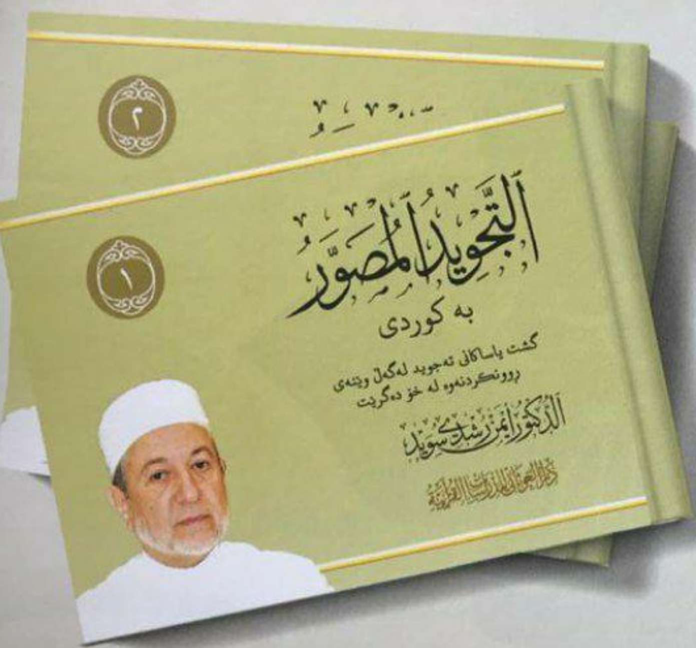
الطبعـة الثـانيـة : ١٤٣٢هـ - ٢٠١١م

الموزعون

سورية - حلب - دار نور الهداية - هاتف: [illegible]
سورية - حمص - مكتبة الأنصار - هاتف: [illegible]
الأردن - عمان - دار الفاروق - هاتف: [illegible]
لبنان - بيروت - دار البشائر الإسلامية - هاتف: [illegible]
مصر - القاهرة - دار السلام - هاتف: [illegible]
مصر - القاهرة - المكتبة الأزهرية - هاتف: [illegible]
الإمارات العربية - مكتبة البرهان - هاتف: [illegible]
الجزائر - العاصمة - دار الوعي - هاتف: [illegible]
السعودية - جدة - مكتبة روائع المملكة - هاتف: [illegible]
الكويت - العاصمة - مؤسسة الوعيد النافع - هاتف: [illegible]
اليمن - صنعاء - مكتبة خالد بن الوليد - هاتف: [illegible]
المغرب - الدار البيضاء - مكتبة الهجرة - هاتف: [illegible]
فرنسا - باريس - مكتبة سنا - هاتف: [illegible]

مكتبة ابن الجزري

سورية - دمشق - حلبوني - هاتف: [illegible]
فاكس: [illegible] - جوال: [illegible]
ibnaljazari@gmail.com - gethani@gmail.com

ناوی کتێب : التجوید المصور به کوردی

نووسەر : د . أَیْمَنْ رُشْدِی سُوَیْد

وەرگێڕانی : م . عبدالحمید بەرزنجی

پێداچوونەوە : م . عبدالجبار ابراهیم بابانی

تایپ : فرید لطیف عزت

دیزاین : باوەر کەمال قادر
fb.com/bawar.kemal

پێوانەی پەڕە : ١٧,٥ x ٢٥ سم

بۆ دەستکەوتنی ئەم بەرهەمە بە تاك و بە کۆ پەیوەندی بکە

بەم ژمارە مۆبایلەوە : ١٦ ٨٢ ٧٤٩ ٠٧٥٠

لە بەڕێوبەرایەتی گشتی کتێبخانە گشتیەکان ژمارە سپاردنی(١٣٣٢)ی ساڵی (٢٠١٨)ی پێدراوە

أَلْمُدُودُ

درێژکراوەکان

(اَلْمُدُودُ)

تَعرِيفُ المَدِّ

المدُّ لغةً : الزيادةُ والتطويل .

واصطلاحًا : إطالةُ الصوتِ بحرفٍ مِن حروفِ المَدِّ واللِّينِ أو حرفَيِ اللِّينِ .

وحروف المدِّ واللِّين : هي الألفُ والواوُ والياءُ السواكنُ ، المجانسُ لها ما قبلَها ، نحو : ﴿ نُوحِيهَا ﴾

وسُمِّيتْ (حروفَ المدِّ) : لأنَّ لها قابليةَ المَطِّ والتطويل .

وسُمِّيتْ (حروفَ اللِّين) : لخروجِها بامتدادٍ ولينٍ من غير كُلْفة .

پێناسەی مەد

مەد لە زمانەوانیدا : زیادە و درێژکردنەوە .

لەزاراوەدا : درێژکردنەوە ی دەنگی پیتێک لە پیتەکانی (مەد) یان دوو پیتەکەی لین.

وە پیتەکانی مەد بریتین لە :(ئەلیف و واو و یاء) ی زەنەدار ، کە جووڵەی پێش خۆیان لەرەگەزی خۆی بێت ، وەکو : ﴿ نُوحِيهَا ﴾

وە ناونراوە بە (پیتەکانی مەد) : چونکە بۆ خۆیان توانای درێژکردنەوە یان تێدایە.

وە ناونراوە بە (پیتەکانی لین) : چونکە درێژ دەکرێتەوە بە ئاسانی و بەبێ زۆر لە خۆکردن .

حَرفَا ٱللِّينِ

تقدَّمَ في صفاتِ الحروفِ (ص ١٩٣) أنَّ حرفَيِ اللِّينِ هما الواوُ والياءُ الساكنتانِ ، المفتوحُ ما قبلَهما ، نحو :

﴿ قَوْلُ ﴾ ﴿ يَوْمَ ﴾ ﴿ قُرَيْشٍ ﴾ ﴿ وَٱلَّيْلِ ﴾

دوو پیتەکەی لین

پێشتر لە سیفاتی پیتەکاندا لە (لاپەڕەی ١٨٣) باسکرا کە دوو پیتەکەی لین بریتین لە (واو ، یاء) ی زەنەدار ، کە پیتی پێش خۆیان فەتحە ی هەبێت ، وەکو :

﴿ قَوۡلُ ﴾ ﴿ يَوۡمَ ﴾ ﴿ قُرَيۡشٍ ﴾ ﴿ وَٱلَّيۡلِ ﴾

أَنْوَاعُ الْمَدِّ فِي الْقُرْآنِ الْكَرِيمِ

فرعيٌّ (يُمَدُّ أكثرَ من حركتَين)		أصليٌّ (الطبيعيُّ)
(سببُه سكونٌ)	(سببُه همزٌ)	يُلحَقُ به :
اللازم	المتصل	البَدَل
العارضُ للسُّكون	المنفصل	العِوَض
اللِّين	الصِّلةُ الكُبرىٰ	الصِّلةُ الصُّغرىٰ

جۆرەکانی مەد لە قورئانی پیرۆز دا

مەددی بنەڕەتی (الأصلی) سروشتی (الطبیعی) دوو جووڵە درێژدەکریتەوە	مەددی لاوەکی (فرعیٌّ) (دوو جووڵە زیاتر درێژ دەکرێتەوە)	
پاشکۆکانی :	بە هۆکاری هەمزە :	بەهۆکاری زەنە :
مەددی لەجیاتی (البَدَل)	مەددی پێوەلکاو (المُتَصِل)	مەددی پەیوەست (اللَّازم)
مەددی قەرەبوو (العِوِض)	مەددی جیا (المُنفَصِل)	مەددی توشهاتوو بە زەنە (العَارِضُ للسُّكُون)
مەددی گەیاندنی بچوک (الصِّلَةُ الصُّغرىٰ)	مەددی گەیاندنی گەورە (الصِّلَةُ الكُبرىٰ)	مەددی ئاسان (اللِّین)

قِيَاسُ أَزْمِنَةِ المُدُودِ

تُقاسُ أزمنةُ المُدودِ بالحركات .

والحركةُ : هي الفترةُ الزمنيَّةُ اللَّازمةُ للنُّطقِ بحرفٍ متحرِّكٍ مفتوحٍ أو مضمومٍ أو مكسورٍ .

فزمنُ النُّطقِ بـ : قَ = زمنَ النُّطقِ بـ : قُ = زمنَ النُّطقِ بـ : قِ

پێوەری ماوەی مەددەکان

ماوەی مەددەکان بەجووڵە (الْحَرَكَة) دەپێورێت.

جووڵە (الْحَرَكَة) : بریتییە لە خایاندنی ئەو ماوەیەی کە پێویستە بۆ دەربڕینی پیتێکی جووڵاو کە (فَتَحَة) یان (ضَمَة) یان (كَسْرَة) ی هەبێت .

ماوەی وتنی : قَ = ماوەی وتنی : قُ = ماوەی وتنی : قِ

قِيَاسُ أَزْمِنَةِ الْمُدُودِ

ولأئمَّةِ القراءةِ في قياسِ أزمنةِ المدودِ **خمسةُ مقاديرَ** هي :

١ - **القصرُ** : هو المدُّ بمقدارِ حركتَين (كالطبيعيِّ) .

٢ - **فُويقُ القصرِ** : هو المدُّ بمقدارِ ثلاثِ حركات .

٣ - **التوسُّطُ** : هو المدُّ بمقدارِ أربعِ حركات (**ضِعفُ** الطبيعيِّ) .

٤ - **فُويقُ التوسُّطِ** : هو المدُّ بمقدارِ خمسِ حركات .

٥ - **الطُّولُ** : هو المدُّ بمقدارِ سِتِّ حركات (**٣ أضعافِ** الطبيعيِّ) .

پێوەری ماوەی مەددەکان

پێشەوایانی قیرائەت بۆ پێوانی ماوەی مەددەکان پێنج ئەندازەیان دیاری کردووە ئەوانیش :

١. کورت : ئەندازەکە ی دوو جووڵەیە (وەکو سروشتی) .

٢. تۆزێک لە سەرو کورت : ئەندازەکەی سێ جووڵەیە.

٣. ناوەند : ئەندازەکەی چوار جووڵەیە.

٤. تۆزێک لە سەرو ناوەند : ئەندازەکەی پێنج جووڵەیە.

٥. درێژ : ئەندازەکەی شەش جووڵەیە (سێ هێندەی سروشتی).

تَنْبِيهٌ

يتناسبُ طُولُ الحركةِ – وبالتالي طُولُ المدِّ – مع سُرعةِ القراءة : تحقيقًا وتدويرًا وحدرًا ، فمثلًا :

(٤) حركاتٍ في التَّحقيقِ هي أطولُ من (٤) حركاتٍ في التَّدوير .

و (٤) حركاتٍ في التَّدويرِ هي أطولُ من (٤) حركاتٍ في الحَدر .

واللَّوحةُ التاليةُ تُوضِحُ ذلك :

ئاگادارکردنەوە

دریژی جووڵە - لەهەمان کاتدا دریژی مەد - گونجاوە لەگەڵ شێوازی خوێندنەکە ئەگەر
بە لەسەرخۆ (التحقیق) یان بە مامناوەند (التدویر) یان بە خێرا (الحدر) بخوێنرێت، بۆ
نمونە :

(٤) جووڵە لە خوێندنەوەی لەسەرخۆ درێژترە لە (٤) جووڵە لە خوێندنەوەی مامناوەند.
(٤) جووڵە لە خوێندنەوەی مامناوەند درێژترە لە (٤) جووڵە لە خوێندنەوەی خێرا .
ئەم تابلۆیەی کە دێت ئەوەمان بۆ ڕووندەکاتەوە :

تناسب مقادير المدود مع سرعة القراءة

وكذلك بقيَّةُ مقاديرِ المُدود

وهي : (٢ ، ٣ ، ٥ ، ٦) حركات

گونجانی ئەندازەی مەددەکان لەگەڵ شێوازی خوێندنەکە

← ٤ جووڵە لە خوێندنی لە سەر خۆ →
← ٤ جووڵە لە خوێندنی مامناوەند →
← ٤ جووڵە لە خوێندنی خێرا →

وە ئەندازەی مەددەکانی تریش بەهەمان شێوەن کەبریتین لە : (٢،٣،٥،٦) جووڵە

١ - المَدُّ الطَّبِيعِيُّ

هو المدُّ الذي لا تقومُ ذاتُ الحرفِ إلَّا به ، ولا يتوقَّفُ علىٰ سببٍ من همزٍ أو سكون ، نحو : ﴿ قَالُواْ يَـٰمُوسَىٰ ﴾

ويُمدُّ بمقدارِ **حركتَين** لا غير .

والحركتان : هي الفترةُ الزمنيَّةُ اللَّازمةُ للنُّطقِ بحرفَين متحرِّكَين متتاليَين ، نحو : بَ بَ ، أو : بُ بُ ، أو : بِ بِ .

١ مەددی سروشتی (الْمَدُّ الطَّبِيعِيُّ)

بریتییە لەو مەددەی کە خودی پیتەکە بە بێ ئەو مەددە دروست نابێت ، وە هیچ هۆکارێک نیە بۆ دروست بوونی لە هەمزە یان زەنە ، وەکو :

﴿قَالُوا۟ يَٰمُوسَىٰ﴾

بەئەندازەی دوو جووڵە درێژدەکرێتەوە .

وە دوو جووڵەیش : بریتییە لەخایاندنی ئەو ماوەیەی کە پێویستە بۆ وتنی دوو پیتی جووڵاوی لە دوای یەک ، وەکو : بَ بَ ، یان بُ بُ ، یان بِ بِ .

٢ - مَدُّ البَدَلِ

هو **كُلُّ همزٍ مَمْدُودٍ** ، وهو حالةٌ خاصَّةٌ من الطبيعيِّ ، ويُمَدُّ بمقدارِ حركتَينِ ، نحو :

﴿ ءَامَنُواْ ﴾ ﴿ أُوتُواْ ﴾ ﴿ إِيمَـٰنًا ﴾

﴿ ٱلْقُرْءَانَ ﴾ ﴿ يُرَآءُونَ ﴾ ﴿ ٱلْخَاطِـِٔينَ ﴾

﴿ رَءَا ﴾ ﴿ وَجَآءُو ﴾ ﴿ ءَابَآءِي ﴾

وانظر سببَ تسميتِه بالبَدلِ في بحثِ اجتماعِ همزتَينِ ثانيتُهما ساكنةٌ ص ٥٠٩ .

٢ مەددی لەجیاتی (مَدُّ الْبَدَلِ)

بریتییە لە هەموو هەمزەیەکی درێژکراوە ، کە جۆرێکی تایبەتە لە مەددی سروشتی ، وە بە ئەندازەی دوو جووڵە درێژ دەکرێتەوە ، وەکو :

﴿ ءَامَنُواْ ﴾ ﴿ أُوتُواْ ﴾ ﴿ إِيمَـٰنًا ﴾

﴿ ٱلْقُرْءَانَ ﴾ ﴿ يُرَآءُونَ ﴾ ﴿ ٱلْخَاطِـِٔينَ ﴾

﴿ رَءَا ﴾ ﴿ وَجَآءُو ﴾ ﴿ ءَابَآءِي ﴾

تەماشای هۆکاری ناونانی ئەم مەددە بکە بە (البدل) لە باسی کۆبونەوەی دوو هەمزە کە دووەمیان زەنەدار بێت لە (لاپەرەی ٤٩٩) .

تَنْبِيهٌ (١)

لا يعوَّضُ عن تنوينِ النصبِ بألفٍ إذا كان علىٰ هاءِ تأنيثٍ بل يُحذفُ التنوينُ ويوقفُ علىٰ هاءِ التأنيثِ بالسكون ، نحو :

﴿ وَشَجَرَةً ﴾ ← يُوقفُ عليها ← ﴿ وَشَجَرَهْ ﴾

﴿ جَنَّةً ﴾ ← يُوقفُ عليها ← ﴿ جَنَّهْ ﴾

ئاگادارکردنەوە (١)

(هاء)ی تەئنیث ئەگەر کۆتایی بە (تەنوینی فەتحە) هاتبێ ئەلیف لە بری تەنوینەکە دانانرێت ، بەڵکو تەنوینەکە لا دەبرێ و لە سەر (هاء)ەکە بە زەنە دەوەستیت ، وەکو:

﴿وَشَجَرَةً﴾ ← لە سەری دەوەستیت بە ← ﴿وَشَجَرَهْ﴾

﴿جَنَّةً﴾ ← لە سەری دەوەستیت بە ← ﴿جَنَّهْ﴾

تَنْبِيه (٢)

تقفُ العربُ علىٰ ﴿ مَآءً ﴾ : (مَآءَا) بألفٍ بعدَ الهمزةِ ، ولكنَّهم لا يكتبونَها لأنَّهم لا يَجمَعونَ في الخطِّ بينَ ألِفَين متجاورتَين ، وكذلك يَقِفون علىٰ كلِّ ما شابَه ذلك ، نحو :

﴿ إِنشَآءً ﴾ ← يُوقفُ عليها → (إِنشَآءَا)

وهذا المدُّ هو من قَبيلِ مَدِّ العِوَضِ ، وليسَ مَدَّ بَدَلٍ ؛ لأنَّ ألِفَهُ عارضةٌ بسببِ الوقفِ ، وكذلك الوقفُ علىٰ نحو : ﴿ شَيْـًٔا ﴾

ئاگادارکردنەوە (٢)

عەرەب لەسەر وشەی ﴿مَآءً﴾ بە:(مَآءَا) دەوەستێت بە ئەلیفێک لە دوای هەمزەکە ، بەڵام نایینووسن چونکە دوو ئەلیف پێکەوە لە نوسیندا کۆناکەنەوە ، وە لەسەر وشە هاوشێوەکانی وەک ئەمە هەر بەم شێوەیە دەوەستین ، وەکو :

﴿إِنشَآءً﴾ لە سەری دەوەستیت بە (إِنشَآءَا)

جا ئەم جۆرە مەددە مەددی (عِوَض) ، وە مەددی (بَدَل) نی یە ، چونکە ئەلیفەکەی کاتی یە و بەهۆی وەستانەوەیە ,وەهەروەها وەستان لە سەر ئەوانەی وەکو :﴿شَيْـًٔا﴾ وان .

٤ - ٱلْمَدُّ ٱلْجَائِزُ ٱلْمُنْفَصِلُ

هو أنْ يأتيَ حرفُ المَدِّ آخِرَ الكلمةِ الأُولىٰ وهمزةُ القطعِ في أوَّلِ الكلمةِ التي تليها ، نحو :

﴿ بِمَآ أُنزِلَ ﴾ ﴿ قَالُوٓاْ ءَامَنَّا ﴾ ﴿ وَفِىٓ أَنفُسِكُمْ ﴾

ويُقالُ له : (المدُّ الجائز) لِاختلافِ القرَّاءِ في مدِّه وقصرِه .

ويُمَدُّ (في روايةِ حفصٍ من الشاطبيَّة) بمقدارِ (٤) أو (٥) حركات .

٤ مەددی ڕێپێدراوی جیا (ٱلۡمَدُّ ٱلۡجَائِزُ ٱلۡمُنفَصِلُ)

بریتییە لەوەی پیتی مەددەکە کۆتا پیتی وشەی یەکەم بێت و هەمزەی (قطع) کەوتبێتە سەرەتای وشەکەی دوای خۆی , وەکو :

﴿ بِمَآ أُنزِلَ ﴾ ﴿ قَالُوٓاْ ءَامَنَّا ﴾ ﴿ وَفِيٓ أَنفُسِكُمۡ ﴾

وە پێی وتراوە : (مەددی ڕێپێدراو) لە بەر جیاوازی (قُراءْ) لە کورتکردن و درێژکردنیدا.

وە لە ڕیوایەتی (حفص لە شاطبیە) دا بە ئەندازەی (٤) یان (٥) جووڵە درێژ دەکرێتەوە .

تَنْبِيهٌ

كُتِبتْ (يَا) الَّتي لِلنِّداءِ و (هَا) الَّتي لِلتَّنبيهِ في المصحفِ الشريفِ محذوفةَ الألفِ مَوصولةً بما بعدَها ، نحو :

﴿ يَـٰٓأَيُّهَا ﴾ ﴿ يَـٰٓأُوْلِى ﴾ ﴿ هَـٰٓأَنتُمْ هَـٰٓؤُلَآءِ ﴾

والمَدُّ في هذهِ الكلماتِ وما ماثلَها مَدٌّ منفصلٌ وليسَ مدًّا متصلًا .

ئاگادارکردنەوە

(يَا) کە بۆ بانگکردنە (النداء) وە (هَا) کە بۆ ئاگادار کردنەوەیە (التنبیه) لە قورئانی پیرۆز دا ئەلیفەکەی نەنوسراوە و (یاء و هاء) ەکە لکێنراوە بە دوای خۆیەوە ، وەکو :

﴿يَـٰٓأَيُّهَا﴾ ﴿يَـٰٓأُوْلِي﴾ ﴿هَـٰٓأَنتُمْ هَـٰٓؤُلَآءِ﴾

وە مەددی ئەم وشانەو هاوشێوەکانی مەددی ڕێپێدراوی جیا (مُنْفَصِلَ) وە مەددی (مُتَصِل) نییە .

٥ - ٱلمدُّ ٱلواجبُ ٱلمتّصِلُ

هو أنْ يأتيَ حرفُ المدِّ وبعدَه همزةٌ في الكلمةِ نفسِها ، نحو :

﴿ وَجَآءَكُمُ ٱلنَّذِيرُ ﴾ ﴿ سُوٓءَ ٱلْعَذَابِ ﴾ ﴿ سِيٓءَ بِهِمْ ﴾

ويُقالُ له : (المدُّ الواجبُ) لوجوبِ تطويلِه عن الطبيعيِّ لكلِّ القرَّاء .

ويُمَدُّ (في روايةِ حفصٍ عن عاصم) بمقدارِ (٤) أو (٥) حركات .

٥ مەددی پێویستی لکاو (ٱلۡمَدُّ ٱلۡوَاجِبُ ٱلۡمُتَّصِلُ)

بریتییە لەوەی کە پیتێکی مەد هەبێت و بە دوایدا هەمزە هاتبێت لە یەک وشەدا ، وەکو :

﴿ وَجَآءَكُمُ ٱلنَّذِيرُ ﴾ ﴿ سُوٓءَ ٱلۡعَذَابِ ﴾ ﴿ سِيٓءَ بِهِمۡ ﴾

وەپێی وتراوە : (مەددی پێویست) چونکە درێژکردنەوەکەی لە مەددی سروشتی زیاترە لای هەموو (قُرَاء) ، وە لە ڕیوایەتی (حفص لە عاصم) دا بە ئەندازەی (٤) یان (٥) جووڵە درێژ دەکرێتەوە .

تَنْبِيهٌ (١)

توسُّطُ المنفصلِ يكونُ فقط مع **توسُّطِ** المتَّصل .

وفوَيقُ التوسُّطِ في المنفصلِ يكونُ فقط مع **مثلِه** في المتصل .

المنفصل	المتصل
٤	٤
٥	٥

ئاگاداركردنەوە (١)

مامناوەندی لە (مُنْفَصِل) دا بە تەنها لەگەڵ مامناوەندی یە لە (مُتَصِل) دا .

تۆزێک سەروو مامناوەند لە (مُنْفَصِل) دا بە تەنها لەگەڵ هاوشێوەکەیەتی لە (مُتَصِل)دا.

مەددی پێویستی لکاو (الْمُتَصِل)	مەددی ڕێپێدراوی جیا (الْمُنْفَصِل)
٤	٤
٥	٥

تَنْبِيهٌ (٢)

(هَا) فِي قَولِه تعالىٰ : ﴿ هَآؤُمُ ﴾ مِن أصلِ الكلمةِ وليسَت للتَّنبيهِ وعليهِ فالمدُّ الذي فيها مدٌّ متَّصلٌ وليس مدًّا منفصلًا .

ئاگادارکردنەوە (٢)

(هَا) لەم وشە قورئانیەدا : ﴿هَآؤُمُ﴾ لە بنەڕەتی وشەکەیە و بۆ ئاگادار کردنەوە نییە ، کەواتە ئەو مەددەی کە تیایەتی **مەددی** (مُتَصِلَ) و مەددی (مُنْفَصِل) نییە.

عَلامَةُ المَدِّ في ضَبطِ المُصحَفِ

اصطلحَ العلماءُ علىٰ وضعِ هذه العلامةِ (~)
فوقَ حرفٍ من حُروفِ المدِّ إشارةً إلىٰ تطويلِه عن
حدِّه الطبيعيِّ ، وأصلُها كلمةُ (مَدّ) تحوَّلت معَ
مُرورِ الأيامِ إلىٰ شكلِ المَدَّة ، انظر ص ٥٤٨ .

.

نیشانەی مەد لە قورئاندا

زانایان لەسەر پیتەکانی مەد ئەم نیشانەیان داناوە (~) وەک ئاماژەیەک بۆ درێژکردنەوەی لە سنوری ئاسایی خۆی ، وە لە بنەڕەتیشدا لە وشەی (مَدّ)ەوە هاتووە ، وە لەگەڵ ڕۆشتنی کات گۆڕاوە بۆ ئەم شێوازە ، تەماشای (لاپەڕەی ٥٣٨) بکە .

٦- مَدُّ الصِّلَةِ

هو صِلةُ هاءِ الضميرِ - للمفردِ الغائبِ المذكَّرِ - بواوٍ إنْ كانتِ الهاءُ مضمومةً ، وبياءٍ إنْ كانتْ مكسورةً ، بشرطِ أنْ تقعَ بينَ متحرِّكَينِ ، نحو :

﴿ إِنَّهُۥ عَلَىٰ رَجۡعِهِۦ لَقَادِرٌ ﴾

٦ مەددی گەیاندن (مَدُّ الصِّلَة)

بریتییە لە گەیاندنی - (هاء)ی ڕاناو کە بۆ تاکی نێرینەی نادیارە - بە واو ئەگەر (هاء)ە کە (ضەمە) ی هەبوو ، وە بە یاء ئەگەر (هاء)ە کە (کەسرە)ی هەبوو ، بەمەرجێک کەوتبێتە نێوان دوو جووڵاوەوە ، وەکو :

﴿ إِنَّهُۥ عَلَىٰ رَجۡعِهِۦ لَقَادِرٞ ﴾

أَقْسَامُ مَدِّ الصِّلَةِ

صِلَةٌ صُغْرَى

ليس بعدَ الهاءِ همزةُ قطعٍ ، نحو :

﴿ مَالُهُۥ وَمَا كَسَبَ ﴾

﴿ وَأُمِّهِۦ وَأَبِيهِ ﴾

صِلَةٌ كُبْرَى

بعدَ الهاءِ همزةُ قطعٍ ، نحو :

﴿ مَالَهُۥٓ أَخْلَدَهُ ﴾

﴿ إِلَىٰ طَعَامِهِۦٓ أَنَّا ﴾

جۆرەکانی مەددی گەیاندن

گەیاندنی بچوک

ئەگەر لە دوای هاء
هەمزەی (قَطع)
نەهاتبێت ، وەکو :

﴿مَالُهُۥ وَمَا كَسَبَ﴾

﴿ وَأُمِّهِۦ وَأَبِيهِ ﴾

گەیاندنی گەورە

ئەگەر لە دوای هاء
هەمزەی (قَطع)
هاتبێت ، وەکو :

﴿ مَالَهُۥٓ أَخْلَدَهُۥ ﴾

﴿ إِلَىٰ طَعَامِهِۦٓ أَنَّا ﴾

مِقْدَارُ مَدِّ الصِّلَةِ الصُّغْرَىٰ

تُمَدُّ الصِّلَةُ الصُّغرَىٰ بمقدارِ حركتَين ، وتُلحَقُ بالمَدِّ الطبيعيِّ ، نحو :

﴿ إِنَّهُۥ عَلَىٰ ﴾ ← تُقرأُ هكذا ← (إِنَّهُو عَلَىٰ)

﴿ رَجْعِهِۦ لَقَادِرٌ ﴾ ← تُقرأُ هكذا ← (رَجْعِهِي لَقَادِرٌ)

ئەندازەی مەددی گەیاندنی بچوک

مەددی گەیاندنی بچوک درێژ دەکرێتەوە بە ئەندازەی **دوو جووڵە** ، وە دەدرێتە پاڵ مەددی سروشتی ، وەکو :

﴿ إِنَّهُۥ عَلَىٰ ﴾ ← بەم شێوەیە دەخوێنرێتەوە ← (إِنَّهُو عَلَىٰ)

﴿ رَجۡعِهِۦ لَقَادِرٌ ﴾ ← بەم شێوەیە دەخوێنرێتەوە ← (رَجْعِهِي لَقَادِرٌ)

مِقدارُ مدِّ الصِّلةِ الكبرى

تُمَدُّ الصِّلَةُ الكُبرىٰ بمقدارِ (٤) أو (٥) حركات ، **وتُلحَقُ بالمَدِّ المُنفصِل** ، نحو :

﴿ مَالَهُۥٓ أَخۡلَدَهُۥ ﴾ ← تُقرأُ هكذا ← (مَالَهُوٓ أَخْلَدَهُ)

﴿ إِلَىٰ طَعَامِهِۦٓ أَنَّا ﴾ ← تُقرأُ هكذا ← (إِلَىٰ طَعَامِهِيٓ أَنَّا)

ئەندازەی مەددی گەیاندنی گەورە

مەددی گەیاندنی گەورە درێژ دەكرێتەوە بە ئەندازەی (٤) یان (٥) جووڵە ، و دەدرێتە پاڵ مەددی (مُنفَصِل) ، وەكو :

﴿مَالَهُۥٓ أَخۡلَدَهُۥ﴾ ← بەم شێوەیە دەخوێنرێتەوە ← (مَالَهُوٓ أَخۡلَدَهُ)

﴿إِلَىٰ طَعَامِهِۦٓ أَنَّا﴾ ← بەم شێوەیە دەخوێنرێتەوە ← (إِلَىٰ طَعَامِهِيٓ أَنَّا)

تَنْبِيهٌ (١)

يكونُ مَدُّ الصِّلَةِ في الوَصلِ لا غيرَ ، فإذا وَقَفْنا نَقِفُ بالسُّكونِ ، نحو :

﴿ مَالُهُۥ وَمَاكَسَبَ ﴾ ← يُوقفُ عليها ← (مَالُهْ)

﴿ إِلَىٰ طَعَامِهِۦٓ أَنَّا ﴾ ← يُوقفُ عليها ← (إِلَىٰ طَعَامِهْ)

ئاگادارکردنەوە (١)

مەددی گەیاندن تەنها لە کاتی بەیەک گەیاندن (الْوَصل) دا ڕوودەدات ، بەڵام کە وەستاین لەسەری بە (زەنە) دەوەستین ، وەکو :

﴿ مَالَهُۥٓ أَخْلَدَهُۥ ﴾ ← بەم شێوەیە دەوەستین ← (مَالَهْ)

﴿ إِلَىٰ طَعَامِهِۦٓ أَنَّا ﴾ ← بەم شێوەیە دەوەستین ← (إِلَىٰ طَعَامِهْ)

تَنۢبِيهٌ (٢)

ليسَ في الأمثلةِ التَّالية - ولا فيما يُماثلُها - مَدُّ صِلَةٍ ؛ لِانعدامِ الشَّرط :

﴿ فِيهِ هُدًى ﴾ ﴿ يَعۡلَمۡهُ ٱللَّهُۗ ﴾ ﴿ ٱسۡمُهُ ٱلۡمَسِيحُ ﴾

لأنَّ قبلَ الهاءِ ساكن — لأنَّ قبلَ الهاءِ وبعدَها ساكن — لأنَّ بعدَ الهاءِ ساكن

﴿ أَرۡجِهۡ وَأَخَاهُ ﴾ ﴿ فَأَلۡقِهۡ إِلَيۡهِمۡ ﴾

لأنَّ هاءَ الضَّميرِ ساكنة

ئاگاداركردنەوە (٢)

لەم نمونانە و - هاوشێوەكانیان - مەددی گەیاندنی تیا نییە؛ لەبەر نەهاتنەدی مەرجەكانیان:

﴿فِيهِ هُدًى﴾ — چونكە پیتی پێش هاء زەنەدارە

﴿يَعْلَمُهُ ٱللَّهُ﴾ — چونكەپیتەكانی پێش و دوای هاء زەنەدارن

﴿ٱسْمُهُ ٱلْمَسِيحُ﴾ — چونكە پیتی دوای هاء زەنەدارە

﴿أَرْجِهْ وَأَخَاهُ﴾ ﴿فَأَلْقِهْ إِلَيْهِمْ﴾ — چونكە هائی ڕاناو زەنەدارە

تَنْبِيهٌ (٣)

يُستثنَىٰ مِن قاعدةِ مَدِّ الصِّلةِ - علىٰ روايةِ حفصٍ - كلمتانِ :

الأُولَىٰ : لم تَنطبِقْ عليها القاعدةُ - لسكونِ ما قبلَ الهاءِ - وفيها صِلَةٌ ، وهي : ﴿ وَيَخْلُدْ فِيهِۦ مُهَانًا ﴾ (الفرقان ٦٩)

الثانية : انطبقَتْ عليها القاعدةُ - لوقوعِ الهاءِ بينَ مُتحرِّكَين - ولا صِلَةَ فيها ، وهي : ﴿ يَرْضَهُ لَكُمْ ﴾ (الزُّمَر ٧)

ئاگاداركردنەوە (٣)

ئەوەی جیایە لە یاسای مەددی گەیاندن – لەسەر ڕیوایەتی حفص – دا دوو وشەیە :

یەكەم : یاساكەی تیا نەهاتووەتەدی – چونكە پیتی پێش (هاء)زەنەدارە – بەڵام مەددی تیایە ، وەكو : ﴿وَيَخْلُدْ فِيهِۦ مُهَانًا﴾ الفرقان ٦٩

دووەم : یاساكەی تیا هاتووەتەدی – چونكە (هاء) لە نێوان دوو جووڵەدار دایە – بەڵام مەددی تیا نییە ، وەكو : ﴿يَرْضَهُ لَكُمْ﴾ الزُمَر ٧

تَنْبِيهٌ (٤)

تُعامِلُ العَربُ هاءَ ﴿ هَٰذِهِ ﴾ مُعاملةَ هاءِ الضميرِ من حيثُ الصِّلةُ وعدمُها ، نحو :

﴿ هَٰذِهِۦ بِضَٰعَتُنَا ﴾ ← تُقرأُ وصلًا كالصِّلة الصُّغرى ← (هَاذِهِي بِضاعَتُنا)

﴿ هَٰذِهِۦٓ أُمَّتُكُمْ ﴾ ← تُقرأُ وصلًا كالصِّلة الكُبرى ← (هَاذِهِيٓ أُمَّتُكُمْ)

﴿ هَٰذِهِ ٱلشَّجَرَةَ ﴾ ← لا صِلةَ فيها لسُكونِ ما بعد الهاء ← (هَاذِهِ الشَّجَرَةَ)

ئاگاداركردنەوە (٤)

عەرەب مامەڵەیان لەگەڵ هائی (هَـٰذِهِ) وەک مامەڵەی هائی ڕاناو كردووە لەڕووی بوون و نەبوونی مەددەوە تیایدا ، وەكو :

﴿هَـٰذِهِۦ بِضَـٰعَتُنَا﴾ ← لەكاتی گەیاندن وەک گەیاندنی بچوک (صِلَةِ الصُّغرىٰ) دەخوێنرێتەوە ← (هَاذِهِي بِضَاعَتُنَا)

﴿هَـٰذِهِۦٓ أُمَّتُكُمْ﴾ ← لەكاتی گەیاندن وەک گەیاندنی گەورە (صِلَةِ الكُبرىٰ)دەخوێنرێتەوە ← (هَاذِهِيٓ أُمَّتُكُمْ)

﴿هَـٰذِهِ ٱلشَّجَرَةَ﴾ ← مەددی (صِلَة) ی تیا نییە لەبەر ئەوەی پیتی دوای هاء زەنەدارە ← (هَـاذِهِ الشَّجَرَةَ)

تَنْبِيهٌ (٥)

الهاءُ في الكلماتِ التاليةِ وما ماثلَها **ليست من هاءِ الضميرِ** وإنَّما هي **هاءُ سكتٍ** تُلحِقُها العربُ آخرَ بعضِ الكلماتِ لبَيانِ حركةِ الحرفِ الأخيرِ منها ، وتُقرأُ - في روايةِ حفصٍ عن عاصمٍ - ساكنةً وصلًا ووقفًا ، نحو :

﴿ يَتَسَنَّهْ ﴾ ﴿ اقْتَدِهْ ﴾ ﴿ كِتَٰبِيَهْ ﴾ ﴿ حِسَابِيَهْ ﴾

﴿ مَالِيَهْ ﴾ ﴿ سُلْطَٰنِيَهْ ﴾ ﴿ مَا هِيَهْ ﴾

ئاگادارکردنەوە (٥)

(هاء) لەم وشانە و هاوشێوەکانیدا (هاء)ی ڕاناو نییە بەڵکو (هاء) ی (سکت) ە، کە عەرەب لکاندویەتی بە کۆتایی هەندێ وشەوە بۆ دەرکەوتنی جووڵەی پیتی کۆتایی ، وە لەڕیوایەتی -حفص لە عاصم -دا بە زەنەداری دەخوێنرێتەوە لە کاتی گەیاندن و وەستانیشدا ، وەکو :

﴿ يَتَسَنَّهْ ﴾ ﴿ ٱقْتَدِهْ ﴾ ﴿ كِتَـٰبِيَهْ ﴾ ﴿ حِسَابِيَهْ ﴾

﴿ مَالِيَهْ ﴾ ﴿ سُلْطَـٰنِيَهْ ﴾ ﴿ مَاهِيَهْ ﴾

تَنْبِيهٌ (٦)

الهاءُ في الكلماتِ التاليةِ وما ماثلَها هي من أصلِ الكلمةِ وليستْ هاءَ ضميرٍ :

﴿ وَجْهِ أَبِي ﴾ ﴿ فَوَاكِهُ كَثِيرَةٌ ﴾ ﴿ لَمْ يَنتَهِ لَنَسْفَعًا ﴾

ئاگادارکردنەوە (٦)

(هاء) لەم وشانە و هاوشێوەکانیدا لە بنەڕەتی وشەکەیە و (هاء)ی ڕاناو نییە :

﴿ وَجْهِ أَبِي ﴾ ﴿ فَوَٰكِهُ كَثِيرَةٌ ﴾

﴿ لَّمْ يَنتَهِ لَنَسْفَعًۢا ﴾

عَلامَةُ مَدِّ الصِّلَةِ الصُّغرىٰ في ضَبطِ المُصحَف

علامةُ مدِّ الصِّلةِ الصُّغرىٰ في ضبطِ المصحفِ وضعُ واوٍ صغيرةٍ

(و) بعدَ هاءِ الضَّميرِ المضمومةِ ، هكذا : ﴿ إِنَّهُۥ عَلَىٰ ﴾ .

وَوضعُ ياءٍ صغيرةٍ مردودةٍ إلىٰ الخلفِ (ے) بعدَ هاءِ الضَّميرِ

المكسورةِ ، هكذا : ﴿ رَجْعِهِۦ لَقَادِرٌ ﴾ .

نیشانەی مەددی گەیاندنی بچوک لە قورئاندا

نیشانەی مەددی گەیاندنی بچوک لە قورئاندا دانانی واوێکی بچوکە (و) لە دوای (هاء)ی ڕاناوەکە کاتێک کە ضەممەی هەبێت ، بەم شێوەیە :

﴿ إِنَّهُۥ عَلَىٰ ﴾

وەدانانی یائێکی بچوکی گەڕاوەیە بۆ دواوە (ۦ) لە دوای (هاء) ی ڕاناوەکە کاتێک کە کەسرەی هەبێت ، بەم شێوەیە:

﴿ رَجْعِهِۦ لَقَادِرٌ ﴾

عَلامَةُ مَدِّ الصِّلَةِ الكُبرى في ضَبطِ المُصحَف

هي وضعُ علامةِ المدِّ فوقَ واوِ أو ياءِ الصِّلةِ هكذا :

﴿ مَالَهُۥٓ أَخْلَدَهُۥ ﴾ ﴿ إِلَىٰ طَعَامِهِۦٓ أَنَّا ﴾

وٓ ىٓ

نیشانەی مەددی گەیاندنی گەورە لە قورئاندا

بریتییە لەدانانی نیشانەی مەد لەسەر (واو) یان (یاء)ی گەیاندن بەم شێوەیە :

﴿مَالَهُۥٓ أَخۡلَدَهُۥ﴾ ﴿إِلَىٰ طَعَامِهِۦٓ أَنَّا﴾

وٓ

ۦٓ

٧- المَدُّ اللازِمُ

هو أنْ يأتيَ حرفُ المَدِّ وبعدَه حرفٌ ساكنٌ سكونًا أصليًّا (وصلًا ووقفًا) ، نحو :

﴿ ٱلصَّآخَّةُ ﴾ ﴿ ٱلضَّآلِّينَ ﴾ ﴿ أَتُحَٰٓجُّوٓنِّى ﴾ ﴿ ءَآلْـَٰٔنَ ﴾

(صَآدْ ، نُوٓنْ ، حَـامِيٓـمْ ، طَاسِيٓمِّيٓمْ)

٧ مەددی پەیوەست (المَدُّ اللازم)

بریتییە لەوەی کە پیتی مەد دێت وە لە دوای ئەو پیتێکی زەنە دار بێت زەنەیەکی بنەڕەتی (لەکاتی گەیاندن و وەستاندا) ، وەکو :

﴿ ٱلصَّآخَّةُ ﴾ ﴿ ٱلضَّآلِّينَ ﴾ ﴿ أَتُحَـٰٓجُّوٓنِّى ﴾ ﴿ ءَآلۡـَٔـٰنَ ﴾

(صَآدْ ، نُوٓنْ ، حَامِيٓمْ ، طَاسِيٓمِّيٓمْ)

أَقْسَامُ المَدِّ اللَّازِمِ

لازمٌ كَلِميٌّ		لازمٌ حَرفيٌّ	
مُخفَّفٌ هو :	مُثقَّلٌ نحو :	مُخفَّفٌ نحو :	مُثقَّلٌ نحو :
﴿ءَآلْـَٰٔنَ﴾	﴿ٱلصَّآخَّةُ﴾	(حَـامِـيـمْ)	(طَاسِيمِّيمْ)

بەشەکانی مەددی پەیوەست (الْمَدُّ اللازم)

مەددی پەیوەستی وشەیی
(لازمٌ كَلِمِيٌّ)

ئاسانکراو
(مُخَفَّفٌ)وەکو:
ءَآلْـَٰٔنَ

قورسکراو
(مُثَقَّلٌ)وەکو:
ٱلصَّآخَّةُ

مەددی پەیوەستی پیتی
(لازمٌ حَرفِيٌّ)

ئاسانکراو
(مُخَفَّفٌ)وەکو:
حَامِيٓمْ

قورسکراو
(مُثَقَّلٌ)وەکو:
طَاسِيٓمِّيٓمْ

مِقدارُ المدِّ اللازِمِ

يُمَدُّ اللّازمُ بكلِّ أقسامِه بمقدارِ (٦) حركات .

أو نقولُ : بمقدارِ ثلاثةِ أضعافِ المدِّ الطبيعيِّ ، نحو :

﴿ ٱلصَّآخَّةُ ﴾ ﴿ ٱلضَّآلِّينَ ﴾ ﴿ أَتُحَٰٓجُّوٓنِّى ﴾ ﴿ ءَآلْـَٰٔنَ ﴾

(صٓادْ ، نُوٓنْ ، حَـامِيٓمْ ، طَاسِيٓمِّيٓمْ)

ئەندازەی مەددی پەیوەست

هەموو بەشەکانی مەددی پەیوەست (اللازم) بە ئەندازەی (٦) جووڵە درێژ دەکرێتەوە یان دەڵێین : بە ئەندازەی سێ هێندەی مەددی سروشتییە ، وەکو :

﴿ ٱلصَّآخَّةُ ﴾ ﴿ ٱلضَّآلِّينَ ﴾ ﴿ أَتُحَـٰٓجُّوٓنِّى ﴾ ﴿ ءَآلْـَٔـٰنَ ﴾

(صَٓادْ ، نُوٓنْ ، حَامِٓيمْ ، طَاسِٓيمِّٓيمْ)

الحروف المقطعة

في القرآن الكريم

٣٤٥

پیتە پچڕاوەکان
لەقورئانی پیرۆزدا

الْحُرُوفُ الْمُقَطَّعَةُ
فِي الْقُرْآنِ الْكَرِيمِ

الحروف المقطعة في كتاب الله عز وجل

ابتدأ اللهُ عزَّ وجلَّ (٢٩) سورةً في القرآنِ الكريمِ بحُروفٍ مُقطَّعةٍ اللهُ أعلمُ بمعناها ، حظُّنا منها :

١ - الإيمانُ أنَّها كلامُ اللهِ .

٢ - تلاوتُها كما وردتْ .

عددُ الحروفِ المقطَّعةِ في القرآنِ الكريمِ (١٤) حرفًا يجمعُها :

(نَصٌّ حكيمٌ قَطْعًا لَهُ سِرٌّ)

پیتە پچڕاوەکان لە قورئانی پیرۆزدا

خوای گەورە لە (٢٩) سورەتی قورئانی پیرۆزدا بە چەند پیتێکی پچڕاو دەستی پێکردووە ، کە هەر خودا بۆ خۆی زاناترە بەواتاکانی ، ئەوەی لەسەر ئێمە پێویستە :

١. بڕوامان وا بێت ئەوانە وتەی پیرۆزی خودای گەورەن .

٢. چۆن خوێندراوەتەوە (لە لایەن پێغەمبەری خوداوە ﷺ) ئاوا بخوێنرێتەوە .

ژمارەی پیتە پچڕاوەکان لە قورئانی پیرۆز دا (١٤) پیتە کە کۆکراوەتەوە لەم ڕستەیەدا :

(نَصٌّ حكيمٌ قَطْعًا لَـهُ سِـرٌّ)

المُدُودُ الوَاقِعَةُ فِي الحُرُوفِ المُقَطَّعَةِ

تُقسَمُ الحروفُ المُقطَّعةُ من حيثُ المدُّ الذي فيها إلىٰ أربعِ مجموعاتٍ :

١- أَلِفْ : ولا مَدَّ فيها ؛ لعدمِ وجودِ حرفِ مدٍّ .

٢- حروف (حَيٌّ طَهُرَ) : يُنطَقُ كلٌّ منها علىٰ حرفَين ثانيهِما حرفُ مَدٍّ ، ويُمَدُّ بمقدارِ حركتَين ، مدًّا طبيعيًّا هكذا :

(حَا ، يَا ، طَا ، هَا ، رَا)

ئەو مەددانەی لە پیتە پچڕاوەکاندا هەیە

پیتە پچڕاوەکان بە گوێرەی ئەو مەددانەی تیایاندان دەبن بە چوار کۆمەڵ :

١) أَلِفْ : مەددی تیا نییە ؛ چونک پیتی مەددی تیا نییە .

٢) پیتەکانی (حَىٌّ طَهُرَ) : کە هەریەکەیان بە دوو پیت دەخوێنرێتەوە کە دووەمیان پیتی مەددە ، بە ئەندازەی دوو جووڵە بە مەددێکی سروشتی درێژ دەکرێتەوە بەم شێوەیە : (حَا ، يَا ، طَا ، هَا ، رَا)

تَنْبِيهٌ (١)

يَقرأُ التالي للقرآنِ الكريمِ أسماءَ الحروفِ المقطَّعةِ لا الحروفَ نفسَها ، فمثلًا :

﴿ الٓمٓ ﴾	تُقرأُ هكذا ←	(أَلِفْ لَآمْ مِّيٓمْ)
﴿ كٓهيعٓصٓ ﴾	تُقرأُ هكذا ←	(كَآفْ هَا يَا عَيٓنْ صَآدْ)
﴿ نٓ ﴾	تُقرأُ هكذا ←	(نُوٓنْ)

ئاگادارکردنەوە (١)

قورئانخوێن پێویستە لەم پیتە پچڕاوانەدا **ناوی پیتەکان** بخوێنێتەوە نەک وێنەی پیتەکە خۆی ، بۆ نمونە :

﴿ الٓمٓ ﴾ ← بەم شێوەیە دەخوێنرێتەوە ← (أَلِفْ لاَمْ مِّيمْ)

﴿ كٓهيعٓصٓ ﴾ ← بەم شێوەیە دەخوێنرێتەوە ← (كَافْ هَا يَا عَيْنْ صَادْ)

﴿ نٓ ﴾ ← بەم شێوەیە دەخوێنرێتەوە ← (نُونْ)

تَنْبِيهٌ (٢)

علىٰ القارئِ أن يُطبِّقَ أحكامَ التجويدِ علىٰ الحروفِ المقطَّعةِ في القرآنِ الكريمِ فيُدغِمُ ويُخفي ويُقلقلُ ويُفخِّمُ ويُرقِّقُ ، نحو :

﴿الٓمٓ﴾ ← تُدغَمُ الميمُ في الميم ← (أَلِفْ لَآمْ مِّيمْ)

﴿طسٓمٓ﴾ ← تُدغَمُ النونُ في الميم ← (طَا سِينْ مِّيمْ)

﴿كٓهيعٓصٓ﴾ ← تُخفىٰ النونُ عندَ الصاد وتُقَلقَلُ الدالُ ← (كَآفْ هَا يَا عَيْنْ صَآدْ)

ئاگاداركردنەوە (٢)

پێویستە قورئانخوێن حوكمەكانی تەجوید جێبەجێ بكات لەسەر پیتە پچڕاوەكان لە قورئانی پیرۆزدا بەپێی ئەو شوێنانەی (تێهەڵكێش یا شاردنەوە یا قەلقەلە یا ناسك كردنەوە)ی تیا دروست دەبێت، وەكو :

﴿الٓمٓ﴾	تێهەڵكێشكردنی میم لەگەڵ میمدا	(أَلِفْ لاَمْ مِّيمْ)
﴿طسٓمٓ﴾	تێهەڵكێشكردنی نون لەگەڵ میمدا	(طَا سِيـنْ مِّيمْ)
﴿كٓهيعٓصٓ﴾	شاردنەوەی نون لە صاد و قەلقەلە كردنی دال	(كَآفْ هَا يَا عَيـْنْ صَآدْ)

خُلَاصَةُ الْبَحْثِ

الحرف	يُمَدُّ بمقدار	نوعُ المدِّ الذي فيه
(أَلِفْ)	٠	لا مَدَّ فيه
(حَيٌّ طَهُرَ)	٢	مَدٌّ طبيعيٌّ
(سَنَقُصُّ لَكُمْ)	٦	مَدٌّ لازمٌ
(عَيْنْ)	٤ أو ٦	مُلحقٌ بمدِّ اللِّين

پوختەی بابەتەکە

پیت	درێژکردنەوە بەئەندازەی	جۆری ئەو مەددەی تیایەتی
(أَلِفْ)	٠	مەددی تیا نییە
(حيٌّ طَهُرَ)	٢	مەددی سروشتییە
(سَنَقُصُ لَكُمْ)	٦	مەددی پەیوەستە
(عَيْنْ)	٤ یان ٦	پاشکۆیە بۆ مەددی لین

٨- المَدُّ العَارِضُ لِلسُّكُونِ

هو أنْ يأتيَ حرفُ المَدِّ وبعدَه حرفٌ ساكنٌ سكونًا عارضًا بسببِ الوقف

نحو : ﴿ ٱلْبَيَانْ ﴾ ﴿تَعْمَلُونْ ﴾ ﴿نَسْتَعِينْ ﴾

ويُمَدُّ العارضُ للسكونِ بمقدارِ : (٢) أو (٤) أو (٦) حركات .

والأَوْلىٰ للقارئِ أن يَقصُرَ العارضَ في الحَدْر ، ويُوسِّطَه في التدويرِ ويُطوِّلَه في التحقيق ، لِتتناسبَ القراءة .

وإذا ابتدأَ القارئُ تلاوتَه بأحدِ المقاديرِ الثلاثةِ السابقةِ للمدِّ العارضِ للسكونِ فعليه أن يَستمرَّ علىٰ ذلك المِقدارِ إلىٰ أن يُنهيَ تلاوتَه .

٨ مەددی توشهاتوو بەزەنە (ٱلْمَدُّ ٱلْعَارِضُ لِلسُّكُون)

بریتییە لەوەی کە پیتی مەد دێت وە دوای ئەو پیتێکی زەنەداربێت کە زەنەکەی کاتی یە و بەهۆی وەستانەوە دروست بووە ، وەکو : ﴿ٱلْبَيَانُ﴾ ﴿تَعْمَلُونَ﴾ ﴿نَسْتَعِينُ﴾

وە مەددی توشهاتوو بە زەنە بە ئەندازەی : (٢) یان (٤) یان (٦) جووڵە درێژدەکرێتەوە .

وە چاکتر وایە قورئانخوێن مەددی (عارض) بە کورت بخوێنێ (واتە دوو جووڵە) لە خوێندنەوەی خێرا (الحدر) دا ، وە بە مامناوەند (واتە چوار جووڵە) بخوێنێتەوە لە خوێندنی مامناوەند (التدویر)دا ، وە بە مەددی درێژ (واتە شەش جووڵە) بخوێنێتەوە لە خوێندنەوەی لەسەرخۆ (التحقیق)دا ، بۆ ئەوەی لەگەڵ خوێندنەکەی گونجاو بێت .

وەهەر کات قورئانخوێن دەستپێکردنی خوێندنەوەکە ی بە یەکێک لەو سێ ئەندازەیە بوو لە مەددی توشهاتوو بە زەنە (عارض للسکون)دا پێویستە تا کۆتایی خوێندنەوەکەی بەردەوام بێت لەسەر ئەو شێوەیە .

٩- مَدُّ اللِّينِ

هو أنْ يأتيَ حرفُ اللِّينِ وبعدَه حرفٌ ساكنٌ سكونًا عارضًا بسببِ الوقف ، نحو :

﴿ نَوْمٌ ﴾ ﴿ خَوْفٍ ﴾ ﴿ قُرَيْشٍ ﴾ ﴿ ٱلْبَيْتِ ﴾

ويُمَدُّ اللِّينُ بمقدارِ : (٢) أو (٤) أو (٦) حركات .

والأَوْلىٰ للقارئِ أن يَقصُرَ اللِّينَ في الحَدْرِ ، ويُوسِّطه في التدويرِ ، ويُطوِّله في التحقيق لِتتناسبَ القراءة .

تنبيه : إذا ابتدأَ القارئُ تلاوتَه بأحدِ المقاديرِ الثلاثةِ السابقةِ لمدِّ اللِّينِ فعليه أن يستمرَّ علىٰ ذلك المقدارِ إلىٰ أن يُنهيَ تلاوتَه .

٩ مەددی ئاسان (مَدُّ اللِّين)

بریتییە لەوەی کە پیتی (لین) دێت وە دوای ئەو پیتێکی زەنەداربێت کە زەنەکەی کاتییە و بەهۆی وەستانەوە دروست بووە ، وەکو : ﴿ نَوۡمٌ ﴾ ﴿ خَوۡفٍ ﴾ ﴿ قُرَيۡشٍ ﴾ ﴿ ٱلۡبَيۡتِ ﴾

وە مەددی ئاسان (لین) بە ئەندازەی : (٢) یان (٤) یان (٦) جووڵە درێژدەکرێتەوە .

وە چاکتر وایە قورئانخوێن مەددی (لین) بە کورت بخوێنێ (واتە دوو جووڵە) لە خوێندنەوەی خێرا (الحدر) دا ، وە بە مامناوەند (واتە چوار جووڵە) بخوێنێتەوە لە خوێندنی مامناوەند (التدویر)دا ، وە بە مەددی درێژ (واتە شەش جووڵە) بخوێنێتەوە لە خوێندنەوەی لەسەر خۆ (التحقیق)دا بۆ ئەوەی لەگەڵ خوێندنەکەی گونجاو بێت .

ئاگادارکردنەوە : هەر کات قورئانخوێن دەستپێکردنی بە یەکێک لەو سێ ئەندازەیە بوو لە مەددی (اللین) دا پێویستە تا تەواو دەبێت لە خوێندنەوەکەی بەردەوام بێت لەسەر ئەو شێوەیە .

اجتماعُ العارِضِ مع اللِّين

إذا اجتمعَ في التلاوةِ مدٌّ عارضٌ للسكون مع مدِّ لينٍ فيجبُ أنْ يكونَ مقدارُ اللِّينِ **مُساويًا أو أقلَّ** مِنَ العارض .

إذا مَدَّ القارئُ العارضَ	فإنَّه يَمُدُّ اللِّينَ
٢	٢
٤	٢ ، ٤
٦	٢ ، ٤ ، ٦

کۆبونەوەی مەددی توشهاتوو بە زەنە (العارض) لەگەڵ مەددی ئاسان (اللین)

ئەگەر لەکاتی خوێندنەوە دا مەددی (عارض) لەگەڵ مەددی (لین) کۆبویەوە پێویستە ئەندازەی مەددی (لین) وەک ئەندازەی مەددی (عارض) بێت یان کەمتر بێت .

ئەگەر مەددی (عارض)ی خوێند بە	مەددی (لین) دەخوێنێت بە
٢	٢
٤	٢ ٤
٦	٢، ٤، ٦

أخطاء تقع عند نطق أحرف المد

١ - تطويلُ زمنِ المَدِّ الطبيعيِّ زيادةً عن حَدِّه ، وخاصَّةً عندَ إنهاءِ التلاوةِ

نحو : ﴿ صُحُفِ إِبْرَٰهِيمَ وَمُوسَىٰ ﴾

٢ - تقصيرُ زمنِ المَدِّ الطبيعيِّ حتىٰ يتحوَّلَ المَدُّ إلىٰ حركةٍ منَ الحركاتِ الثلاث ، نحو : ﴿ قَالَا رَبَّنَا ﴾ ﴿ لَمَرْدُودُونَ ﴾ ﴿ سِنِينَ ﴾

٣ - تطويلُ مقاديرِ المدودِ (كالمتَّصلِ واللَّازمِ والعارضِ) عن حَدِّها المُقرَّرِ إلىٰ الإفراط ، وقد أكثرَ الأئمَّةُ من النَّهيِ عن ذلك .

ئەو هەڵانەی کە ڕوودەدەن لەکاتی دەبرینی پیتەکانی مەددا

١) دریژکردنەوەی ماوەی مەددی سروشتی زیاد لە سنوری خۆی ، بەتایبەتی لە کۆتایی خوێندنەوەدا ، وەکو : ﴿ صُحُفِ إِبْرَاهِيمَ وَمُوسَىٰ ﴾

٢) کورتکردنەوەی ماوەی مەددی سروشتی بەشێوەیەک مەددەکە بگۆڕێت بۆ یەکێک لە سێ جووڵەکان ، وەکو: ﴿ قَالَا رَبَّنَا ﴾ ﴿ لَمَرْدُودُونَ ﴾ ﴿ سِنِينَ ﴾

٣) دریژکردنەوەی ئەندازەی مەددەکان (وەکو : المتصل ، اللازم ، العارض) لە سنوری دیاریکراویان و زیادەڕۆیکردن ، کە پێشەوایانمان هۆشیاری زۆریان لە بارەی ئەمەوە داوە .

أَخطاءُ تقعُ عِندَ نطقِ أحرُفِ المدِّ

٤- ختمُ صوتِها **بهمزةٍ** عند الوَقف ، نحو :

﴿ غَفُورًا ﴾ ← تُقرأُ خطأً هكذا ← (غفُوراءْ)

﴿ تَعْدِلُواْ ﴾ ← تُقرأُ خطأً هكذا ← (تعْدِلوءْ)

﴿ نَسْقِى ﴾ ← تُقرأُ خطأً هكذا ← (نَسْقِيءْ)

٥- خلطُ صوتِها بشيءٍ من صَوتِ **الغُنَّة** ، نحو :

﴿ ٱلرَّحْمَٰنُ ﴾ ﴿ ٱلنَّاسِ ﴾ ﴿ تَعْمَلُونَ ﴾ ﴿ يُوقِنُونَ ﴾ ﴿ نَسْتَعِينُ ﴾ ﴿ ٱلْعَٰلَمِينَ ﴾

ئەو هەڵانەی کە ڕوودەدەن لەکاتی دەبرینی پیتەکانی مەددا

٤) کۆتایی هێنانی دەنگەکە بە هەمزەیەک لە کاتی وەستاندا ، وەکو :

﴿ غَفُورًا ﴾	بەهەڵە خوێندنەوەکەی بەم شێوەیەیە	(غَفُورَاءْ)
﴿ تَعْدِلُوا۟ ﴾	بەهەڵە خوێندنەوەکەی بەم شێوەیەیە	(تَعْدِلُوءْ)
﴿ نَسْقِي ﴾	بەهەڵە خوێندنەوەکەی بەم شێوەیەیە	(نَسقِيءْ)

٥) تێکەڵکردنی دەنگەکەی بە بەشێک لە دەنگی مینگە ، وەکو :

﴿ ٱلرَّحْمَـٰنِ ﴾ ﴿ ٱلنَّاسِ ﴾ ﴿ تَعْمَلُونَ ﴾ ﴿ يُوقِنُونَ ﴾ ﴿ نَسْتَعِينُ ﴾ ﴿ ٱلْعَـٰلَمِينَ ﴾

قَاعِدَةُ أَقْوَى السَّبَبَيْنِ

یاسای بەهێزترینی دوو هۆکاری مەد

(قَاعِدةُ أَقْوَى السَّبَبَين)

مُقارنة بين أنواع المدود الفرعية

اللازم : هو المدُّ الذي أَجمعَ القرَّاءُ على مدِّه ، وأجمَعوا على مقدارِه ، وهو المدُّ اللازمُ الاصطلاحيُّ .

الواجب : هو المدُّ الذي أَجمعَ القرَّاءُ على مدِّه ، واختلَفوا في مقدارِه ، وهو المدُّ المتصل .

الجائز : هو المدُّ الذي اختلَف القرَّاءُ بينَ مدِّه وقَصْرِه ، واختلَفوا في مقدارِه ، وهو المدُّ المنفصل ، ومدُّ الصِّلةِ الكُبرى ، والمدُّ العارض للسكون ، ومدُّ اللِّين .

بەراوردێک لە نێوان جۆرەکانی مەددی لاوەکی (مَدُّ ٱلۡفَرۡعِیّ)

مەددی پەیوەست (اللازم) : بریتییە لەو مەددەی یەکدەنگی (قُرَّاء) هەیە لە سەر درێژ کردنەوەکەی ، وە یەکدەنگی هەیە لەسەر ئەندازەکەی ، ئەم مەددەیش بریتییە لە مەددی پەیوەست (اللازم).

مەددی پێویست (الواجب) : بریتییە لەو مەددەی یەکدەنگی (قُرَّاء) هەیە لە سەر درێژ کردنەوەکەی ، بەڵام جیاوازی هەیە لەسەر ئەندازەکەی ، ئەم مەددەیش بریتییە لە مەددی لکاو (المتصل) .

مەددی ڕێپێدراو (الجائز) : بریتییە لەو مەددەی جیاوازی (قُرَّاء) هەیە لە سەر درێژکردنەوە و کورت کردنەوەی ،وە جیاوازی هەیە لەسەر ئەندازەکەی ، ئەم مەددەیش بریتییە لە مەددی جیا(المنفصل) ،وە مەددی گەیاندنی گەورە (الصلة الکبری) ، وە مەددی توشهاتوو بە زەنە (العارض للسکون) ، وە مەدی ئاسان (اللین).

أقوى المدود

بناءً على ما تَقدَّمَ في اللَّوحةِ الماضيةِ فقد صنَّفَ أئمَّةُ القُرَّاءِ المدودَ الأقوىٰ فالأضعفَ كما يلي :

١ - اللَّازم : للإجماعِ علىٰ مَدِّه وعلىٰ مقدارِه .

٢ - فالمتصل : للإجماع علىٰ مَدِّه لا علىٰ مقدارِه .

٣ - فالعارض : لأنَّه مُدَّ بحملِهِ علىٰ اللَّازمِ كليًّا أو جزئيًّا .

٤ - فالمنفصل : لأنَّه مُدَّ بحملِهِ علىٰ المتصلِ كليًّا أو جزئيًّا .

٥ - فالبدل : وهو أضعفُها ؛ لأنَّه حالةٌ منَ المدِّ الطبيعيِّ .

بەهێزترینی مەددەکان

لەسەر ئەو بەراوردەی پێشوو پێشەوایانی (قُرَّاء) ڕیزبەندی مەددەکانیان لە بەهێزەوە بۆ لاواز بەم شێوەیە داناوە :

١) اللازم : لەبەر یەکدەنگی لەسەر درێژکردنەوەکەی وە ئەندازەکەی .

٢) المتصل : لەبەر یەکدەنگی لەسەر درێژکردنەوەکەی نەک ئەندازەکەی .

٣) العارض : چونکە درێژکردنەوەکەی وەکو -لازم- دانراوە هەمووی یان بەشێکی .

٤) المنفصل : چونکە درێژکردنەوەکەی وەکو -متصل- دانراوە هەمووی یان بەشێکی.

٥) البدل : لە هەموویان بێ هێزترە ، چونکە حاڵەتێکە لە سروشتی .

قَاعِدَةُ أَقْوَى السَّبَبَيْنِ

إذا اجتمعَ أكثرُ من سَببٍ علىٰ حرفِ مَدٍّ واحدٍ

أُعمِلَ السَّببُ الأقوَىٰ ، وأُهمِلَ الأَضعفُ .

فإنْ تساويا في القُوَّةِ أُعمِلا معًا .

یاسای بەهێزترینی دوو هۆکارەکەی مەد
(قَاعِدَةُ أَقْوَى السَّبَبَين)

ئەگەر زیاتر لە هۆکارێک کۆبونەوە لە سەر پیتێکی مەد کار بە یاسای بەهێزترین مەد دەکرێت ، وە بێهێزترینیان فەرامۆش دەکرێت .

بەڵام ئەگەر لە بەهێزیدا وەك یەك بوون کار بە هەردووکیان دەکرێت .

قَاعِدَةُ أَقْوَى السَّبَبَيْنِ

قَالَ العَلَّامَةُ المُقرِئُ إبْرَاهِيمُ عَلِيّ عَلِيّ شَحَاتَةَ السَّمَنُّودِيُّ رحمه الله تعالى

(ت ١٤٢٩ هـ)

(١) (٢) (٣) (٤) (٥)

أَقْوَى المُدُودِ : لَازِمٌ فَمَا اتَّصَلْ فَعَارِضٌ فَذُو انْفِصَالٍ فَبَدَلْ

وَسَبَبَا مَدٍّ إِذَا مَا وُجِدَا فَإِنَّ أَقْوَى السَّبَبَيْنِ انْفَرَدَا

یاسای بەهێزترینی دوو هۆکارەکەی مەد
(قَاعِدَةُ أَقْوَى السَّبَبَين)

زانای قورئانخوێن (إِبْرَاهِيمُ عَلِيّ عَلِيّ شَحَاتَةَ السَّمَنودِيُّ) له (١٤٢٩ ك مردووه) رەحمەتی خودای لێبێت ، دەفەرموێ :

١ ٢ ٣ ٤ ٥

أَقْوَى المُدُودِ : لَازِمٌ فَمَا اتَّصَلْ فَعَارِضٌ فَذُو انْفِصَالٍ فَبَدَلْ

بەهێزترینی مەددەکان : پەیوەستە پاشان لکاو پاشان توشهاتوو پاشان جیا پاشان لەجیاتی

وَسَبَبَا مَدٍّ إِذَا مَا وُجِدَا فَإِنَّ أَقْوَى السَّبَبَيْنِ انْفَرَدَا

وە ئەگەر دوو هۆکاری مەد پێکەوە بوون کامەی بە هێزە ئەویان دەمێنێتەوە

تَنْبِيهُ (١)

مَن مَدَّ العارضَ للسكونِ مِن القرَّاءِ بمِقدار :

حركتَين : لم يَعتَدَّ بالسكونِ العارض .

٤ حركات : اعتَدَّ بالسكونِ العارضِ اعتدادًا جزئيًّا .

٦ حركات : اعتَدَّ بالسكونِ العارضِ اعتدادًا كليًّا ، وحمَلَه على اللَّازم .

ئاگاداركردنەوە (١)

مەددی (عارض للسكون) ئەوەی لە (قُرَّاء) كە درێژكردنەوەی داوەتێ بە ئەندازەی :

دوو جووڵە : سكونە عارضەكە بەهەند وەرنەگیراوە .

چوار جووڵە : سكونە عارضەكە بەشێوەیەكی جوزئی بەهەند وەرگیراوە .

شەش جووڵە : سكونە عارضەكە بە تەواوی بەهەند وەرگیراوە ، وە لەسەر مەددی لازم هەژماری كردووە .

تَنْبِيهٌ (٢)

مَن مَدَّ المنفصِلَ مِن القرَّاءِ بمقدار :

حركتَين : لم يَعتَدَّ بمجيءِ الهمزِ في الكلمةِ الثانية .

أقلَّ من المتصل : اعتَدَّ بالهمزِ في الكلمةِ الثانيةِ اعتدادًا جُزئيًّا .

مساوٍ للمتصل : اعتَدَّ بالهمزِ في الكلمةِ الثانيةِ اعتدادًا كليًّا .

ئاگادارکردنەوە (٢)

مەددی (مُنفَصِل) ئەوەی لە (قُرَّاء) کە درێژکردنەوەی داوەتێ بە ئەندازەی :

دوو جووڵە : بۆ مەددەکە ئەو هەمزەیەی لەسەرەتای وشەی دووەمدا هاتووە بەهەند وەرنەگیراوە.

کەمتر لە (مُتَصِل) : بۆ مەددەکە ئەو هەمزەیەی لەسەرەتای وشەی دووەمدا هاتووە بە شێوەیەکی جوزئی بەهەند وەرگیراوە.

وەک (مُتَصِل) : بۆ مەددەکە ئەو هەمزەیەی لەسەرەتای وشەی دووەمدا هاتووە بەتەواوی بەهەند وەرگیراوە بۆ درێژکردنەوەی مەددەکە.

اجتماع اللازم والبدل

إذا اجتمعَ اللّازمُ والبدلُ على حرفِ مَدٍّ واحدٍ **أُعمِلَ اللّازمُ وأُهمِلَ البدَلُ**، عملًا بقاعدةِ أقوى السَّببَين نحو :

﴿ ءَآمِّينَ ﴾ ﴿ ءَآللَّهُ ﴾ ﴿ ءَآلْـَٰٔنَ ﴾ ﴿ ءَآلذَّكَرَيْنِ ﴾

کۆبونەوەی (مەددی لازم و مەددی بەدەل)

ئەگەر مەددی (لازم و بدل)لە سەر یەک پیتی مەد کۆبوونەوە ، کار بە مەددی (لازم)ەکە دەکرێت و مەددی (بدل)ەکە فەرامۆش دەکرێت ، وەک لە یاسای بەهێزترینی دوو هۆکاردا (قَاعِدَةُ أَقوَىٰ السَّبَبَين)دا هاتووە ، وەکو :

﴿ ءَآمِّينَ ﴾ ﴿ ءَآللَّهُ ﴾ ﴿ ءَآلۡـَٰٔنَ ﴾ ﴿ ءَآلذَّكَرَيۡنِ ﴾

اجتماعُ المتَّصِلِ والبَدَلِ

إذا اجتمعَ المتصلُ والبدلُ على حرفِ مَدٍّ واحدٍ أُعمِلَ المتصلُ وأُهمِلَ البدَلُ ، عملًا بقاعدةِ أقوى السببَين نحو :

﴿ رِئَآءَ ٱلنَّاسِ ﴾

کۆبونەوەی مەددی (مُتَصِل) و مەددی (بَدَل)

ئەگەر مەددی (متصل)و مەددی (بدل) لە سەر یەك پیتی مەد کۆبونەوە ، کار بەمەددی (متصل) دەکرێت، وە مەددی (بدل)وەکە فەرامۆش دەکرێت ، وەک لە یاسای بەهێزترینی دوو هۆکاردا (قَاعِدَةُ أَقوَىٰ السَّبَبَين)دا هاتووە ، وەکو :

﴿رِئَآءَ ٱلنَّاسِ﴾

اجْتِمَاعُ المُنفَصِلِ وَالبَدَلِ

إذا اجتمعَ المنفصلُ مع البدَلِ على حرفِ مَدٍّ واحدٍ أُعمِلَ السببُ الأقوىٰ ، وأُهمِلَ الأَضعفُ ، فإن تساويا في القوَّةِ أُعمِلا معًا ، نحو : ﴿ وَجَآءُوٓ أَبَاهُمْ ﴾ .

واللَّوحةُ التاليةُ تُوضِحُ ذلك :

کۆبونەوەی مەددی (مُنفَصِل) و مەددی (بَدَل)

ئەگەر مەددی (مُنفَصِل) و مەددی (بدل)لەسەر یەک پیتی مەد کۆبونەوە کار

بە (یاسای بەهێزترین) مەد دەکرێت ، وە بێهێزەکەیان فەرامۆش دەکرێت ،

بەڵام ئەگەر لە بەهێزیدا وەک یەک بوون کار بەهەردووکیان دەکرێت ، وەکو :

﴿وَجَآءُوٓ أَبَاهُمْ﴾

لەم تابلۆیەی کە دێت ئەم بابەتە ڕوونکراوەتەوە :

اجتماع المنفصل والبدل

المنفصل منفردًا	البدل منفردًا	عند الاجتماع	التعليل
٢	٢	٢	مدٌّ لهُ سببان
٤	٢	٤	اعتُدَّ بالمنفصل
٥	٢	٥	اعتُدَّ بالمنفصل

کۆبونەوەی مەددی (مُنفَصِل) و مەددی (بَدَل)

(مُنفَصِل) بەتەنها	(بَدَل) بەتەنها	لەکاتی کۆبوونەوە	هۆکارەکە
٢	٢	٢	مەددێکە دوو هۆکاری هەیە
٤	٢	٤	(مُنفَصِل) بەکارهاتووە
٥	٢	٥	(مُنفَصِل) بەکارهاتووە

اجتماع المتصل والعارض للسكون

إذا اجتمعَ المتصلُ والعارضُ للسكونِ على حرفِ مَدٍّ واحدٍ أُعمِلَ السببُ الأقوىٰ ، وأُهمِلَ الأَضعفُ فإن تساويا في القوَّةِ أُعمِلَا معًا ، نحو :

﴿ ٱلسَّمَآءِ ﴾ ﴿ ٱلسُّوٓءَ ﴾ ﴿ ٱلْمُسِيٓءُ ﴾

واللَّوحاتُ التاليةُ تُوضِحُ ذلك :

کۆبونەوەی مەددی (مُتَصِل) و مەددی (عَارِض لِلسُّكُون)

ئەگەر مەددی (متصل) و مەددی (عارض للسكون) لەسەر یەک پیتی مەد کۆبونەوە کار بە یاسای بەهێزترین مەد دەکرێت ، وە بێهێزەکەیان فەرامۆش دەکرێت ، بەڵام ئەگەر لە بەهێزیدا وەک یەك بوون کار بەهەردووکیان دەکرێت ، وەکو :

﴿ ٱلسَّمَآءِ ﴾ ﴿ ٱلسُّوٓءَ ﴾ ﴿ ٱلْمُسِيٓءُ ﴾

لەم تابلۆیانەی کە دێن ئەم بابەتە ڕوونکراوەتەوە :

اجتماع المتصل والعارض للسكون

المتصل منفردًا	العارض منفردًا	عند الاجتماع	التعليل
٤	٢	٤	أُهمِلَ السكون
٤	٤	٤	مَدٌّ لهُ سببان
٤	٦	٦	اعتُدَّ بالسكون

کۆبونەوەی مەددی (مُتَصِل) و مەددی (عَارِض لِلسُّکُون)

(مُتَصِل) بەتەنها	(عَارِض) بەتەنها	لەکاتی کۆبوونەوە	هۆکارەکە
٤	٢	٤	زەنەکە فەرامۆش کراوە
٤	٤	٤	مەددێکە دوو هۆکاری هەیە
٤	٦	٦	زەنەکە بەکارهاتووە

اجْتِمَاعُ الْمُتَّصِلِ وَالْعَارِضِ لِلسُّكُونِ

المتصل منفردًا	العارض منفردًا	عند الاجتماع	التعليل
٥	٢	٥	أُهمِلَ السكون
٥	٤	٥	أُهمِلَ السكون
٥	٦	٦	اعتُدَّ بالسكون

کۆبونەوەی مەددی (مُتَصِل) و مەددی (عَارِض لِلسُّکُون)

(مُتَصِل) بەتەنها	(عَارِض) بەتەنها	لەکاتی کۆبوونەوە	هۆکارەکە
٥	٢	٥	زەنەکە فەرامۆش کراوە
٥	٤	٥	زەنەکە فەرامۆش کراوە
٥	٦	٦	زەنەکە بەکارهاتووە

اجْتِمَاعُ الْمُتَّصِلِ وَالْعَارِضِ لِلسُّكُونِ

التعليل	عند الاجتماع	العارض منفردًا	المتصل منفردًا
أُهمِلَ السكون	٦	٢	٦
أُهمِلَ السكون	٦	٤	٦
مدٌّ لهُ سببان	٦	٦	٦

کۆبونەوەی مەددی (مُتَصِل) و مەددی (عَارِض لِلسُّكُون)

(مُتَصِل) بەتەنها	(عَارِض) بەتەنها	لەکاتی کۆبوونەوە	هۆکارەکە
٦	٢	٦	زەنەکە فەرامۆش کراوە
٦	٤	٦	زەنەکە فەرامۆش کراوە
٦	٦	٦	مەددێکە دوو هۆکاری هەیە

اجتماع المتصل والبدل والعارض للسكون

وذلكَ عندَ الوقفِ علىٰ نحوِ قولِه تعالىٰ :

﴿ رِئَآءَ ﴾

فيُهملُ البدلُ لضعفِه ، ويبقَىٰ المتصلُ والعارضُ للسكونِ

فيُطبَّقُ عليهما ما سبقَ من قواعد (ص ٣٧٠ وما بعدها).

کۆبونەوەی مەددی (مُتَصِل) و مەددی (بَدَل) و مەددی (عَارِض لِلسُّکُون)

ئەمەش لەکاتی وەستان لەسەر نمونەی وەکو ئەم وشەیە لە قورئانی پیرۆزدا :

﴿ رِئَآءَ ﴾

مەددی (بدل) فەرامۆش دەکرێت لەبەر لاوازییەکەی ، مەددی (متصل) و مەددی (عارض للسکون) دەمێننەوە ، ئەوانیش یاساکانی پێشویان لەسەر جێبەجێ دەکرێت (لاپەڕەی ٣٦٠ و دواتریش) .

اجْتِمَاعُ العَارِضِ للسُّكُونِ والبَدَلِ

إذا اجتمعَ العارضُ للسكونِ مع البدَلِ على حرفِ مَدٍّ واحدٍ أُعمِلَ السببُ **الأقوَى** ، وأُهمِلَ **الأَضعفُ** فإن **تساويا** في القوَّةِ أُعمِلا معًا ، نحو :

﴿ شَنَـَٔانُ ﴾ ﴿ يُرَآءُونَ ﴾ ﴿ خَـٰسِـِٔينَ ﴾

واللَّوحةُ التاليةُ تُوضِحُ ذلك :

کۆبونەوەی مەددی (عَارِض لِلسُّکُون) و مەددی (بَدَل)

ئەگەر مەددی (عارض للسکون) و مەددی (بدل) لەسەر یەک پیتی مەد کۆبونەوە کار بە یاسای بەهێزترین مەد دەکرێت ،وە بێهێزەکەیان فەرامۆش دەکرێت ، بەڵام ئەگەر لە بەهێزیدا وەک یەک بوون کار بەهەردووکیان دەکرێت و دەوترێت مەددەکە دوو هۆکاری هەیە ، وەکو :

﴿شَنَـَٔانُ﴾ ﴿يُرَآءُونَ﴾ ﴿خَـٰسِـِٔينَ﴾

ئەم تابلۆیەی خوارەوە کە دێت ئەم بابەتە ڕووندەکاتەوە:

اجتماع العارض للسكون والبدل

العارض منفردًا	البدل منفردًا	عند الاجتماع	التعليل
٢	٢	٢	مدٌّ لهُ سببان
٤	٢	٤	اعتُدَّ بالسكون
٦	٢	٦	اعتُدَّ بالسكون

کۆبونەوەی مەددی (عَارِض لِلسُّكُون) و مەددی (بَدَل)

(عَارِض) بەتەنها	(بَدَل) بەتەنها	لەکاتی کۆبوونەوە	هۆکارەکە
٢	٢	٢	مەددێکە دوو هۆکاری هەیە
٤	٢	٤	زەنەکە بەکارهاتووە
٦	٢	٦	زەنەکە بەکارهاتووە

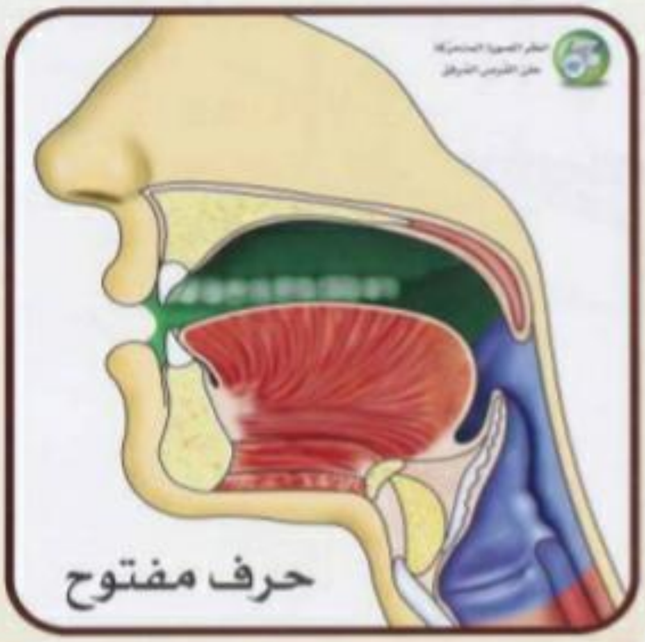
إِتْمَامُ الحَرَكَاتِ

تەواو دەربڕینی جووڵەکان

(إِتْمَامُ الْحَرَكَات)

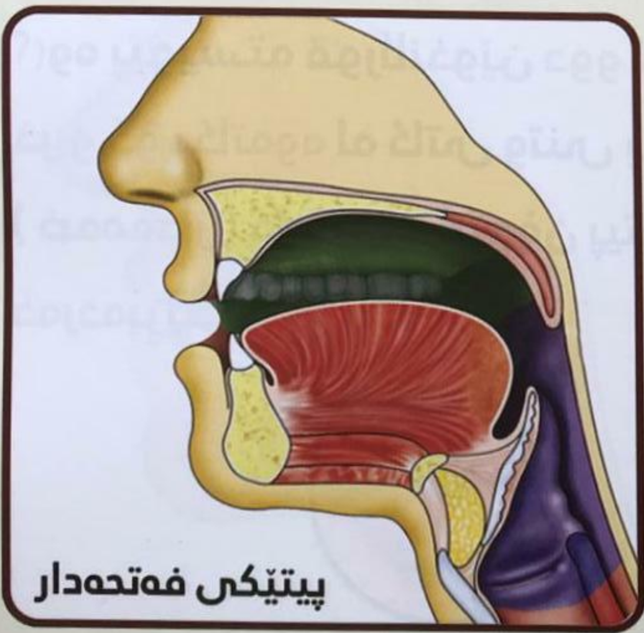
إِتْمَامُ الحَرَكَاتِ

١- يجبُ على القارئ أن **يفتحَ فمَه** عندَ النُّطقِ **بالحرفِ المفتوح** كهيئتِه عندَ النُّطقِ بالألف .

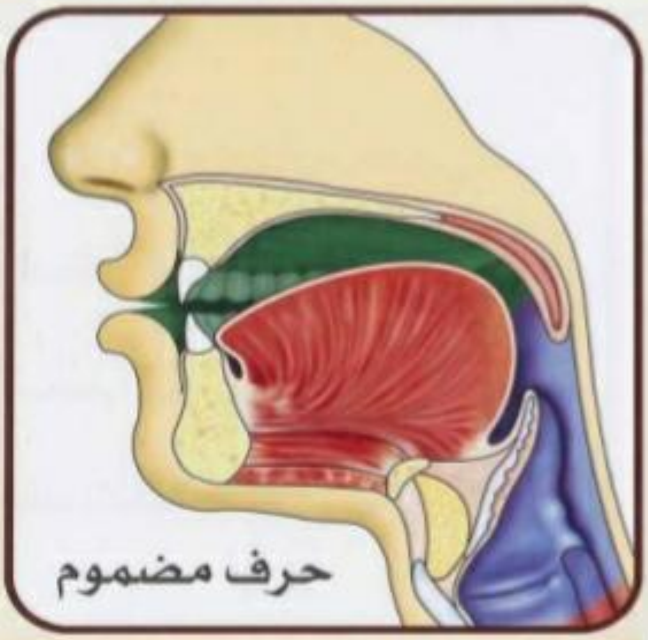
حرف مفتوح

تەواو دەربڕینی جوولەکان (إِتْمَامُ الْحَرَكَات)

١) پێویستە قورئانخوێن دەمی بکاتەوە لە کاتی وتنی پیتێکی (فەتحەدار)دا هەروەک چۆن پیتی (ئەلیف)دەردەبڕێت.

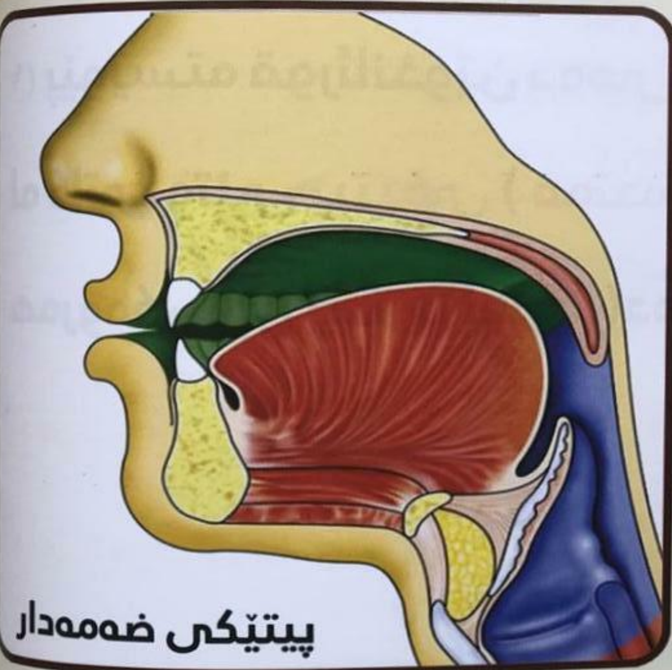
إتمام الحركات

٢- كما يجبُ عليه أن **يضُمَّ شفتَيهِ** عندَ النُّطقِ **بالحرف المضموم** كهيئتِهما عندَ النُّطقِ بالواو .

تەواو دەربڕینی جوولەکان (إِتْمَامُ الْحَرَكَات)

٢)وە پێویستە قورئانخوێن دوو لێوەکانی خڕ و کۆ بکاتەوە لە کاتی وتنی پیتێکی (ضەمەدار) دا هەروەک چۆن پیتی (واو) دەردەبڕێت .

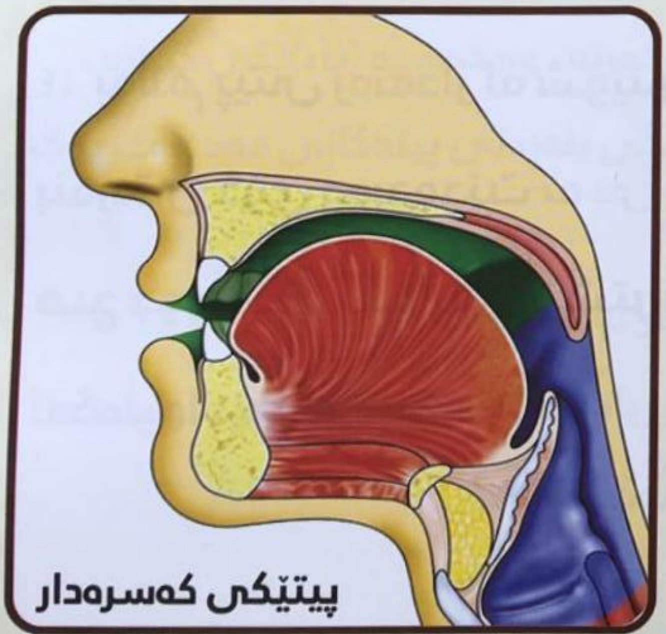

إتمام الحركات

٣ - ويجبُ عليه أنْ يَخفِضَ فَكَّهُ السُّفليَّ ويرفعَ وسَطَ لسانِه عندَ النطقِ بالحرفِ المكسورِ كهيئتِه عندَ النُّطقِ بالياءِ .

تەواو دەربڕینی جوولەکان (إِتْمَامُ الْحَرَكَات)

٣) وە پێویستە قورئانخوێن **چەناگەی خوارەوە دابەزێنێت** و **ناوەڕاستی زوبان بەرزبکاتەوە** لە کاتی وتنی **پیتێکی (کەسرەدار)**دا هەروەک چۆن پیتی (یاء) دەردەبڕێت .

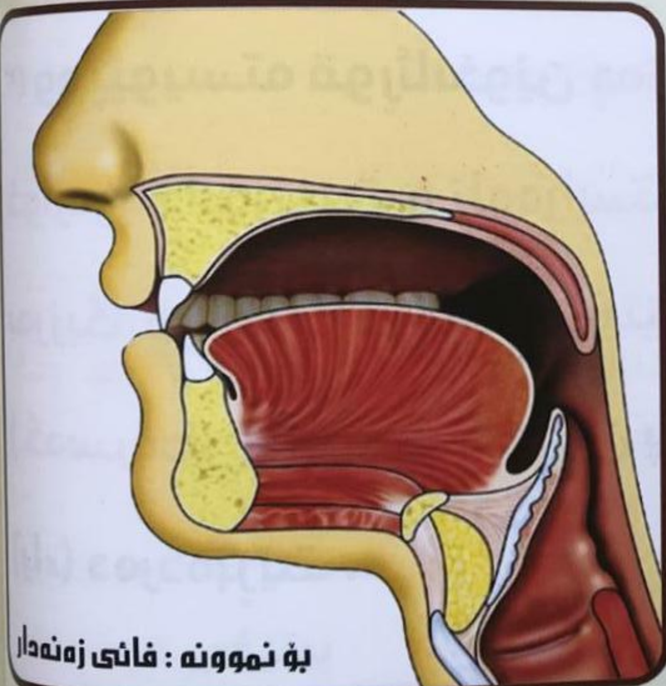
إتمام الحركات

٤- أمَّا الحرفُ الساكنُ فيَخرجُ من مخـرَجِـه الأصليِّ دونَ أنْ يُصاحبَه شيءٌ ممَّا سَبق .

تەواو دەربڕینی جوولّەکان (إِتْمَامُ الْحَرَكَات)

٤) بەڵام پیتی زەنەدار لە شوێنی بنەڕەتی خۆی دەردەچێت بە بێ ئەوەی هیچ جووڵەیەک لەوانەی پێشتر باسکران لەگەڵیدا بێت .

بۆ نموونە : فائی زەنەدار

تَنْبِيه

الضمَّةُ واوٌ قصيرة ، والفتحةُ ألفٌ قصيرة ، والكسرةُ ياءٌ قصيرة

لذا فإنَّ صوتَ الحركاتِ مطابقٌ لصوتِ أصولِها من حروفِ المدِّ

إلَّا أنَّه أقصرُ زمنًا .

فعند نُطقِ حرفٍ متحرِّكٍ نقومُ بعملَين :

١ - نُخرِجُ الحرفَ من مخرجِه الأصليِّ من غيرِ تطويلٍ زائدٍ لزَمنِه .

٢ - ويَتبعُ ذلكَ - مباشرةً - مخرجُ أصلِ الحركةِ .

ئاگادارکردنەوە

ضمە (واو)ێکی کورتە ، وە فەتحە (ئەلیف)ێکی کورتە ، وە کەسرە (یاء)ێکی کورتە ،

لەبەر ئەوە دەبێت دەنگی جووڵەکان لەگەڵ دەنگی بنەڕەتی پیتەکانی مەد وەک یەک

بن بەڵام ماوەکەیان کەمترە .

کەواتە لەکاتی وتنی پیتێکی جووڵەداردا دوو کار ئەنجام دەدەین :

١)پیتەکە لە دەرچەی بنەڕەتیەوە دەردەکەین بێ زیادە درێژکردنەوەیەک لە ماوەکەیدا .

٢)بە دوایدا-ڕاستەوخۆ - دەرچەی بنەڕەتی جووڵەکە دێت .

قَالَ العَلَّامَةُ الشَّيْخُ

أَحْمَدُ الطِّيبِيُّ رَحِمَهُ اللهُ تَعَالَى

(تُوُفِّي ٩٧٩ هـ)

فِي مَنظومته المُسَمَّاةِ

المُفِيدُ فِي التَّجْوِيدِ

زانای پایە بەرز

(أَحْمَدُ الطَّيبِيّ) ڕەحمەتی خوای لێبێت

(لە ساڵی ٩٧٩ ک مردووە)

لە کتێبەکەی کە بەهۆنراوە دایڕشتووە بە ناوی

المُفِيدَ فِي التَّجْوِيد

دەفەرموێت

وَكُـلُّ مَضْـمُوم فَلَنْ يَتِمَّـا إِلَّا بِضَـمِّ الشَّفَـتَيْـنِ ضَمًّـا

وَذُو انْـخِفَاضٍ بِانْخِفَاضٍ لِلْفَمِ يَتِمُّ ، وَالْمَفْتُوحُ بِالْفَتْـحِ افْهَمِ

إِذِ الْحُـرُوفُ إِنْ تَكُـنْ مُحَـرَّكَـهْ يَشْـرَكُهَا مَخْرَجُ أَصْلِ الْحَـرَكَـهْ

أَيْ مَخْرَجُ الْوَاوِ وَمَخْرَجُ الْأَلِـفْ وَالْيَاءُ فِي مَخْرَجِهَا الَّذِي عُرِفْ

فَـإِنْ تَرَ الْقَارِئَ لَـنْ تَنْطَبِـقَا شِـفَاهُهُ بِالضَّـمِّ كُنْ مُحَقِّـقَـا

بِأَنَّـهُ مُنْتَقِصٌ مَـا ضَـمَّـا وَالْـوَاجِبُ النُّطْـقُ بِـهِ مُتَـمَّـا

كَذَاكَ ذُو فَتْـحٍ وَذُو كَسْـرٍ يَجِـبْ إِتْمَامُ كُلٍّ مِنْهُمَا افْهَمْهُ تُصِـبْ

وَكُلُّ مَضْمُومٍ فَلَنْ يَتِمَّا ... إِلَّا بِضَمِّ الشَّفَتَيْنِ ضَمَّا

وَذُو انْخِفَاضٍ بِانْخِفَاضٍ لِلْفَمِ ... يَتِمُّ ، وَالْمَفْتُوحُ بِالْفَتْحِ افْهَمِ

إِذِ الْحُرُوفُ إِنْ تَكُنْ مُحَرَّكَهْ ... يَشْرَكُهَا مَخْرَجُ أَصْلِ الْحَرَكَهْ

أَيْ مَخْرَجُ الْوَاوِ وَمَخْرَجُ الْأَلِفْ ... وَالْيَاءُ فِي مَخْرَجِهَا الَّذِي عُرِفْ

فَإِنْ تَرَ الْقَارِئَ لَنْ تَنْطَبِقَا ... شِفَاهُهُ بِالضَّمِّ كُنْ مُحَقِّقَا

بِأَنَّهُ مُنْتَقِصٌ مَا ضَمَّا ... وَالْوَاجِبُ النُّطْقُ بِهِ مُتَمَّا

كَذَاكَ ذُو فَتْحٍ وَذُو كَسْرٍ يَجِبْ ... إِتْمَامُ كُلٍّ مِنْهُمَا افْهَمْهُ تُصِبْ

أَخْطَاءٌ تَقَعُ عِنْدَ نُطْقِ الْفَتْحَةِ

١ - خلطُ صوتِها بشيءٍ من صوتِ الكسرة ، نحو : ﴿ وَنَمَارِقُ ﴾

٢ - خلطُ صوتِها بشيءٍ من صوتِ الضمَّة ، نحو : ﴿ خَتَمَ ﴾ ﴿ قَدْ ﴾

٣- خلطُ صوتِها بالسكون ، وذلك بعدمِ فتحِ الفمِ بالمقدار المطلوب عندَ النُّطقِ بها ، نحو : ﴿ أَعُوذُ ﴾ ﴿ كَتَبَ ﴾

ئەو هەڵانەی ڕوودەدەن لەکاتی وتنی (فەتحە) دا

١) تێکەڵکردنی دەنگەکەی بە بەشێک لە دەنگی کەسرە ، وەکو : ﴿وَنَمَارِقُ﴾

٢) تێکەڵکردنی دەنگەکەی بە بەشێک لە دەنگی ضەمە ، وەکو : ﴿خَتَمَ﴾ ﴿قَدْ﴾

٣) تێکەڵکردنی دەنگەکەی بە زەنە ، ئەویش بەنەکردنەوەی دەم بەئەندازەی پێویست لەکاتی وتنیدا ، وەکو : ﴿أَعُوذُ﴾ ﴿كَتَبَ﴾

أخطاء تقع عند نطق الضمة

١ - خلطُ صوتِها بشيءٍ من صوتِ الفتحة ، نحو : ﴿ إِنَّكُمْ ﴾

٢ - خلطُ صوتِها بشيءٍ من صوتِ الكسرة ، نحو :

﴿ ءَابَآؤُكُمْ وَأَبْنَآؤُكُمْ وَإِخْوَٰنُكُمْ وَأَزْوَٰجُكُمْ وَعَشِيرَتُكُمْ ﴾

٣- خلطُ صوتِها بالسكون ، وذلك بسببِ عدمِ ضمِّ الشفتَينِ بالمقدارِ المطلوبِ عندَ النُّطقِ بها ، نحو : ﴿ نَعْبُدُ وَإِيَّاكَ ﴾

ئەو هەڵانەی ڕوودەدەن لەکاتی وتنی (ضەمە) دا

١) تێکەڵکردنی دەنگەکەی بە بەشێک لە دەنگی فەتحە ، وەکو : ﴿ إِنَّكُمْ ﴾

٢) تێکەڵکردنی دەنگەکەی بە بەشێک لە دەنگی کەسرە ، وەکو :

﴿ ءَابَآؤُكُمْ وَأَبْنَآؤُكُمْ وَإِخْوَانُكُمْ وَأَزْوَاجُكُمْ وَعَشِيرَتُكُمْ ﴾

٣) تێکەڵکردنی دەنگەکەی بە زەنە ، ئەویش بەخڕنەکردنەوە و کۆنەکردنەوەی لێوەکانە بەئەندازەی پێویست لەکاتی وتنیدا ، وەکو : ﴿ نَعْبُدُ وَإِيَّاكَ ﴾

أخطاءٌ تقعُ عندَ نطقِ الكسرةِ

١ - خلطُ صوتِها بشيءٍ من صوتِ الفتحة ، نحو : ﴿ بِهِۦ ﴾ ﴿ ٱلْمَغْرِبِ ﴾ .

٢- خلطُ صوتِها بالسكون ، وذلك بسببِ عدمِ رفعِ وسَطِ اللِّسانِ وعدمِ خفضِ الفكِّ السفليِّ بالمقدارِ المطلوبِ عندَ النُّطقِ بها ، نحو :

﴿ بِسْمِ ٱللَّهِ ٱلرَّحْمَٰنِ ٱلرَّحِيمِ ﴾ ﴿ ٱلصِّرَٰطَ ﴾

ئەو هەڵانەی ڕوودەدەن لەکاتی وتنی (کەسرە)دا

١) تێکەڵکردنی دەنگەکەی بە بەشێک لە دەنگی فەتحە ، وەکو :

﴿بِهِۦ﴾ ﴿ٱلۡمَغۡرِبِ﴾

٢) تێکەڵکردنی دەنگەکەی بە زەنە ، ئەویش بەهۆی بەرزنەکردنەوەی ناوەڕاستی زوبان و دانەبەزاندنی چەناگەی خوارەوە بەئەندازەی پێویست لە کاتی وتنیدا ، وەکو :

﴿بِسۡمِ ٱللَّهِ ٱلرَّحۡمَٰنِ ٱلرَّحِيمِ﴾ ﴿ٱلصِّرَٰطَ﴾

السَّاكِنَانِ الْمُلْتَقِيَانِ فِي كَلِمَةٍ وَفِي كَلِمَتَيْنِ

بەیەکگەیشتنی دوو پیتی زەنەدار
لەیەک وشەو لە دوو وشەدا

السَّاكِنَانِ المُلْتَقِيَانِ فِي
كَلِمَةٍ وَفِي كَلِمَتَيْنِ

الْتِقَاءُ الْحَرْفَيْنِ السَّاكِنَيْنِ بِكَلِمَةٍ وَاحِدَةٍ فِي تِلَاوَةِ الْقُرْآنِ الْكَرِيمِ

يَصِحُّ الجمعُ بينَ حرفَين ساكنَين بكلمة واحدةٍ في حالتَين :

١- أنْ يكونَ الأَوَّلُ مِن الساكنَين حرفَ مدٍّ أو لِينٍ ، نحو :

﴿ ٱلضَّآلِّينَ ﴾ ﴿ أَتُحَٰٓجُّوٓنِّى ﴾

﴿ يٰسٓ ﴾ ﴿ نٓ ﴾ ﴿ عٓ ﴾

بەیەکگەیشتنی دوو پیتی زەنەدار لەیەک وشەدا لەکاتی خوێندنەوەی قورئانی پیرۆزدا

کۆبونەوەی دوو پیتی زەنەدار دروستە لەیەک وشەدا لە دوو حاڵەتدا :

١) پیتی یەکەم لەدوو زەنەدارەکە پیتی مەددی یان لین بێت ، وەکو :

﴿ٱلضَّآلِّينَ﴾ ﴿أَتُحَـٰٓجُّوٓنِّى﴾

﴿يَاسِٓينْ﴾ ﴿نُوٓنْ﴾ ﴿عَيٓنْ﴾

الْتِقَاءُ الْحَرْفَيْنِ السَّاكِنَيْنِ بِكَلِمَةٍ وَاحِدَةٍ فِي تِلَاوَةِ الْقُرْآنِ الْكَرِيمِ

٢- أنْ يكونَ سكونُ الحرفِ الثاني منهما عارضًا ، نحو :

﴿ ٱلْحِسَابِ ﴾ ﴿ تَعْمَلُونَ ﴾ ﴿ ٱلرَّحِيمِ ﴾

﴿ قُرَيْشٍ ﴾ ﴿ خَوْفٍ ﴾

﴿ مِنۢ بَعْدِ ﴾ ﴿ ٱلْقَدْرِ ﴾ ﴿ ٱلسُّحْتَ ﴾

بەیەکگەیشتنی دوو پیتی زەنەدار لەیەک وشەدا لەکاتی خوێندنەوەی قورئانی پیرۆزدا

٢) زەنەی پیتی دووەم توشبوو (عارض) بێت ، وەکو:

﴿ ٱلرَّحِيمِ ﴾ ﴿ تَعۡمَلُونَ ﴾ ﴿ ٱلۡحِسَابِ ﴾

﴿ قُرَيۡشٍ ﴾ ﴿ خَوۡفٍ ﴾

﴿ مِنۢ بَعۡدِ ﴾ ﴿ ٱلۡقَدۡرِ ﴾ ﴿ ٱلسُّحۡتَ ﴾

الْتِقَاءُ الحَرْفَيْنِ السَّاكِنَيْنِ فِي كَلِمَتَيْنِ

لا تجمعُ العربُ بينَ حرفَين ساكنَين في كلمتَين ، فإنْ وُجِدَ ذلكِ في كلامِهم **تَخَلَّصوا** منه بإحدى الطَّريقتَين الآتيتَين :

١- **بإسقاطِ الأوَّلِ** لفظًا إنْ كانَ **حرفَ مدٍّ** ، نحو :

﴿ وَقَالَا ٱلْحَمْدُ لِلَّهِ ﴾ ﴿ وَإِذْ قَالُواْ ٱللَّهُمَّ ﴾ ﴿ أَفِى ٱللَّهِ شَكٌّ ﴾

بەیەکگەیشتنی دوو پیتی زەنەدار لە دوو وشەدا

عەرەب دوو پیتی زەنەدار لە دوو وشەدا کۆناکاتەوە ، ئەگەر ئەمە ڕوویدا لە قسەکانیاندا خۆیان لێ ڕزگارکردووە بەیەکێک لەم دوو ڕێگایە :

١) بە نەخوێندنەوەی پیتی یەکەم ئەگەر پیتی مەددی بوو ، وەکو :

﴿وَقَالَا ٱلْحَمْدُ لِلَّهِ﴾ ﴿وَإِذْ قَالُوا۟ ٱللَّهُمَّ﴾ ﴿أَفِى ٱللَّهِ شَكٌّ﴾

الْتِقَاءُ الْحَرْفَيْنِ السَّاكِنَيْنِ فِي كَلِمَتَيْنِ

٢- **بتحريكِ الساكنِ الأوَّلِ** إنْ كان حرفًا صحيحًا أو حرفَ لينٍ ، أو تنوينًا

نحو : ﴿ مِنَ ٱللَّهِ ﴾ ﴿ عَلَيْكُمُ ٱلْقِتَالُ ﴾ ﴿ قُلِ ٱللَّهُمَّ ﴾

﴿ دَعَوُا ٱللَّهَ ﴾ ﴿ يَٰصَٰحِبَيِ ٱلسِّجْنِ ﴾

﴿ نُوحٌ ٱبْنَهُ ﴾ ← يُحرَّكُ التنوين ← (نوحُنِ ابْنَه)

﴿ طُوًى ٱذْهَبْ ﴾ ← يُحرَّكُ التنوين ← (طُوَنِ اذْهَبْ)

بەیەکگەیشتنی دوو پیتی زەنەدار لە دوو وشەدا

٢) بە جووڵە پێدانی زەنەی یەکەم ئەگەر پیتێکی (تەواو) یا (لین) ، یا (تەنوین) بوو ،

وەکو : ﴿مِنَ ٱللَّهِ﴾ ﴿عَلَيْكُمُ ٱلْقِتَالُ﴾ ﴿قُلِ ٱللَّهُمَّ﴾

﴿دَعَوُا ٱللَّهَ﴾ ﴿يَـٰصَـٰحِبَىِ ٱلسِّجْنِ﴾

﴿نُوحٌ ٱبْنَهُ﴾ — جووڵە پێدانی تەنوینەکە ← (نُوحُنِ ابْنَهُ)

﴿طُوًى ٱذْهَبْ﴾ — جووڵە پێدانی تەنوینەکە ← (طُوَنِ اذْهَبْ)

تَنْبِيه

الأصلُ في التخلُّصِ من التقاءِ الساكنَينِ مِن كلمتَينِ أن يُحرَّكَ الساكنُ الأوَّلُ **بالكسرِ**

نحو : ﴿قُلِ ٱللَّهُمَّ﴾ ، ﴿وَأَلَّوِ ٱسْتَقَـٰمُوا۟﴾ ، ﴿أَمِ ٱرْتَابُوٓا۟﴾ .

وقد يُخالَفُ هذا الأصلُ إمَّا :

١ - إلى **الفتح** ؛ لأنَّه أَخَفُّ الحركات ، نحو : ﴿ مِنَ ٱللَّهِ ﴾ ﴿الٓمٓ ۝١ ٱللَّهُ﴾ (*)

٢ - أو إلى **الضمّ** في ميمِ الجَمع ، نحو : ﴿عَلَيْكُمُ ٱلْقِتَالُ﴾ ﴿بِهِمُ ٱلْأَسْبَابُ﴾

٣ - أو **لِلمُجانَسة** ، نحو : ﴿ دَعَوُا۟ ٱللَّهَ ﴾ ﴿ يَـٰصَـٰحِبَىِ ٱلسِّجْنِ ﴾

(*) لِشرحِ كيفيَّةِ وَصْلِ ﴿الٓمٓ﴾ بلفظِ الجَلالةِ من أوَّلِ آلِ عِمرانَ انظر ص ٤١٤ .

ئاگاداركردنەوە

لە بنەڕەتدا بۆ خۆ ڕزگاركردن لە گەیشتنی دوو پیتی زەنەدار بەیەک لە دوو وشەدا ئەوەیە کە پیتی یەکەم کەسرەی پێبدرێت ، وەکو : ﴿قُلِ ٱللَّهُمَّ﴾ ﴿وَأَلَّوِ ٱسْتَقَـٰمُواْ﴾ ﴿أَمِ ٱرْتَابُوٓاْ﴾

بەڵام هەندێک جار ئەم یاسایە دەگۆڕێت یان :

١)بۆ فەتحە ؛ چونکە ئاسانترینی جووڵەکانە ، وەکو : ﴿مِنَ ٱللَّهِ﴾ ﴿الٓمٓ ۝١ ٱللَّهُ﴾(*)

٢)یان بۆ ضەمە لە (میم)ی کۆدا ، وەکو : ﴿عَلَيْكُمُ ٱلْقِتَالُ﴾ ﴿بِهِمُ ٱلْأَسْبَابُ﴾

٣) یان بۆ هاوڕەگەزی خۆی ، وەکو : ﴿دَعَوُا ٱللَّهَ﴾ ﴿يَـٰصَـٰحِبَيِ ٱلسِّجْنِ﴾

(*) بۆ شیکردنەوەی گەیاندنی ﴿الٓمٓ﴾ بە ناوی پیرۆزی ﴿ٱللَّهُ﴾ لە سەرەتای سورەتی (آلِ عِمران) تەماشایی (لاپەرە ٤٠٤) بکە .

أَبْحَاثٌ مُتَفَرِّقَةٌ

- تسهيلُ الهمزة
- الإمالة
- النَّبْر
- كلماتٌ قرآنيَّةٌ لها وضعٌ خاصٌّ علىٰ روايةِ حَفْص

چەند باسێکی جیاواز

- ئاسانکردنی هەمزە (تَسْهِيلُ الْهَمْزَةِ)
- لارکردنەوە (الْإِمَالَة)
- نە برە (النَّبْر)
- ئەو وشە قورئانیانەی شێوازێکی تایبەتیان هەیە لە خوێندنەوەی ڕیوایەتی ئیمامی (حفص)دا

تَسْهِيلُ الهَمْزَةِ

هو النُّطقُ بالهمزةِ المُسهَّلَة بينَ الهمزةِ المُحقَّقةِ وحرفِ المدِّ المُجانسِ لحركتِها .

وفي روايةِ حفصٍ **همزةٌ مفتوحةٌ مُسهَّلةٌ** وجهًا واحدًا ، وهي الهمزة الثانية من قولِه تعالىٰ في سورة فُصِّلَتْ (الآية ٤٤) :

﴿ ءَاعْجَمِيٌّ وَعَرَبِيٌّ ﴾

فيَلفِظُها القارئُ بينَ الهمزةِ المُحقَّقةِ والألف ، والمُشافَهةُ تُحْكِمُ ذلك .

ئاسانكردنی هەمزە (تَسْهِيلُ الْهَمْزَة)

بریتییە لە وتنی هەمزەی ئاسانكراو لەنێوان هەمزەیەكی تەواو و پیتی مەددی هاوڕەگەزی جووڵەكەی خۆی .

لە ڕیوایەتی (ئیمامی حەفص) دا هەمزەی فەتحەداری ئاسانكراو تەنها لەیەك شوێندا هەیە ، ئەویش هەمزەی دووەمە لە ئایەتی (٤٤)ی سورەتی (فصلت)دا :

﴿ ءَاعْجَمِيٌّ وَعَرَبِيٌّ ﴾

قورئانخوێن ئەم هەمزە ئاسانكراوە لە نێوان هەمزەیەكی تەواو و ئەلیف دا دەرببڕێت ، وە وتنەوەی بەدەم لای مامۆستا بڕیار لەسەر دروست فێربونی دەدات .

الأخطاء التي تقع عند نطق الهمزة المسهلة

يُمكنُ أن يقعَ القارئُ عندَ نُطقِ الهمزةِ المُسهَّلةِ بأحدِ الخَطأَينِ التاليَين :

١- **تحقيقُها** : أي نُطقُها همزةً خالصة ، هكذا : (ءَأَعْجَمِيٌّ) .

٢- **إبدالُها هاءً** ، هكذا : (أَهَعْجَمِيٌّ) .

أمَّا تحقيقُ الهمزةِ المُسهَّلةِ فصحيحٌ على بعضِ القراءات ، وأمَّا إبدالُها هاءً **فلا يَصِحُّ البَتَّةَ** ، وهو خطأٌ مَحضٌ .

ئەو هەڵانەی ڕوودەدەن لەکاتی وتنی هەمزەی ئاسانکراو

لەوانەیە قورئانخوێن لە کاتی دەربڕینی هەمزەی ئاسانکراو دا بکەوێتە یەکێک لەم دوو هەڵانە :

١) وتنی بە هەمزەیەکی تەواو : بەم شێوەیە : (ءَأَعۡجَمِيّٞ)

٢) گۆڕینی بە (هاء) ، بەم شێوەیە : (أَهَعۡجَمِيّٞ)

وتنی هەمزەیەکی تەواو دروستە لە هەندێک لە قیرائەتەکان ، بەڵام گۆڕینی بە (هاء) بەهیچ شێوەیەک دروست نییە ، وە هەڵەیەکی ڕوون وئاشکرایە .

فَائِدَة

علامةُ تسهيلِ الهمزةِ المفتوحةِ في ضبطِ المصحفِ وضعُ دائرةٍ صغيرةٍ مَطموسةِ الوسَطِ (●) فوقَ الألفِ ، هكذا :

﴿ ءَاۤعۡجَمِيٌّ وَعَرَبِيٌّ ﴾

سودێک

نیشانەی ئاسانکراوی هەمزەی فەتحەدار لە قورئانی پیرۆز دا دانانی بازنەیەکی بچوکی ناوپڕە (●) لەسەر (ئەلیف)ەکە ، بەم شێوەیە :

﴿ ءَاعۡجَمِيّٞ وَعَرَبِيّٞ ﴾

الإِمَالَةُ

الإمالة لغة : التعويجُ ، مِن : أَمَلتُ الرُّمحَ ونحوَه ، إذا عَوجتَه .

أو الانحناءُ مِن : أمالَ فلانٌ ظهرهُ : إذا أحناه .

واصطلاحًا : تقريبُ الفتحةِ مِن الكسرةِ ، والألفِ مِن الياءِ من غيرِ قلبٍ خالصٍ ولا إشباعٍ مبالغٍ فيه .

أو يُقال : هي النُّطقُ بالألفِ المُمالَةِ بينَ الألفِ والياءِ الصَّحيحتَين ، وتكونُ في روايةِ حَفصٍ في كلمةٍ واحدةٍ هي قولُه تعالىٰ : ﴿مَجْرِىٰهَا﴾ هود ٤١ .

لارکردنەوە (الْإِمَالَة)

(الإمالة) لە زمانەوانیدا بە واتای : لارکردنەوە یە ، ڕەمەکەم لارکردەوە کاتێک خوارم کردەوە ،یان چەمینەوە ، دەوترێت : فلانەکەس پشتی چەماندەوە ،کاتێک لار دەبێتەوە .

وە لە زاراوەدا : نزیکردنەوەی (فەتحە)یە لە (کەسرە) ، وە (ئەلیف)ە لە (یاء) بەبێ گۆڕینی تەواو یا زیادەڕۆیی کردن تیایدا .

یان وتراوە : بریتییە لە وتنی ئەلیفی لاربووەوە لە نێوان (ئەلیف)ێکی تەواو و (یاء)ێکی تەواو دا ، وە لە ڕیوایەتی (ئیمامی حەفص) دا تەنها لە یەک وشەدا هەیە ئەویش لە ئایەتی (٤١)ی سورەتی (هود)دا کەخوای گەورە دەفەرموێت : ﴿ مَجْرٜىٰهَا ﴾

نوعا الإمالة

الإمالةُ عندَ القُرَّاءِ نوعان :

١ - كُبرىٰ : بينَ الألفِ والياءِ تمامًا

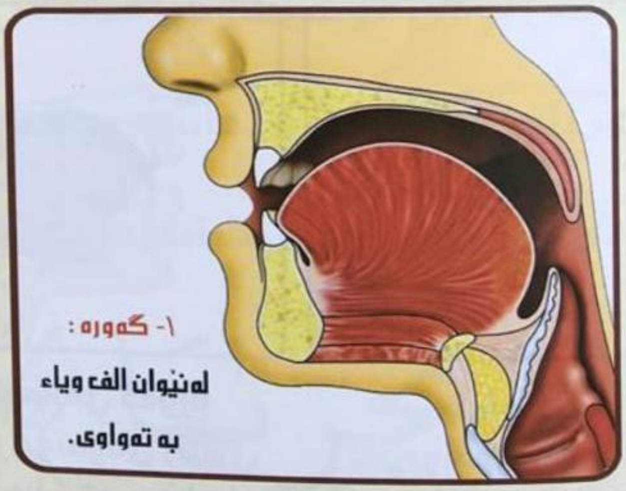
٢ - صُغرىٰ : بينَ الألفِ والياءِ ولكنَّها إلىٰ الألفِ أقربُ

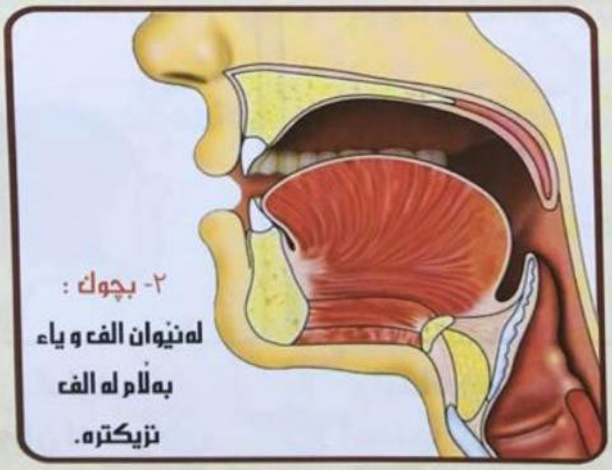

وليسَ في روايةِ حفصٍ سِوىٰ الإمالةِ الكُبرىٰ في كلمة : ﴿مَجْرٖىٰهَا﴾ لا غير .

دوو جۆرە کەی ئیماله

ئیماله لای قورئانخوێنان دوو جۆرە .

وە لە ڕیوایەتی (ئیمامی حەفص)دا تەنها ئیمالەی گەورە هەیە ئەویش تەنها لە وشەی : ﴿مَجۡر۪ىٰهَا﴾

مُقارنةٌ بينَ وضعِ اللِّسانِ في الإمالتينِ والألفِ والياءِ

الألف
(اللّسانُ في وضعِ الرّاحة)

الإمالةُ الصُّغرىٰ
(ارتفاعٌ قليلٌ لوسطِ اللّسان)

الإمالةُ الكُبرىٰ
(ارتفاعٌ أكثرُ لوسطِ اللّسان)

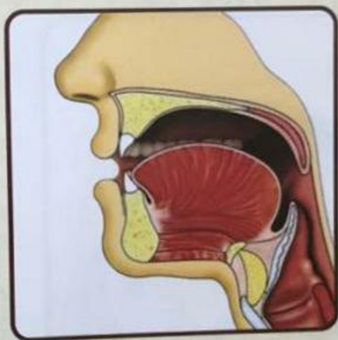

الياء
(ارتفاعٌ كاملٌ لوسطِ اللّسان)

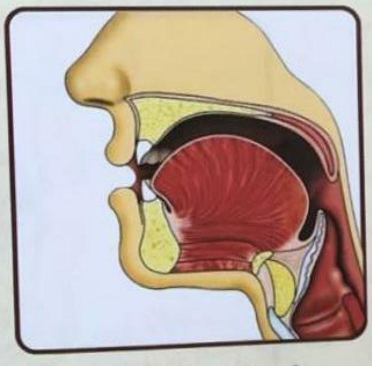
بەراوردێک لە نێوان دانانی زوبان لە هەردوو ئیمالەکەدا و لەنێوان ئەلیف و یاء دا

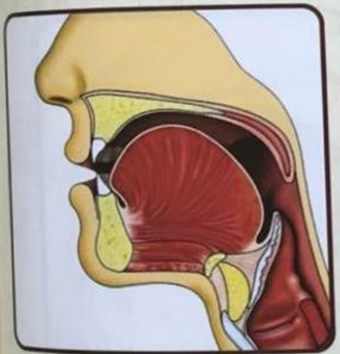
ئەلیف
(زوبان لە تەواوی ئیسراحەت دایە)

ئیمالەی بچوک
(کەمێک بەرزبونەوەی ناوەڕاستی زوبان)

ئیمالەی گەورە
(بەرزبونەوەی زیاتری ناوەڕاستی زوبان)

یاء
(بەرزبونەوەی تەواوی ناوەڕاستی زوبان)

فَائِدَة

يضعُ علماءُ الضَّبطِ دائرةً مَطموسةَ الوسَطِ (●) أو شكلَ المُعيَّنِ (◇) تحتَ الراءِ مع تجريدها مِن الفتحةِ في كلمةِ ﴿ مَجْرِىٰهَا ﴾ لِلدَّلالةِ على الإمالةِ فيها ، هكذا :

﴿ مَجْرِىٰهَا ﴾ ﴿ مَجْرِىٰهَا ﴾

سودێک

زانایانی بواری نوسینەوەی قورئانی پیرۆز بازنەیەکی ناوپڕ (●) یان شێوەی چوار پاڵویەکیان (◇) داناوە لە ژێر پیتی (ڕاء) لەگەڵ لابردنی فەتحەکەی لە وشەی ﴿مَجۡرٜىٰهَا﴾ دا وەک نیشانەیەک بۆ بونی ئیمالە ، بەم شێوەیە :

ٱلنَّبْرُ

النَّبْرُ لغةً : الهمزُ ، وشِدَّةُ الصِّياح .

وفي علمِ الأصواتِ : هو الضغطُ علىٰ مقطعٍ أو حرفٍ معيَّن بحيثُ يكونُ صوتُه أعلىٰ بقليلٍ ممَّا جاورَهُ من الحروف .

نەبرە (النَّبْرُ)

نەبرە لەزمانەوانیدا : بە توندی هاوار کردن .

وە لە زانستی دەنگەکاندا : بریتییە لە فشار خستنە سەر بڕگەیەک یان پیتێکی دیاریکراو بەشێوەیەک دەنگەکە کەمێک بەرز تربێت لە دەنگی پیتەکانی تەنیشتی .

النَّبرُ في تلاوةِ القرآنِ الكريمِ

والنَّبْرُ بحثٌ قديمٌ جديدٌ : قديمٌ في موضوعِه ، جديدٌ في تسميتِه وأسلوبِ عرضِه ،وقد ذكرَ عددًا مِن مسائلِه مكِّيُّ بنُ أبي طالبٍ القَيسِيُّ (ت ٤٣٧ هـ) في كتابه **الرعاية** في (باب المُشدَّدات) وما بعدَه ، وكذلك فعلَ عددٌ غيرُه من أئمَّةِ التجويدِ في مصنَّفاتِهم .

وقد تَتبَّعتُ مسائلَ النَّبْرِ **لِسببٍ لفظيٍّ** فيما وقعَ تحتَ يدَيَّ من تلكَ المصنَّفاتِ وممَّا تلقَّيتُه من شُيوخي الأجِلَّاء فإذا هي **خمسُ مسائلَ** وإليكَ بيانَها في اللَّوحاتِ التالية :

(نەبرە) لە خوێندنەوەی قورئانی پیرۆزدا

(نەبرە) باسێکی کۆن و نوێیە : لە ڕووی بابەتەوە کۆنە ، لە ڕووی ناو و شێوازی خستنەڕووی تازەیە ، وە مەککی کوڕی ئەبو طالیبی قەیسی (لە ٤٣٧ ک مردووە) لە کتێبی (الرعاية) دا لە بەشی توندکراوەکان (باب المشددات)دا و بەشەکانی دواتری ئەم کتێبە هەندێک لەم بابەتانەی باس کردووە ، وە هەروەها ژمارەیەکی تریش لە پێشەوایانی زانستی تەجوید لە کتێبەکانیاندا باسی ئەم بابەتەیان کردووە .

وە منیش بەدواداچوونم کردووە لەو کتێبانەی لە بەردەستمدان وە ئەوەیش لە مامۆستا بەڕێزەکانم وەرمگرتووە کە نەبرە لە پێنج بابەت دا هەیە کە لەم تابلۆیانەی خوارەوە بۆتان ڕووندەکەمەوە :

ٱلنَّبْرُ فِي تِلَاوَةِ ٱلْقُرْآنِ ٱلْكَرِيمِ

١- عند **الوقفِ علىٰ الحرفِ المشدَّد** ، نحو :

﴿ ٱلْحَيِّ ﴾ ﴿ وَبَثَّ ﴾ ﴿ مُسْتَقِرٌّ ﴾

لأنَّ الوقفَ سيكونُ علىٰ واحدٍ فقط من الحرف المشدَّدِ لتعذُّرِ نُطقِهما معًا ساكنَين ، وكأنَّه سقطَ من التلاوة حرفٌ ، فعُوِّضَ عن ذلك بالِانتقالِ من الحرفِ قبلَ الأخيرِ إلىٰ الأخيرِ بضغطٍ مُعيَّنٍ تَضبطُه المُشافَهة .

(نەبرە) لە خوێندنەوەی قورئانی پیرۆزدا

١) لەکاتی وەستان لەسەر پیتێکی توندکراو (مشدَّد)دا ، وەکو :

﴿ ٱلْحَيِّ ﴾ ﴿ وَبَثَّ ﴾ ﴿ مُسْتَقِرٌّ ﴾

چونکە وەستان تەنها لەسەر یەکێک لە پیتە توندکراوەکەیە ، لە بەرئەوەی ناتوانرێت هەردووکیان بەزەنەداری دەرببڕێت ، وەک ئەوە وایە لە خوێندنەوەدا پیتێک نەما بێت، لە قەرەبووی ئەوە دا فشارێک دەخەینە سەر پیتی پێش کۆتایی بەرەو پیتی کۆتایی کە ئەمەیش لە ڕێگەی وتنەوەی دەم بە دەم بەدروستی ئەنجام دەدرێت .

ٱلنَّبْرُ فِي تِلَاوَةِ ٱلْقُرْآنِ ٱلْكَرِيمِ

ويُستثنىٰ مِنَ الوقفِ علىٰ الحرفِ المشدَّد :

أوَّلًا : الوقفُ علىٰ النونِ والميم المُشدَّدتَين ، نحو :

﴿ وَلَٰكِنَّ ﴾ ﴿ جَآنٌّ ﴾ ﴿ فِي ٱلْيَمِّ ﴾

لعدمِ الحاجةِ إلىٰ النَّبْرِ فيهما ؛ لأنَّ الغُنَّةَ المُطَوَّلةَ وقفًا تُشعِرُ السامعَ بتشديدِ هذا الحرفِ وصلًا .

(نەبرە) لە خوێندنەوەی قورئانی پیرۆزدا

لەم شوێنانەدا وەستان بە نەبرە لەسەر پیتی توندکراو ڕونادات :

یەکەم : وەستان لەسەر نون و میمی توندکراو ، وەکو :

﴿فِي ٱلْيَمِّ﴾ ﴿جَآنٌّ﴾ ﴿وَلَٰكِنَّ﴾

چونکە لەم دوو شوێنەدا پێویست بە نەبرە ناکات تیایاندا ، چونکە مینگە درێژکراوەکە لەکاتی وەستاندا بیسەر حاڵی دەکات بەوەی کە ئەم پیتە لەکاتی گەیاندندا شەددەی هەیە .

ٱلنَّبْرُ فِي تِلَاوَةِ ٱلْقُرْآنِ ٱلْكَرِيمِ

ويُستثنَىٰ مِنَ الوقفِ علىٰ الحرفِ المشدَّد :

ثانيًا : الوقفُ علىٰ حرفِ القلقلةِ المُشدَّد ، نحو :

﴿ وَتَبَّ ﴾ ﴿ ٱلْحَقُّ ﴾

لأنَّ كِلا الحرفَين ظاهرٌ في النُّطق ؛ فالأوَّلُ منهما مُدغَم والثاني مُقَلقَل ، فلا حاجةَ إلىٰ النَّبرِ هنا .

(نەبرە) لە خوێندنەوەی قورئانی پیرۆز دا

لەم شوێنانەدا وەستان بەنەبرە لەسەر پیتی توندکراو ڕونادات :

دووەم : وەستان لەسەر پیتێکی قەلقەلەی توندکراو ، وەکو :

﴿ وَتَبَّ ﴾ ﴿ ٱلْحَقُّ ﴾

چونکە هەردوو پیتەکە ئاشکران لەدەربڕیندا ، یەکەمیان تێکهەڵکێشکراوە و دوو

قەلقەلە کراوە ، هەربۆیە لێرەدا پێویست بە نەبرە ناکات .

ٱلنَّبْرُ فِي تِلَاوَةِ ٱلْقُرْآنِ ٱلْكَرِيمِ

٢- عندَ نُطقِ **الواوِ والياءِ المُشدَّدتَينِ** ، نحو :

﴿ ٱلْقُوَّةَ ﴾ ﴿ قَوَّٰمِينَ ﴾ ﴿ شَرْقِيًّا ﴾ ﴿ سَيَّارَةٌ ﴾ ﴿ حُيِّيتُمْ ﴾

٣- عندَ الِانتقالِ مِن **حرفِ مدٍّ** إلىٰ الحرفِ **الأوَّلِ مِنَ المُشَدَّدِ** ، نحو :

﴿ دَآبَّةٍ ﴾ ﴿ ٱلْحَآقَّةُ ﴾ ﴿ وَلَا ٱلضَّآلِّينَ ﴾

(نەبرە) لە خوێندنەوەی قورئانی پیرۆز دا

٢) لەکاتی وتنی پیتی (واو) و (یاء) ی توندکراو ، وەکو :

﴿ ٱلْقُوَّةَ ﴾ ﴿ قَوَّٰمِينَ ﴾ ﴿ شَرْقِيًّا ﴾ ﴿ سَيَّارَةُ ﴾ ﴿ حُيِّيتُمْ ﴾

٣) لەکاتی گواستنەوەی دەنگ لە پیتێکی مەددەوە بۆ پیتی یەکەمی شەددەدارەکە ، وەکو :

﴿ دَآبَّةٍ ﴾ ﴿ ٱلْحَآقَّةُ ﴾ ﴿ وَلَا ٱلضَّآلِّينَ ﴾

ٱلنَّبرُ في تلاوةِ ٱلقرآنِ ٱلكريمِ

٤- عندَ الوقفِ علىٰ همزةٍ مسبوقةٍ بحرفِ مدٍّ أو لِين ، نحو :

﴿ ٱلسَّمَآءِ ﴾ ﴿ سُوٓءُ ﴾ ﴿ وَجِاْىٓءَ ﴾

﴿ شَىْءٍ ﴾ ﴿ ٱلسَّوْءِ ﴾

٤) لەکاتی وەستان لەسەر هەمزە کە لە پێشیەوە پیتی مەد یان لین هەبێت، وەکو :

﴿ ٱلسَّمَآءِ ﴾ ﴿ سُوٓءُ ﴾ ﴿ وَجِاْيٓءَ ﴾

﴿ شَيۡءٍ ﴾ ﴿ ٱلسَّوۡءِ ﴾

ٱلنَّبْرُ فِي تِلَاوَةِ ٱلْقُرْآنِ ٱلْكَرِيمِ

٥- عندَ سُقوطِ **ألفِ التثنيةِ** أو **واوِ الجماعةِ** للتخلُّصِ مِنَ التقاءِ الساكنَينِ

إذا التَبسَ نُطقُه بالمُفرَد ، وذلك في :

١ - ﴿ ذَاقَا ٱلشَّجَرَةَ ﴾ الأعراف ٢٢ . ٣ - ﴿ وَقَالَا ٱلْحَمْدُ لِلَّهِ ﴾ النمل ١٥ .

٢ - ﴿ وَٱسْتَبَقَا ٱلْبَابَ ﴾ يوسف ٢٥ . ٤ - ﴿ وَصَٰلِحُ(*) ٱلْمُؤْمِنِينَ ﴾ التحريم ٤ .

بخلافِ : ﴿ دَعَوَا ٱللَّهَ رَبَّهُمَا ﴾ الأعراف ١٨٩ ، لعدمِ التباسِه بالمُفرَد .

(*) علىٰ أنَّ أصلَها : (وَصَالِحُوا) انظر الهامش ص ٤٤٤ .

(نەبرە) لە خوێندنەوەی قورئانی پیرۆزدا

٥- لەکاتی لاچوونی ئەلیفی دووانە (الف التثنیە)یان واوی کۆ (واو الجماعة)بۆ خۆڕزگارکردن لە بەیەکگەیشتنی دوو زەنەدار ئەگەر لەکاتی دەربڕیندا وەك (مفرد) بوترێت ، ئەویش لە :

١- ﴿ ذَاقَا ٱلشَّجَرَةَ ﴾ الأعراف ٢٢

٢- ﴿ وَٱسۡتَبَقَا ٱلۡبَابَ ﴾ يوسف ٢٥

٣- ﴿ وَقَالَا ٱلۡحَمۡدُ لِلَّهِ ﴾ النمل ١٥

٤- ﴿ وَصَٰلِحُ ٱلۡمُؤۡمِنِينَ ﴾ (*) التحريم ٤

بەپێچەوانەی : ﴿ دَعَوَا ٱللَّهَ رَبَّهُمَا ﴾ الأعراف ١٨٩ ، چونکە تێکەڵی رونادات لەگەڵ (مفرد) دا.

(*) لەسەر ئەوەی لە بنەڕەتدا (وَصَالِحُوا) بوە ، تەماشای پەراوێزی پەڕەی (٤٣٤) بکە .

كَلِمَاتٌ قُرآنِيَّةٌ لَهَا وَضعٌ خَاصٌّ عَلَى رِوَايَةِ حَفصٍ

- حكمُ الصادِ في ﴿ وَيَبْصُۜطُ ﴾ وأخواتِها
- حكمُ ﴿ الٓمٓ ۝١ اللَّهُ ﴾ في سورةِ آل عِمران
- حكمُ ﴿ تَأْمَ۫نَّا ﴾ في سورةِ يوسُف
- حكمُ ﴿ فَمَآ ءَاتَىٰنِۦَ ﴾ في سورة النمل
- حكمُ ﴿ ضَعْفٍ ﴾ و ﴿ ضَعْفًا ﴾ في سورةِ الرُّوم

چەند وشەیەکی قورئانی کە تایبەتمەندی خۆی هەیە لە ڕیوایەتی (حفص) دا

١) حوکمی(صاد) لە ﴿وَيَبۡصُۜطُ﴾ و هاوشێوەکانی

٢) حوکمی ﴿الٓمٓ ۝١ ٱللَّهُ﴾ لە سورەتی (آلِ عِمۡرَانَ) دا لەکاتی گەیاندندا

٣) حوکمی ﴿تَأۡمَ۫نَّا﴾ لە سورەتی (يُوسُف) دا

٤) حوکمی ﴿فَمَآ ءَاتَىٰنِۦَ﴾ لە سورەتی (النَّمۡل) دا

٥) حوکمی ﴿ضَعۡفٍ﴾ و ﴿ضَعۡفًا﴾ لە سورەتی (الرُّوم) دا

حُكمُ الصَّادِ في «وَيَبْصُطُ» وَأَخَوَاتِهَا

في اللُّغةِ العربيَّةِ فِعلانِ : بَسَطَ وسَيْطَرَ ، ومن العربَ مَن يُفخِّمُ السينَ من هذَينِ الفعلَينِ لُمجاورتِها الطاءَ المُستعليةَ المُطبَقة ، فيقول : بَصَطَ وصَيْطَرَ وعلىٰ لهجةِ هذه القبائلِ كُتِبتْ في المصحفِ الشريفِ أربعُ كلماتٍ بالصادِ وقد رواها بعضُ القُرَّاءِ بالسينِ علىٰ الأصل ، وبعضُهم بالصادِ اتِّباعًا لرسمِ المصحفِ ومُوافَقةً لِلَهجةِ تلكَ القبائل ، ومذهبُ حفصٍ عن عاصمٍ من طريقِ الشاطبيَّةِ فيها كما يلي :

حوکمی صاد له ﴿وَيَبۡصُۜطُ﴾ و هاوشێوکانیدا

له زمانی عەرەبیدا دوو (فعل) هەیە : (بَسَطَ) و (سَيْطَرَ) ، لەناو عەرەبدا هەیە کە پیتی (سین)ەکە قەڵەو دەکات لەم دوو فرمانەدا لەبەر ئەوەی لە تەنیشت پیتی (طاء)ەوەن کە پیتێکی بەرزی لکاو (مستعلية ، مطبقة) دەڵێن : (بَصَطَ) و (صَيطَرَ) وە لەسەر شێوەزاری ئەم هۆزانە لە قورئانی پیرۆزدا چوار وشە بە (صاد) نوسراوە ، وە هەندێك لە قورئانخوێنەکان ڕیوایەتیان کردووە بە (سین) لەسەر بنەماکەی خۆی ، وە هەندێکیشیان ریوایەتیان کردووە بە (صاد) لەبەر ڕەنوسی قورئانی پیرۆز وە گونجان لەگەڵ شێوەزاری ئەو هۆزانە ، لە ڕیوایەتی ئیمام (حفص لە عاصم)ەوە لە ڕێگەی (شاطبی)یە وە بەم شێوەیەیە :

حُكمُ الصَّادِ في ﴿ وَيَبصُطُ ﴾ وَأخَواتِهَا

- قولُه تعالىٰ : ﴿ وَيَبۡصُۜطُ ﴾ في البقرة ٢٤٥ ، وقولُه : ﴿ بَصۜۡطَةٗ ﴾ في الأعراف ٦٩ ، روىٰ حفصٌ هاتَينِ الكلمتَينِ **بالسينِ** فقط .

- قولُه تعالىٰ : ﴿ ٱلۡمُصَۣيۡطِرُونَ ﴾ في الطُّور ٣٧ ، تُقرأُ **بالصادِ وبالسينِ** ولكنَّ النُّطقَ **بالصادِ أشهَر** .

- قولُه تعالىٰ : ﴿ بِمُصَيۡطِرٍ ﴾ في الغاشية ٢٢ ، تُقرأُ **بالصادِ** فقط .

حوكمی صاد له ﴿ وَيَبۡصُۜطُ ﴾ و هاوشێوكانی دا

- وشەی ﴿وَيَبۡصُۜطُ﴾ لە ئایەتی (٢٤٥) ی سورەتی (الۡبَقَرَة)و هەروەها وشەی ﴿بَصۜۡطَةً﴾ لە ئایەتی (٦٩)ی سورەتی (الۡأَعۡرَاف)دا ، ئیمامی حفص هەردوو وشەكەی تەنها بە (سین) ریوایەت كردووە .
- وشەی ﴿ ٱلۡمُصَۣيۡطِرُونَ ﴾ لە ئایەتی (٣٧) ی سورەتی (الطُّور) بە (صاد) و بە (سین) دەخوێنرێتەوە بەڵام خوێندنەوەی بە (صاد) مەشهورترە .
- وشەی ﴿ بِمُصَيۡطِرٍ ﴾ لە ئایەتی (٢٢) ی سورەتی (الۡغَاشِيَة)دا ، تەنها بە (صاد) دەخوێنرێتەوە .

حُكمُ ﴿ الٓمٓ ۝١ ٱللَّهُ ﴾ في سُورَةِ آلِ عِمرانَ

عندَ وصلِ ﴿ الٓمٓ ٱللَّهُ ﴾ يلتقي حرفانِ ساكنان ، أوَّلُهما **الميمُ** الأخيرةُ من هِجاءِ : (مِيمْ) وثانيهِما **اللَّامُ الأُولىٰ** من لفظِ الجَلالة ، هكذا : (أَلِفْ لَآم مِّيمْ ٱلْلَهُ)

فمنعًا لِالتقاءِ السَّاكنينِ **نُحَرِّكُ الميمَ بالفتحِ** ، فتُصبح :

(أَلِفْ لَآم مِّيمَ ٱلْلَهُ)

(يتبع)

حوکمی ﴿ الٓمٓ ۝١ ٱللَّهُ ﴾ لە سورەتی (آلِ عِمران) دا

لەکاتی گەیاندنی ﴿ الٓمٓ ٱللَّهُ ﴾ دوو پیتی زەنەدار بەیەکدەگات ، یەکەمیان (میم)ی کۆتایی پیتی (مِیمْ)ەو دووەمیان (لام)ی یەکەمە لە ناوی پیرۆزی (ٱللَّهُ) بەم شێوەیە :

(أَلِفْ لاَم مِّيمْ اَلْلَّهُ)

جا بۆ ڕێگرتن لە ڕودانی گەیشتنی دوو زەنەدار بەیەکتری (إِلْتِقَاءُ السَّاكِنَيْنْ) جووڵەی فەتحە دەدەین بە (میم) و بەم شێوەیەی لێدێت :

(أَلِفْ لاَم مِّيمَ اَلْلَّهُ)

(ماویەتی)

حكم ﴿ الٓمٓ ۝١ اللَّهُ ﴾ في سورة آل عمران

فحينئذٍ يجوزُ في الياءِ المدِّيَّةِ قبلَ الميمِ وجهان :

الأوَّلُ : **مَدُّها** (٦) حركاتٍ مدًّا لازمًا علىٰ عدمِ الاعتدادِ بالحركةِ العارضة .

(أَلِفْ لَآم مِّيمَ اللَّهُ)

الثاني : **قصرُها** بمقدارِ **حركتَين** لِزوالِ السببِ المُوجبِ للمَدِّ .

(أَلِفْ لَآم مِّيمَ اللَّهُ)

حوکمی ﴿ الٓمٓ ۝١ ٱللَّهُ ﴾ له سوره‌تی (آلِ عِمران) دا

لەم کاتەدا (یاء) ی پێش (میم)ەکە دوو شێوازی هەیە :

یەکەم : درێژکردنەوەی به (٦) جووڵه به‌مه‌دێکی پەیوەست (لازم) بەوەی جووڵه توشبووەکە بەهەند وەرنەگیراوە .

(أَلِفۡ لَآمۡ مِّيمَ ٱللَّـٰهُ) ٦

دووەم : کورتکردنەوەی به ئەندازەی دوو جووڵه ، چونکه هۆکاری بونی مەد نەماوە .

(أَلِفۡ لَآمۡ مِّيمَ ٱللَّـٰهُ) ٢

حُكمُ ﴿ تَأْمَنَّا ﴾ في سُورَةِ يُوسُفَ

وذلك في قوله تعالىٰ : ﴿مَا لَكَ لَا تَأْمَنَّا عَلَىٰ يُوسُفَ﴾ يوسف ١١ :

١- أصلُها (تَأْمَنُنَا) وهي فعلٌ مضارعٌ مرفوع .

٢- اُستُثقِلَ توالي **ثلاثةِ أَحرفِ غُنَّةٍ متحرِّكة** ، وتُخُلِّصَ من ذلك الثِّقَلِ بإحدىٰ طريقتَين :

حوکمی ﴿تَأْمَنَّا﴾ لە سورەتی یوسف دا

کەلەئایەتی (١١) ی سورەتی (یُوسُفَ)دا هاتووە :

﴿مَالَكَ لَا تَأْمَنَّا عَلَىٰ يُوسُفَ﴾ يُوسُفَ ١١

١) لە بنەڕەت دا (تَأْمَنُنَا) یە کە (فعلٌ مُضَارِعٌ مَرفُوع).

٢) بەدواییەکدا هاتنی سێ پیتی مینگەی جووڵاو قورسە ، بۆ خۆڕزگار کردن لەم قورسی یە بەیەکێک لەم دوو ڕێگایە دەبێت :

حكمُ ﴿ تَأْمَنَّا ﴾ في سُورَةِ يُوسُفَ

١- **الرَّوْم** : ﴿ تَأْمَنُنَا ﴾ وذلكَ بإبقاءِ ضمَّةِ النُّونِ الأُولَىٰ ، **وخفضِ صوتِها قليلًا** مع **سُرعةٍ** بالنسبةِ لِما جاورَها مِنَ الحروف .

٢- **الإشمام** : وذلكَ بتسكينِ النونِ الأُولَىٰ وإدغامِها في الثانية ، مع ضمِّ الشفتَينِ **مِن غيرِ صوتٍ** بُعَيدَ البَدء بنُطقِ النونِ المُدغَمةِ ومُقارِنًا لِلغُنَّةِ المُطوَّلةِ .

حوکمی ﴿ تَأۡمَنَّا ﴾ له سوورەتی یوسف دا

١) بە (ڕەوم) : ﴿ تَأۡمَنُنَا ﴾ ئەویش بەهێشتنەوەی (ضەمە)ی پیتی (نون)ی یەکەم، وە دابەزاندنی کەمێکی دەنگەکەی لەگەڵ خێراییەك کە لە پیتەکانی ئەملاولای جیا بێت.

٢) بە (ئیشمام) : ئەویش بە زەنەدارکردنی (نون)ی یەکەم وە تێهەڵکێشکردنی لە دووەمدا ، لەگەڵ خڕکردنەوەی لێوەکان بەبێ دەرچونی دەنگ ، کەمێک لەدوای دەربڕینی (نون)ە تێهەڵکێشراوەکە کە هاوکات بێت لەگەڵ درێژی مینگەکەیدا .

فَائِدَة

يضعُ علماءُ الضَّبطِ **دائرةً** مَطموسةَ الوسَطِ (●) أو شكلَ المُعيَّنِ (◇) قبلَ النونِ من كلمةِ (تَأْمَنَّا) لِلدَّلالةِ على **الإشمامِ** فيها ، هكذا :

﴿ تَأْمَ●نَّا ﴾ ﴿ تَأْمَ◇نَّا ﴾

سودێك

زانایان بازنەیەکی ناوپڕ (●) یان شێوەیەکی چوار پاڵو یان (◇) داناوە لە پێش (نون)ی وشەی (تَأْمَنَّا) وەک نیشانەیەک بۆ هەبونی (ئیشمام) ، بەم شێوەیە :

﴿تَأْمَنَّا﴾ ﴿تَأْمَنَّا﴾

حكمُ ﴿ فَمَآ ءَاتَىٰنِ ۦ ﴾ في سورةِ النَّملِ

قرأ حفصٌ قولَه تعالىٰ : ﴿ فَمَآ ءَاتَىٰنِ ۦ ٱللَّهُ ﴾ في سورةِ النَّملِ (٣٦) بِياءٍ مفتوحةٍ في آخرِه وَصلًا .

ولهُ في الوَقفِ وَجهان :

١- إثباتُ الياءِ ساكنةً : ﴿ فَمَآ ءَاتَىٰنِ ۦ ﴾ .

٢- حذفُها والوَقفُ علىٰ النُّون (بالسكونِ أو بالرَّوم) : ﴿ فَمَآ ءَاتَىٰنِ ﴾ .

حوکمی ﴿فَمَآ ءَاتَىٰنِۦَ﴾ لە سورەتی (النمل) دا

ئیمامی حەفص ﴿فَمَآ ءَاتَىٰنِۦَ ٱللَّهُ﴾ لە (ئایەتی ٣٦ لە سورەتی النمل) دا بە (یاء)ێکی فەتحەدار خوێندوٚتەوە لە کاتی گەیاندندا .

وە لە وەستاندا دوو شێوەی هەیە :

١) جێگیرکردنی (یاء) بەزەنەداری : ﴿فَمَآ ءَاتَىٰنِۦَ﴾

٢) لابردنی (یاء) و وەستان لە سەر (نون) بە (زەنە یان بە ڕەوم) : ﴿فَمَآ ءَاتَىٰنِ﴾

حكمُ ﴿ضعفٍ﴾ و ﴿ضعفًا﴾ في سورةِ الرُّومِ

روىٰ حفصٌ كلمتَي : ﴿ضَعْفٍ﴾ و ﴿ضَعْفًا﴾ في الرُّومِ (٥٤) **بفتحِ الضَّادِ وضمِّها** ، هكذا :

﴿ ٱللَّهُ ٱلَّذِى خَلَقَكُم مِّن ضُعْفٍ ثُمَّ جَعَلَ مِنۢ بَعْدِ ضُعْفٍ قُوَّةً ثُمَّ جَعَلَ مِنۢ بَعْدِ قُوَّةٍ ضُعْفًا وَشَيْبَةً ﴾

وقد **ضُبِطتْ** هاتانِ الكلمتانِ في المصحفِ الشريفِ **بالفتحِ** ، وأُشِيرَ إلىٰ وجهِ الضمِّ في التنبيهاتِ آخرَه .

حوکمی ﴿ضَعۡفٍ﴾ وە ﴿ضَعۡفًا﴾ لە سورەتی (الرُّوم) دا

ئیمامی حەفص هەردوو وشەی ﴿ضَعۡفٍ﴾ و ﴿ضَعۡفًا﴾ لە (ئایەتی (٥٤) لە سورەتی (الرُّوم) دا ڕیوایەت کردووە بە (فەتحە) وە (ضەمە)ی (ضاد)ەکە ، بەم شێوەیە :

﴿ٱللَّهُ ٱلَّذِى خَلَقَكُم مِّن ضُعۡفٍ ثُمَّ جَعَلَ مِنۢ بَعۡدِ ضُعۡفٍ قُوَّةً ثُمَّ جَعَلَ مِنۢ بَعۡدِ قُوَّةٍ ضُعۡفًا وَشَيۡبَةً﴾

هەردوو وشەکە لە قورئانی پیرۆزدا بە (فەتحە) نوسراوە ، وە لە ئاگاداری یەکاندا لەکۆتایی هەندێک (مصحف) دا ئاماژە دراوە بەدروستی (ضەمە) .

الوقف والابتداء

وەستان ودەست پێکردن

(الْوَقْفُ وَٱلاِبْتِدَاء)

الوَقْفُ

١ - علمُ الوَقفِ والابتداءِ وفائدةُ معرفتِه

٢- تعريفُ الوَقف

٣ - أنواعُ الوَقف

٤ - قاعدتانِ في الوقف

٥ - تنبيهات

٦ - علاماتُ الوقفِ في المصحف

٧ - قاعدةُ حفصٍ في الوَقفِ الاختياريِّ أو الاضطراريِّ

٨ - أمثلةٌ على الوقفِ الاختياريِّ أو الاضطراريِّ

٩ - مُقارَنةٌ بينَ الوَقفِ والسَّكتِ والقطع

١٠ - السكَتاتُ الواجبةُ عندَ حفصٍ من طريقِ الشاطبية

١١ - السكتتانِ الجائزتان

١٢ - الأوجُه الجائزةُ بين سورتي الأنفال والتَّوبة

١٣ - علامةُ السَّكتِ في المصحف

وەستان (الْوَقْف)

١- زانستی وەستان و دەستپێکردن و سودی زانینەکەی
٢- پێناسەی وەستان
٣- جۆرەکانی وەستان
٤- دوو یاسا لە وەستاندا
٥- چەند ئاگادارکردنەوەیەك
٦- نیشانەکانی وەستان لە قورئاندا
٧- یاسای حفص لە وەستانی تاقیکاری یان ناچاری
٨- چەند نمونەیەك لەسەر وەستانی تاقیکاری یان ناچاری
٩- بەراوردێك لە نێوان وەستان و سەکت وپچڕان
١٠- سەکتە واجبەکان لای حفص لە ڕێگەی شاطبیەوە
١١- دوو سەکتە درووستەکە
١٢-ئەو شێوازانەی دروستن لە نێوان سورەتی (الانفال) و (التوبة
١٣- نیشانەی سەکت لە قورئاندا

عِلْمُ الوَقْفِ وَالابْتِدَاءِ وَفَائِدَةُ مَعْرِفَتِهِ

هو عِلمٌ بقواعدَ يُعرَفُ بها مَحالُّ الوقفِ ومَحالُّ الِابتداءِ في القُرآن الكريم ، ما يَصِحُّ منها وما لا يَصِحُّ .

وفائدتُه : صَوْنُ النَّصِّ القُرآنيِّ مِن أنْ تُنسَبَ فيه كلمةٌ إلىٰ غيرِ جُملتِها ، فيَفسُدَ المبنىٰ ويَتغيَّرَ المعنىٰ ، وكذا صيانتُه عن تقطيعِ المعاني المُترابطة .

زانستی وەستان و دەستپێکردن و سودی زانینەکەی

بریتییە لە زانیاری بە چەند بنچینە و یاسایەک کە بە هۆیەوە شوێنی وەستان و شوێنی دەستپێکردن لە قورئانی پیرۆز دا دەزانرێت ، وەهەروەها کامە دروستەو کامە دروست نیە .

سودەکەی : پاراستنی دەقی قورئانە لەوەی وشەیەک بدریتە پاڵ ڕستەیەک کە هی خۆی نەبێت ،کە پێکهاتە و واتاکەیشی بگۆڕێت ، وەپاراستنی ئەو واتایانەی پەیوەستن بەیەکەوە .

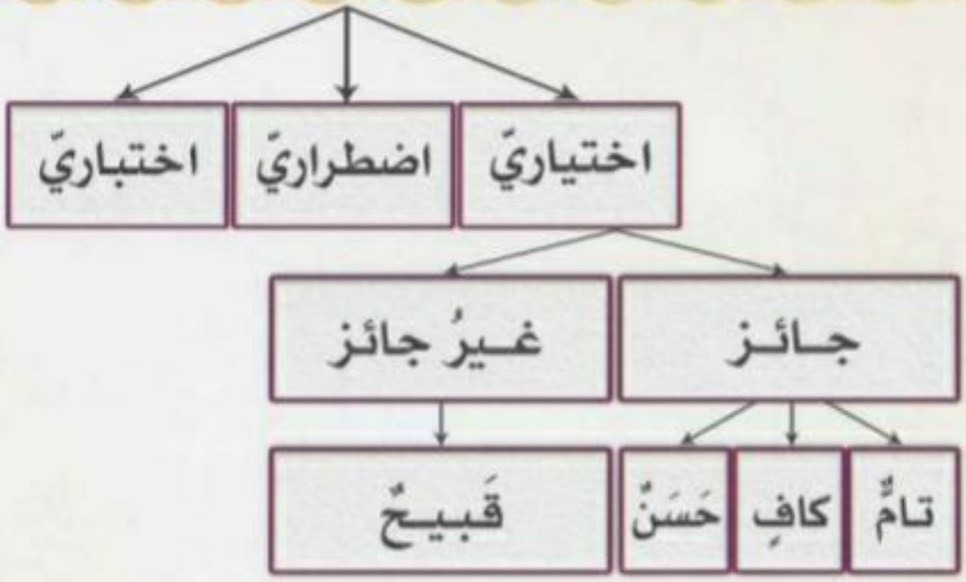
تَعرِيفُ الوَقفِ

هو قطعُ الصَّوتِ علىٰ كلمةٍ قرآنيةٍ بزمنٍ يُتَنَفَّسُ فيه عادةً ، بِنيَّةِ استئنافِ القراءةِ .

پێناسەی وەستان

بریتییە لە بڕینی دەنگ لەسەر وشەیەکی قورئانی پیرۆز بۆ ماوەیەک کە هەناسەی تیادا دەدرێت ، بە نیەتی دەستپێکردنەوەی قورئانخوێندن .

أَنْوَاعُ الوَقْفِ

جۆرەکانی وەستان

الوَقفُ التَّامُّ

هو الوقفُ علىٰ كلمةٍ قرآنيةٍ ليس بينَها وبينَ ما بعدَها تعلُّقٌ لفظيٌّ (إعرابيٌّ) ولا معنويٌّ ، يُوقَفُ عليه ، ويُبتَدأُ بما بعدَه ، نحو :

﴿ أُوْلَـٰٓئِكَ عَلَىٰ هُدًى مِّن رَّبِّهِمْۖ وَأُوْلَـٰٓئِكَ هُمُ ٱلْمُفْلِحُونَ ٥ إِنَّ ٱلَّذِينَ كَفَرُواْ سَوَآءٌ عَلَيْهِمْ ءَأَنذَرْتَهُمْ أَمْ لَمْ تُنذِرْهُمْ لَا يُؤْمِنُونَ ﴾

وەستانی تەواو (اَلۡوَقۡفُ التَّامُّ)

بریتییە لەوەستان لەسەر وشەیەکی قورئانی پیرۆز کە لە نێوان خۆی و دوای خۆیدا هیچ پەیوەندییەکی (ڕێزمانی) و مانایی نەبێت ،لەسەری دەوەستێت ، و پاشان لە دوای ئەو شوێنەی تیایدا وەستاوە دەست پێدەکرێتەوە ، وەکو :

﴿ أُوْلَٰٓئِكَ عَلَىٰ هُدٗى مِّن رَّبِّهِمۡۖ وَأُوْلَٰٓئِكَ هُمُ ٱلۡمُفۡلِحُونَ ٥

إِنَّ ٱلَّذِينَ كَفَرُواْ سَوَآءٌ عَلَيۡهِمۡ ءَأَنذَرۡتَهُمۡ أَمۡ لَمۡ تُنذِرۡهُمۡ لَا يُؤۡمِنُونَ ﴾

الوَقفُ الكَافِي

هو الوقفُ على كلمةٍ قرآنيةٍ بينَها وبينَ ما بعدَها تعلُّقٌ معنويٌّ لا لفظيٌّ (إعرابيٌّ) يُوقَفُ عليه ، ويُبتَدأُ بما بعدَه ، نحـو :

﴿ سَوَآءٌ عَلَيۡهِمۡ ءَأَنذَرۡتَهُمۡ أَمۡ لَمۡ تُنذِرۡهُمۡ لَا يُؤۡمِنُونَ ٦ خَتَمَ ٱللَّهُ عَلَىٰ قُلُوبِهِمۡ وَعَلَىٰ سَمۡعِهِمۡ ﴾

وەستانی کافی (الْوَقْفُ الكَافِي)

بریتییە لەوەستان لەسەر وشەیەکی قورئانی پیرۆز کە لە نێوان خۆي و دوای خۆی پەیوەندی مانایی هەبێت نەک پەیوەندی (ڕێزمانی) ، لەسەری دەوەستێت ، و پاشان لەدوای خۆی دەستپێدەکرێتەوە ، وەکو :

﴿سَوَآءٌ عَلَيۡهِمۡ ءَأَنذَرۡتَهُمۡ أَمۡ لَمۡ تُنذِرۡهُمۡ لَا يُؤۡمِنُونَ ۝٦ خَتَمَ ٱللَّهُ عَلَىٰ قُلُوبِهِمۡ وَعَلَىٰ سَمۡعِهِمۡ﴾

الوَقفُ الحَسَنُ

هو الوقفُ على كلمةٍ قرآنيةٍ بينَها وبينَ ما بعدَها تعلُّقٌ لفظيٌّ ومعنويٌّ إلَّا أنَّ الوقفَ عليها يُعطي معنًى تامًّا ، يُوقَفُ عليه ولا يُبتَدأُ بما بعدَه ، إلَّا أنْ يكونَ رأسَ آية ، نحو :

﴿ بِسۡمِ ٱللَّهِ ٱلرَّحۡمَٰنِ ٱلرَّحِيمِ ﴾ ﴿ ٱلۡحَمۡدُ لِلَّهِ رَبِّ ٱلۡعَٰلَمِينَ ﴾

﴿ كَذَٰلِكَ يُبَيِّنُ ٱللَّهُ لَكُمُ ٱلۡأٓيَٰتِ لَعَلَّكُمۡ تَتَفَكَّرُونَ ٢١٩ فِي ٱلدُّنۡيَا وَٱلۡأٓخِرَةِ ﴾

﴿ وَإِنَّكُمۡ لَتَمُرُّونَ عَلَيۡهِم مُّصۡبِحِينَ ١٣٧ وَبِٱلَّيۡلِۚ أَفَلَا تَعۡقِلُونَ ﴾

وەستانی باش (اَلْوَقْفُ الحَسَنُ)

بریتییە لە وەستان لەسەر وشەیەکی قورئانی پیرۆز کە لە نێوان خۆی و دوای خۆیدا پەیوەندی هەیە لە ڕووی (ڕێزمانی) و (مانا)یشەوە بەڵام وەستان لەسەری مانایەکی تەواو دەبەخشێت ، لەسەری دەوەستێت بەڵام بەدوای خۆی دەست پێناکرێتەوە ، مەگەر سەری ئایەت بێت ،وەکو :

﴿بِسۡمِ ٱللَّهِ ٱلرَّحۡمَٰنِ ٱلرَّحِيمِ﴾ ﴿ٱلۡحَمۡدُ لِلَّهِ رَبِّ ٱلۡعَٰلَمِينَ﴾

﴿كَذَٰلِكَ يُبَيِّنُ ٱللَّهُ لَكُمُ ٱلۡأٓيَٰتِ لَعَلَّكُمۡ تَتَفَكَّرُونَ ٢١٩ فِي ٱلدُّنۡيَا وَٱلۡأٓخِرَةِ﴾

﴿وَإِنَّكُمۡ لَتَمُرُّونَ عَلَيۡهِم مُّصۡبِحِينَ ١٣٧ وَبِٱلَّيۡلِۚ أَفَلَا تَعۡقِلُونَ﴾

الوَقفُ القَبيح

هو الوقفُ علىٰ كلمةٍ قرآنيةٍ بينَها وبينَ ما بعدَها تعلُّقٌ لفظيٌّ ومعنويٌّ ، والوقفُ عليها يعطي معنًى ناقصًا أو خاطئًا ، لا يُتَعَمَّدُ الوقفُ عليه ، فإنْ وَقَفَ عليه مضطرًّا أعادَ ، نحو :

وەستانی ناشرین (اَلْوَقْفُ الْقَبِيحُ)

بریتییە لەوەستان لەسەر وشەیەکی قورئانی پیرۆز کە لە نێوان خۆی ودوای خۆی پەیوەندی هەیە لەڕووی (ڕێزمانی) و (مانا) وە، بەڵام وەستان لەسەری مانایەکی (ناتەواو)یان(هەڵە)دەبەخشێت ،

نا بێت لەو شوێنانەدا بە ئەنقەست بوەستێت ، ئەگەر بە ناچاری لەسەری وەستا دەبێت بگەڕێتەوە پێشتر و دووبارەی بکاتەوە ، وەکو :

أَمْثِلَةٌ عَلَى الوَقْفِ القَبِيحِ

﴿ ٱلْحَمْدُ لِلَّهِ رَبِّ ٱلْعَٰلَمِينَ ﴾

﴿ إِنَّ ٱللَّهَ لَا يَغْفِرُ أَن يُشْرَكَ بِهِۦ ﴾

﴿ يَٰٓأَيُّهَا ٱلَّذِينَ ءَامَنُوا۟ لَا تَقْرَبُوا۟ ٱلصَّلَوٰةَ وَأَنتُمْ سُكَٰرَىٰ ﴾

﴿ وَتَرَكْنَا يُوسُفَ عِندَ مَتَٰعِنَا فَأَكَلَهُ ٱلذِّئْبُ ﴾

چەند نموونەیەك لەسەر وەستانی ناشیرین

﴿ٱلۡحَمۡدُ لِلَّهِ رَبِّ ٱلۡعَٰلَمِينَ﴾

﴿إِنَّ ٱللَّهَ لَا يَغۡفِرُ أَن يُشۡرَكَ بِهِۦ﴾

﴿يَٰٓأَيُّهَا ٱلَّذِينَ ءَامَنُواْ لَا تَقۡرَبُواْ ٱلصَّلَوٰةَ وَأَنتُمۡ سُكَٰرَىٰ﴾

﴿وَتَرَكۡنَا يُوسُفَ عِندَ مَتَٰعِنَا فَأَكَلَهُ ٱلذِّئۡبُ﴾

قَاعِدَتَانِ فِي الوَقْفِ

١- الوقفُ على رؤوسِ الآيِ سُنَّةٌ مطلقًا .

٢- ليسَ في القرآنِ وقفٌ واجبٌ أو حرامٌ شرعًا إلَّا ما أَفسَدَ المعنى .

دوو یاسا لە وەستاندا

١)وەستان لەسەر کۆتایی ئایەتەکان سوننەتە .

٢)لە قورئاندا وەستانێک نییە پێویست (واجب) بێت یان قەدەغە (حەرام)بێت لەڕووی شەرعەوە مەگەر ماناکەی تێکبدات .

تنبيهات

- لا يُوقَفُ علىٰ الفعلِ دونَ فاعلِه .
- ولا علىٰ الفاعلِ دونَ مفعولِه .
- ولا علىٰ حرفِ الجرِّ دونَ مجرورِه .
- ولا علىٰ المُضافِ دونَ المُضافِ إليه .
- ولا علىٰ المبتدإِ دونَ خبرِه .

چەند ئاگادارکردنەوەیەك

- نابێت لە سەر کار (فِعل) بوەستیت بە بێ بکەر (فَاعِل) .
- نابێت لەسەر بکەر (فَاعِل) بوەستیت بەبێ (مَفْعَول به).
- نابێت لەسەر پیتی (جەڕ) بوەستیت بەبێ ناوە (مەجرور)ەکە .
- نابێت لە سەر (مُضَاف) بوەستیت بە بێ (مُضَاف إلَيه) .
- نابێت لە سەر (مُبْتَدأ) بوەستیت بە بێ (خَبَر) .

تنبيهات

- ولا يُوقَفُ على المَوصوفِ دونَ صفتِهِ .
- ولا على المَعطوفِ عليه دونَ المَعطوفِ .
- ولا على صاحبِ الحالِ دونَ الحال .
- ولا على العددِ دونَ المعدود .
- ولا على المؤكَّدِ دونَ التَّوكيد .

چەند ئاگادارکردنەوەیەك

– **نابێت لە سەر** (مَوصُوف) **بوەستیت بە بێ** (صِفَه) .

– **نابێت لە سەر** (مَعْطُوف عَلَیه) **بوەستیت بە بێ** (مَعْطُوف) .

– **نابێت لە سەر خاوەن حاڵ** (صَاحِبُ الحَال) **بوەستیت بە بێ** (حَال) .

– **نابێت لە سەر ژمارە** (العَدَد) **بوەستیت بەبێ ژمێرراوەکە** (المَعْدُود) .

– **نابێت لە سەر** (مُؤَکَد) **بوەستیت بە بێ** (تَوکِید) .

عَلاماتُ الوَقفِ في المُصحَفِ

مـ : علامةُ **الوقفِ اللّازم** : وليسَ اللُّزومُ هنا لزومًا شرعيًّا بمعنىٰ يأثمُ تاركه ، وإنَّما هو لُزومٌ اصطلاحيٌّ ، حتىٰ يَفصِلَ القارئُ بين معنيَين ، فمثلًا قولُه تعالىٰ :

﴿ إِنَّمَا يَسْتَجِيبُ ٱلَّذِينَ يَسْمَعُونَ ۘ ﴾ يَقِفُ القارئُ ثم يَبتدِئُ : ﴿ وَٱلْمَوْتَىٰ يَبْعَثُهُمُ ٱللَّهُ ﴾ ولو وَصَلَ لأَوْهَمَ أنَّ الاِستجابةَ حاصلةٌ مِن الذينَ يَسمَعون ومِن الموتىٰ ، وهو غيرُ صحيح .

نیشانەکانی وەستان لەقورئاندا

م : نیشانەی وەستانی پێویستە : مەبەستمان پێویست و واجبی شەرعی نییە کە هەر کەس نەوەستێت گوناهبار دەبێت ، بەڵکو لەڕووی زاراوەوە پێویستە ، بۆئەوەی قورئانخوێن هەردوو ماناکە جیابکاتەوە ، بۆ نمونە : ﴿إِنَّمَا يَسْتَجِيبُ ٱلَّذِينَ يَسْمَعُونَ ۘ﴾ قورئانخوێن دەوەستێت پاشان دەستپێدەکاتەوە لە :

﴿ وَٱلْمَوْتَىٰ يَبْعَثُهُمُ ٱللَّهُ ﴾ خۆ ئەگەر بیگەیەنێت وا گومان دەبرێت کە وەڵام دانەوەکە هەم لەوانەوەیە کە دەیبیستن وهەم لە مردوانیش ، کە ئەمەش ڕاست نییە .

عَلَامَاتُ الوَقْفِ فِي المُصْحَفِ

لا : علامةُ **الوقفِ الممنوع** ؛ لعدمِ تمامِ المعنىٰ ، كقولِه تعالىٰ : ﴿ وَٱلَّذِى جَآءَ بِٱلصِّدْقِ وَصَدَّقَ بِهِۦٓ ۙ أُوْلَـٰٓئِكَ هُمُ ٱلْمُتَّقُونَ ﴾ فلا يَصحُّ الوقفُ علىٰ : ﴿ وَصَدَّقَ بِهِۦٓ ۙ ﴾ لأنَّ ﴿ وَٱلَّذِى ﴾ مبتدأٌ ، وخبرُه ﴿ أُوْلَـٰٓئِكَ هُمُ ٱلْمُتَّقُونَ ﴾ ولا يَصحُّ فصلُ الخبرِ عن المبتدإِ .

نیشانەکانی وەستان لەقورئاندا

لا : نیشانەی وەستانی قەدەغەکراوە : چونکە ماناکە تەواو نابێت ، وەکو :

﴿وَٱلَّذِی جَآءَ بِٱلصِّدۡقِ وَصَدَّقَ بِهِۦٓ ۙ أُوْلَـٰٓئِكَ هُمُ ٱلۡمُتَّقُونَ﴾

دروست نیه لەسەر ﴿وَصَدَّقَ بِهِۦٓ ۙ﴾ **بوەستیت چونکە** ﴿وَٱلَّذِی﴾ **(موبتەدا)یە ، وە (خەبەرەکەی)** ﴿أُوْلَـٰٓئِكَ هُمُ ٱلۡمُتَّقُونَ﴾ **، وە دروست نییە (خەبەر) جیابکرێتەوە لە (موبتەدا).**

علامات الوقف في المصحف

ج : علامةُ **جوازِ الوقفِ وجوازِ الوصلِ**

كقولِه تعالىٰ : ﴿ ٱلَّذِى خَلَقَ ٱلْمَوْتَ وَٱلْحَيَوٰةَ لِيَبْلُوَكُمْ أَيُّكُمْ أَحْسَنُ عَمَلًا ۚ وَهُوَ ٱلْعَزِيزُ ٱلْغَفُورُ ﴾

يَصِحُّ جعلُ جملةِ ﴿ وَهُوَ ٱلْعَزِيزُ ٱلْغَفُورُ ﴾ حاليَّةً مرتبطةً بما قبلَها فيجوزُ وصلُها به

ويَصِحُّ جعلُها مستأنَفةً فيجوزُ الوقفُ علىٰ ما قبلَها والبدءُ بها .

نیشانەکانی وەستان لەقورئاندا

ج : نیشانەی دروستی وەستان و دروستی گەیاندنە ، وەکو : ﴿ ٱلَّذِى خَلَقَ ٱلْمَوْتَ وَٱلْحَيَوٰةَ لِيَبْلُوَكُمْ أَيُّكُمْ أَحْسَنُ عَمَلًاۚ وَهُوَ ٱلْعَزِيزُ ٱلْغَفُورُ ﴾ دروستە ڕستەی ﴿ وَهُوَ ٱلْعَزِيزُ ٱلْغَفُورُ﴾ بکرێتە حاڵ وە پەیوەست بوو بە پێش خۆی کەواتە دروستە گەیاندنی پێی ، وە دروستە بکرێتە ڕستەیەکی تازە کە لە سەر پێش خۆی بوەستێت و بەو دەستپێبکەیت .

عَلَامَاتُ الوَقفِ فِي المُصحَفِ

قلى : علامةُ جوازِ الوصلِ مع كَونِ **الوقفِ أوْلىٰ** ، كقولِه تعالىٰ :

﴿ فَإِن قَٰتَلُوكُمۡ فَٱقۡتُلُوهُمۡۗ كَذَٰلِكَ جَزَآءُ ٱلۡكَٰفِرِينَ ﴾

يَصحُّ وصلُ ﴿ فَٱقۡتُلُوهُمۡۗ ﴾ بما بعدَه لارتباطِ المعنيَين ، ولكنَّ الوقفَ عليه أوْلىٰ للفصلِ بينَ الحُكمِ وتعليلِه .

نیشانەکانی وەستان لەقورئاندا

قلے : نیشانەی دروستی گەیاندنە ، لەگەڵ ئەوەدا وەستان لە پێشترە ، وەکو :

﴿ فَإِن قَٰتَلُوكُمۡ فَٱقۡتُلُوهُمۡۗ كَذَٰلِكَ جَزَآءُ ٱلۡكَٰفِرِينَ ﴾

دروستە گەیاندنی ﴿ فَٱقۡتُلُوهُمۡۗ ﴾ بەدوای خۆی لەبەر پەیوەندی ماناکانیان ،بەڵام وەستان لەسەری چاکترە بۆ جیاکردنەوەی حوکم و هۆکارەکەی .

علاماتُ الوقفِ في المصحفِ

صلى : علامةُ جوازِ الوقفِ مع كَونِ **الوصلِ أَوْلىٰ**

كقولِه تعالىٰ : ﴿ مَا تَرَىٰ فِى خَلْقِ ٱلرَّحْمَٰنِ مِن تَفَٰوُتٍ ۖ فَٱرْجِعِ ٱلْبَصَرَ هَلْ تَرَىٰ مِن فُطُورٍ ﴾ يَصحُّ جعلُ جملةِ ﴿ فَٱرْجِعِ ٱلْبَصَرَ هَلْ تَرَىٰ مِن فُطُورٍ ﴾ مستأنفةً وبالتالي يُبتَدأُ بها ، إلّا أنَّ التحدّيَ في قولِه ﴿ فَٱرْجِعِ ٱلْبَصَرَ ﴾ راجعٌ إلىٰ ﴿ خَلْقِ ٱلرَّحْمَٰنِ ﴾ في الجملةِ قبلَه ، ممّا يجعلُ الوصلَ أَوْلىٰ لشدّةِ الاتصالِ بينَ المعنيَين .

نیشانەکانی وەستان لەقورئاندا

صلے : نیشانەی دروستی وەستانە ، لەگەڵ ئەوەشدا **گەیاندن چاکترە** . وەکو : ﴿مَّا تَرَىٰ فِي خَلۡقِ ٱلرَّحۡمَٰنِ مِن تَفَٰوُتٖۖ فَٱرۡجِعِ ٱلۡبَصَرَ هَلۡ تَرَىٰ مِن فُطُورٖ﴾ دروستە ڕستەی ﴿فَٱرۡجِعِ ٱلۡبَصَرَ هَلۡ تَرَىٰ مِن فُطُورٖ﴾ دابنرێت بە ڕستەیەکی سەربەخۆ و دەتوانرێت لێیەوە دەستپێبکات ، بەڵام (تَحَدِّي) یەکە لە فەرمایشتەکەی ﴿ فَٱرۡجِعِ ٱلۡبَصَرَ﴾ دەگەڕێتەوە بۆ ﴿ خَلۡقِ ٱلرَّحۡمَٰنِ﴾ لەڕستەی پێش خۆی ، هەر ئەمەشە وایکردووە کە گەیاندن چاکترە لەبەر ئەو پەیوەندییە بەهێزەی کە لە نێوان هەردوو واتاکەدا هەیە.

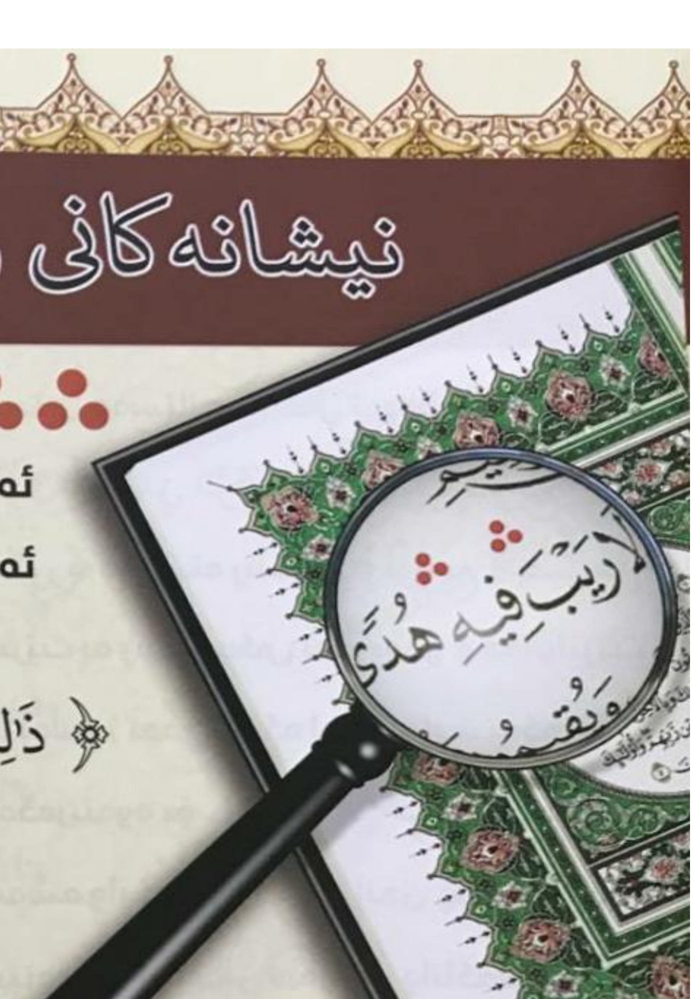
عَلَامَاتُ الوَقْفِ فِي المُصْحَفِ

∴ ∴ : علامةُ **تعانُقِ الوقفِ** ؛ بحيثُ إذا وُقِفَ على أحدِ المَوضعَينِ لا يُوقَفُ على الآخَر ، كقوله تعالى :

﴿ ذَٰلِكَ ٱلْكِتَٰبُ لَا رَيْبَ ∴ فِيهِ ∴ هُدًى لِّلْمُتَّقِينَ ﴾

نیشانەکانی وەستان لەقورئاندا

∴ : نیشانەی (لەخۆ گرتنی وەستانە)، بەشێوەیەک

ئەگەر لەسەر یەکێک لەو دوو شوێنە وەستایت لەسەر

ئەوی تر ناوەستیت ، وەکو:

﴿ ذَٰلِكَ ٱلۡكِتَٰبُ لَا رَيۡبَۛ فِيهِۛ هُدٗى لِّلۡمُتَّقِينَ ﴾

قَاعِدَةُ حَفْصٍ فِي الوَقْفِ الاخْتِبَارِيِّ أَوِ الاضْطِرَارِيِّ

كانَ **حفصٌ يُراعي رَسمَ المصحفِ في الوقفِ** علىٰ ما كُتِبَ مقطوعًا أو مَوصولًا مِن الكلمات القرآنيَّة :

فيصحُّ أن **يَقِفَ القارئُ** - مضطرًا أو مختبَرًا - **علىٰ الكلمةِ الأُولىٰ أو الثانية** ممَّا رُسِمَ في المصحفِ الشريفِ **مقطوعًا** ، نحو :

﴿ أَن لَّا ﴾ ﴿ مِن مَّا ﴾ ﴿ عَن مَّا ﴾

أمَّا **ما رُسِمَ مَوصولًا** مِن ذلك فيَقِفُ **علىٰ الكلمةِ الثانيةِ فقط** ، نحو :

﴿ أَلَّا ﴾ ﴿ مِمَّا ﴾ ﴿ عَمَّا ﴾

یاسای حفص لە وەستانی تاقیکاری یان ناچاری

ئیمامی (حفص) موراعاتی رەنوسی قورئانی پیرۆزی کردووە لە وەستان دا لەسەر ئەو وشە قورئانییانەی بەجیا یان بەیەکەوە نوسراون :

دروستە قورئانخوێن بوەستێت – لە حاڵەتی ناچاری یان تاقیکاری – لەسەر وشەی یەکەم یان دووەم لەسەر ئەو وشانەی کە بەجیا نوسراون ، وەکو :

﴿أَن لَّا﴾ ﴿مِن مَّا﴾ ﴿عَن مَّا﴾

بەڵام ئەو وشانەی پێکەوە نوسراون تەنها لەسەر وشەی دووەم دەوەستێت ، وەکو :

﴿أَلَّا﴾ ﴿مِمَّا﴾ ﴿عَمَّا﴾

أَمثِلَةٌ عَلَى الوَقفِ الاختِبَارِيِّ أوِ الاضطِرَارِيِّ

(ماحُذِفَت منه الألف)

﴿ أَيُّهَ ٱلْمُؤْمِنُونَ ﴾	النُّور (٣١) يُوقَف عليها ←	﴿ أَيُّهْ ﴾
﴿ يَـٰٓأَيُّهَ ٱلسَّاحِرُ ﴾	الزُّخرف (٤٩) يُوقَف عليها ←	﴿ يَـٰٓأَيُّهْ ﴾
﴿ أَيُّهَ ٱلثَّقَلَانِ ﴾	الرَّحمن (٣١) يُوقَف عليها ←	﴿ أَيُّهْ ﴾

چەند نمونەیەك لەسەر وەستانی تاقیكاریی یان ناچاری
(ئەوەی ئەلیفی لێسڕاوەتەوە)

النُّور (٣١)

﴿ أَيُّهَ ٱلْمُؤْمِنُونَ ﴾ ← لەسەری دەوەستیت بە ﴿ أَيُّهْ ﴾

الزُّخرف (٤٩)

﴿ يَـٰٓأَيُّهَ ٱلسَّاحِرُ ﴾ ← لەسەری دەوەستیت بە ﴿ يَـٰٓأَيُّهْ ﴾

الرَّحمن (٣١)

﴿ أَيُّهَ ٱلثَّقَلَانِ ﴾ ← لەسەری دەوەستیت بە ﴿ أَيُّهْ ﴾

أَمْثِلَةٌ عَلَى الوَقْفِ الاِخْتِبَارِيِّ أَوْ الاِضْطِرَارِيِّ

(ماحُذِفَت منه الألف)

﴿ فِيمَ أَنتَ ﴾	النّازعات (٤٣) يُوقَف عليها ←	﴿ فِيمْ ﴾
﴿ بِمَ يَرْجِعُ ﴾	النّمل (٣٥) يُوقَف عليها ←	﴿ بِمْ ﴾
﴿ مِمَّ خُلِقَ ﴾	الطّارق (٥) يُوقَف عليها ←	﴿ مِمّ ﴾

چەند نمونەیەك لەسەر وەستانی تاقیکاریی یان ناچاری
(ئەوەی ئەلیفی لێسڕاوەتەوە)

النَّازعات (٤٣)

﴿فِيمَ أَنتَ﴾ ← لەسەری دەوەستیت بە ← ﴿فِيمْ﴾

النَّمل (٣٥)

﴿بِمَ يَرْجِعُ﴾ ← لەسەری دەوەستیت بە ← ﴿بِمْ﴾

الطَّارق (٥)

﴿مِمَّ خُلِقَ﴾ ← لەسەری دەوەستیت بە ← ﴿مِمّْ﴾

أَمْثِلَةٌ عَلَى الوَقْفِ الاخْتِبَارِيِّ أَوِ الاضْطِرَارِيِّ

(ما حُذِفَت منه الواو)

	الإسراء (١١)	
﴿ وَيَدْعُ ٱلْإِنسَـٰنُ ﴾	يُوقَف عليها	﴿ وَيَدْعْ ﴾

	الشُورىٰ (٢٤)	
﴿ وَيَمْحُ ٱللَّهُ ﴾	يُوقَف عليها	﴿ وَيَمْحْ ﴾

	القمر (٦)	
﴿ يَوْمَ يَدْعُ ٱلدَّاعِ ﴾	يُوقَف عليها	﴿ يَوْمَ يَدْعْ ﴾

چەند نمونەیەك لەسەر وەستانی تاقیکاریی یان ناچاری
(ئەوەی (واو) ەکەی لێسڕاوەتەوە)

الإسراء (١١)

﴿ وَيَدْعُ ٱلْإِنسَٰنُ ﴾	لەسەری دەوەستیت بە ←	﴿ وَيَدْعْ ﴾

الشُورىٰ (٢٤)

﴿ وَيَمْحُ ٱللَّهُ ﴾	لەسەری دەوەستیت بە ←	﴿ وَيَمْحْ ﴾

القمر (٦)

﴿ يَوْمَ يَدْعُ ٱلدَّاعِ ﴾	لەسەری دەوەستیت بە ←	﴿ يَوْمَ يَدْعْ ﴾

أَمْثِلَةٌ عَلَى الوَقْفِ الاخْتِبَارِيِّ أَوِ الاضْطِرَارِيِّ

(ما حُذِفَت منه الواو)

العلق (١٨)

﴿ سَنَدْعُ ٱلزَّبَانِيَةَ ﴾ ← يُوقف عليها ← ﴿ سَنَدْعُ ﴾

التحريم (٤)

﴿ وَصَٰلِحُ ٱلْمُؤْمِنِينَ ﴾ (*) ← يُوقف عليها ← ﴿ وَصَٰلِحْ ﴾

(*) علىٰ أنَّ أصلَها : (وَصَالِحُوا) فكُتِبتْ في المُصحفِ الشريفِ علىٰ نيَّةِ الوصلِ ؛ لسُقوطِ الواوِ لفظًا مِن أجلِ التقاءِ الساكنَين .

چەند نمونەیەك لەسەر وەستانی تاقیكاریی یان ناچاری
(ئەوەی (یاء) ەكەی لێسڕاوەتەوە)

طه (١٢)

﴿ بِٱلۡوَادِ ٱلۡمُقَدَّسِ ﴾ ← لەسەری دەوەستیت بە ﴿ بِٱلۡوَادۡ ﴾

النمل (١٨)

﴿ عَلَىٰ وَادِ ٱلنَّمۡلِ ﴾ ← لەسەری دەوەستیت بە ﴿ عَلَىٰ وَادۡ ﴾

القصص (٣٠)

﴿ مِن شَٰطِيِٕ ٱلۡوَادِ ٱلۡأَيۡمَنِ ﴾ ← لەسەری دەوەستیت بە ﴿ مِن شَٰطِيِٕ ٱلۡوَادۡ ﴾

أَمْثِلَةٌ عَلَى الوَقْفِ الاخْتِبَارِيِّ أَوِ الاضْطِرَارِيِّ

(ماحُذِفَت منه الياء)

الرّوم (٥٣)

﴿ وَمَآ أَنتَ بِهَـٰدِ ٱلْعُمْىِ ﴾ ← يُوقَف عليها ← ﴿ بِهَـٰدْ ﴾

يس (٢٣)

﴿ إِن يُرِدْنِ ٱلرَّحْمَـٰنُ ﴾ ← يُوقَف عليها ← ﴿ إِن يُرِدْنْ ﴾

الصّافّات (١٦٣)

﴿ مَنْ هُوَ صَالِ ٱلْجَحِيمِ ﴾ ← يُوقَف عليها ← ﴿ مَنْ هُوَ صَالْ ﴾

چەند نمونەیەك لەسەر وەستانی تاقیکاریی یان ناچاری
(ئەوەی (یاء) ەکەی لێسڕاوەتەوە)

الرُوم (٥٣)

﴿ وَمَآ أَنتَ بِهَـٰدِ ٱلۡعُمۡيِ ﴾ ← لەسەری دەوەستیت بە ← ﴿ بِهَـٰدۡ ﴾

يس (٢٣)

﴿ إِن يُرِدۡنِ ٱلرَّحۡمَـٰنُ ﴾ ← لەسەری دەوەستیت بە ← ﴿ إِن يُرِدۡنۡ ﴾

الصَّافَّات (١٦٣)

﴿ مَنۡ هُوَ صَالِ ٱلۡجَحِيمِ ﴾ ← لەسەری دەوەستیت بە ← ﴿ مَنۡ هُوَ صَالۡ ﴾

أَمْثِلَةٌ عَلَى الوَقْفِ الاخْتِبَارِيِّ أَوِ الاضْطِرَارِيِّ

(ما حُذِفَت منه الياء)

القمر (٥)

﴿ فَمَا تُغْنِ ٱلنُّذُرُ ﴾ ← يُوقَف عليها ← ﴿ فَمَا تُغْنْ ﴾

الرَّحمن (٢٤)

﴿ وَلَهُ ٱلْجَوَارِ ٱلْمُنشَـَٔاتُ ﴾ ← يُوقَف عليها ← ﴿ وَلَهُ ٱلْجَوَارْ ﴾

التكوير (١٦)

﴿ ٱلْجَوَارِ ٱلْكُنَّسِ ﴾ ← يُوقَف عليها ← ﴿ ٱلْجَوَارْ ﴾

چەند نمونەیەك لەسەر وەستانی تاقیکاریی یان ناچاری
(ئەوەی (یاء) ەکەی لێسڕاوەتەوە)

القمر (٥)

﴿ فَمَا تُغْنِ ٱلنُّذُرُ ﴾ ← لەسەری دەوەستیت بە ← ﴿ فَمَا تُغْنْ ﴾

الرّحمن (٢٤)

﴿ وَلَهُ ٱلْجَوَارِ ٱلْمُنشَـَٔاتُ ﴾ ← لەسەری دەوەستیت بە ← ﴿ وَلَهُ ٱلْجَوَارْ ﴾

التكوير (١٦)

﴿ ٱلْجَوَارِ ٱلْكُنَّسِ ﴾ ← لەسەری دەوەستیت بە ← ﴿ ٱلْجَوَارْ ﴾

أَمْثِلَةٌ عَلَى الوَقْفِ الاخْتِبَارِيِّ أَوِ الاضْطِرَارِيِّ

(ما حُذِفَت منه الياء)

النّساء (١٤٦)

﴿ وَسَوْفَ يُؤْتِ ٱللَّهُ ﴾ ← يُوقَف عليها ← ﴿ وَسَوْفَ يُؤْتِ ﴾

المائدة (٣)

﴿ وَٱخْشَوْنِ ٱلْيَوْمَ ﴾ ← يُوقَف عليها ← ﴿ وَٱخْشَوْنِ ﴾

يونس (١٠٣)

﴿ نُنجِ ٱلْمُؤْمِنِينَ ﴾ ← يُوقَف عليها ← ﴿ نُنجِ ﴾

چەند نمونەیەك لەسەر وەستانی تاقیكاریی یان ناچاری
(ئەوەی (یاء) ەكەی لێسڕاوەتەوە)

النّساء (١٤٦)

﴿ وَسَوۡفَ يُؤۡتِ ٱللَّهُ ﴾ ← لەسەری دەوەستیت بە ← ﴿ وَسَوۡفَ يُؤۡتۡ ﴾

المائدة (٣)

﴿ وَٱخۡشَوۡنِ ٱلۡيَوۡمَ ﴾ ← لەسەری دەوەستیت بە ← ﴿ وَٱخۡشَوۡنۡ ﴾

يونس (١٠٣)

﴿ نُنجِ ٱلۡمُؤۡمِنِينَ ﴾ ← لەسەری دەوەستیت بە ← ﴿ نُنجۡ ﴾

أَمْثِلَةٌ عَلَى الوَقْفِ الاخْتِبَارِيِّ أَوِ الاضْطِرَارِيِّ

(ما حُذِفت منه الياء)

طه (١٢)

﴿ بِٱلْوَادِ ٱلْمُقَدَّسِ ﴾ ← يُوقَف عليها ← ﴿ بِٱلْوَادْ ﴾

النمل (١٨)

﴿ عَلَىٰ وَادِ ٱلنَّمْلِ ﴾ ← يُوقَف عليها ← ﴿ عَلَىٰ وَادْ ﴾

القصص (٣٠)

﴿مِن شَٰطِيِٕ ٱلْوَادِ ٱلْأَيْمَنِ﴾ ← يُوقَف عليها ← ﴿مِن شَٰطِيِٕ ٱلْوَادْ﴾

چەند نمونەیەك لەسەر وەستانی تاقیکاریی یان ناچاری
(ئەوەی (یاء) ەکەی لێسڕاوەتەوە)

طه (١٢)

﴿ بِٱلۡوَادِ ٱلۡمُقَدَّسِ ﴾ ← لەسەری دەوەستیت بە ← ﴿ بِٱلۡوَادۡ ﴾

النمل (١٨)

﴿ عَلَىٰ وَادِ ٱلنَّمۡلِ ﴾ ← لەسەری دەوەستیت بە ← ﴿ عَلَىٰ وَادۡ ﴾

القصص (٣٠)

﴿ مِن شَـٰطِيِٕ ٱلۡوَادِ ٱلۡأَيۡمَنِ ﴾ ← لەسەری دەوەستیت بە ← ﴿ مِن شَـٰطِيِٕ ٱلۡوَادۡ ﴾

أَمْثِلَةٌ عَلَى الوَقْفِ الاخْتِبَارِيِّ أَوِ الاضْطِرَارِيِّ

(ما حُذِفَت منه الياء)

ق (٤١)

﴿ يَوْمَ يُنَادِ ٱلْمُنَادِ ﴾ ← يُوقَف عليها ← ﴿ يَوْمَ يُنَادْ ﴾

الحج (٥٤)

﴿ لَهَادِ ٱلَّذِينَ ءَامَنُوٓاْ ﴾ ← يُوقَف عليها ← ﴿ لَهَادْ ﴾

چەند نمونەیەك لەسەر وەستانی تاقیکاریی یان ناچاری
(ئەوەی (یاء) ەکەی لێسڕاوەتەوە)

ق (٤١)

﴿ يَوۡمَ يُنَادِ ٱلۡمُنَادِ ﴾ ← لەسەری دەوەستیت بە ← ﴿ يَوۡمَ يُنَادۡ ﴾

الحج (٥٤)

﴿ لَهَادِ ٱلَّذِينَ ءَامَنُوٓاْ ﴾ ← لەسەری دەوەستیت بە ← ﴿ لَهَادۡ ﴾

أَمْثِلَةٌ عَلَى الوَقْفِ الاخْتِبَارِيِّ أَوِ الاضْطِرَارِيِّ

(ما رُسِم مقطوعًا أو موصولًا)

الإسراء (١١٠)

﴿ أَيًّا مَّا تَدْعُوا ﴾ ← يُوقَف عليها ← ﴿أَيًّا﴾ أو ﴿أَيًّا مَّا﴾

الصافات (١٣٠)

﴿ إِلْ يَاسِينَ ﴾ ← يُوقَف عليها ← (إِلْيَاسِينْ)(*)

ص (٣)

﴿ وَلَاتَ حِينَ ﴾ ← يُوقَف عليها ← ﴿ وَلَاتْ ﴾

(*) لأنها كلمةٌ واحدةٌ على روايةِ حفص .

چەند نمونەیەك لەسەر وەستانی تاقیکاریی یان ناچاری

(ئەوەی ڕەنوسکراوە بە جیا یان پێکەوە)

﴿أَيًّا مَّا تَدْعُوا۟﴾ — الإسراء (١١٠) — لەسەری دەوەستیت بە ← ﴿أَيًّا﴾ یان ﴿أَيًّا مَّا﴾

﴿إِلْ يَاسِينَ﴾ — الصّافات (١٣٠) — لەسەری دەوەستیت بە ← (إِلْيَاسِينْ) (*)

﴿وَلَاتَ حِينَ﴾ — ص (٣) — لەسەری دەوەستیت بە ← ﴿وَلَاتْ﴾

(*) چونکە لەڕیوایەتی ئیمامی (حفص) دا یەک وشەیە.

أَمْثِلَةٌ عَلَى الوَقْفِ الاخْتِبَارِيِّ أَوِ الاضْطِرَارِيِّ

(ما رُسِم مقطوعًا أو موصولًا)

النساء (٧٨)

﴿ فَمَالِ هَٰٓؤُلَآءِ ﴾ ← يُوقَف عليها ﴿ فَمَا ﴾ أو ﴿ فَمَالْ ﴾

الكهف (٤٩) ، الفرقان (٧)

﴿ مَالِ هَٰذَا ﴾ ← يُوقَف عليها ﴿ مَا ﴾ أو ﴿ مَالْ ﴾

المعارج (٣٦)

﴿ فَمَالِ ٱلَّذِينَ ﴾ ← يُوقَف عليها ﴿ فَمَا ﴾ أو ﴿ فَمَالْ ﴾

چەند نمونەیەك لەسەر وەستانی تاقیكاریی یان ناچاری

(ئەوەی ڕەنوسكراوە بەجیا یان پێكەوە)

النساء (٧٨)

﴿ فَمَالِ هَـٰٓؤُلَآءِ ﴾ ← لەسەری دەوەستیت بە ﴿ فَمَا ﴾ یان ﴿ فَمَالْ ﴾

الكهف (٤٩) , الفرقان (٧)

﴿ مَالِ هَـٰذَا ﴾ ← لەسەری دەوەستیت بە ﴿ مَا ﴾ یان ﴿ مَالْ ﴾

المعارج (٣٦)

﴿ فَمَالِ ٱلَّذِينَ ﴾ ← لەسەری دەوەستیت بە ﴿ فَمَا ﴾ یان ﴿ فَمَالْ ﴾

أَمْثِلَةٌ عَلَى الوَقْفِ الاخْتِبَارِيِّ أَوِ الاضْطِرَارِيِّ

(ما رُسِم مقطوعًا أو موصولًا)

﴿ كَالُوهُمْ ﴾	المطففين (٣) يُوقَف عليها ←	﴿ كَالُوهُمْ ﴾
﴿ وَزَنُوهُمْ ﴾	المطففين (٣) يُوقَف عليها ←	﴿ وَزَنُوهُمْ ﴾
﴿ يَبْنَؤُمَّ ﴾	طه (٩٤) يُوقَف عليها ←	﴿ يَبْنَؤُمْ ﴾
﴿ قَالَ ابْنَ أُمَّ ﴾	الأعراف (١٥٠) يُوقَف عليها ←	﴿ قَالَ ابْنَ ﴾

چەند نمونەیەك لەسەر وەستانی تاقیکاریی یان ناچاری

(ئەوەی ڕەنوسکراوە بەجیا یان پێکەوە)

﴿ كَالُوهُمْ ﴾	المطففين (٣) لەسەری دەوەستیت بە	﴿ كَالُوهُمْ ﴾
﴿ وَزَنُوهُمْ ﴾	المطففين (٣) لەسەری دەوەستیت بە	﴿ وَزَنُوهُمْ ﴾
﴿ يَبْنَؤُمَّ ﴾	طه (٩٤) لەسەری دەوەستیت بە	﴿ يَبْنَؤُمْ ﴾
﴿ قَالَ ٱبْنَ أُمَّ ﴾	الأعراف (١٥٠) لەسەری دەوەستیت بە	﴿ قَالَ ٱبْنَ ﴾

أَمْثِلَةٌ عَلَى الوَقْفِ الاخْتِبَارِيِّ أَوِ الاضْطِرَارِيِّ

(ما رُسِم مقطوعًا أو موصولًا)

غافر (١٦)

﴿ يَوْمَ هُم بَـٰرِزُونَ ﴾ ← يُوقَف عليها ← ﴿ يَوْمْ ﴾

الذاريات (١٣)

﴿ يَوْمَ هُمْ عَلَى ٱلنَّارِ ﴾ ← يُوقَف عليها ← ﴿ يَوْمْ ﴾

وجاءت مَوصولةً في (٥) مواضعَ منها :

الطور (٤٥)

﴿ يَوْمَهُمُ ٱلَّذِى ﴾ ← يُوقَف عليها ← ﴿ يَوْمَهُمْ ﴾

چەند نمونەیەك لەسەر وەستانی تاقیکاریی یان ناچاری

(ئەوەی ڕەنوسکراوە بەجیا یان پێکەوە)

غافر (١٦)

﴿ يَوۡمَ هُم بَٰرِزُونَ ﴾ ← لەسەری دەوەستیت بە ﴿ يَوۡمَ ﴾

الذاريات (١٣)

﴿ يَوۡمَ هُمۡ عَلَى ٱلنَّارِ ﴾ ← لەسەری دەوەستیت بە ﴿ يَوۡمَ ﴾

وە وشەی (یوم) بە لکاوی (یومهم) لە (٥) جێگەدا هاتووە لەوانە :

الطور (٤٥)

﴿ يَوۡمَهُمُ ٱلَّذِى ﴾ ← لەسەری دەوەستیت بە ﴿ يَوۡمَهُمُ ﴾

أَمْثِلَةٌ عَلَى الوَقْفِ الاخْتِبَارِيِّ أَوِ الاضْطِرَارِيِّ

(ما رُسِم مقطوعًا أو موصولًا)

تنبيه : كُتِبتْ (يَا) الَّتي لِلنِّداءِ و (هَا) الَّتي لِلتَّنبيهِ في المصحفِ الشريفِ مَوصولتَين بما بعدَهما ، ولا يُوقفُ عليهِما ، بل يُوقفُ علىٰ ما بعدَهما لِاتِّصالِهما رسمًا ، نحو :

﴿ يَـٰٓأَيُّهَا ﴾ ﴿ يَـٰمَرْيَمُ ﴾ ﴿ هَـٰٓأَنتُمْ هَـٰٓؤُلَآءِ ﴾ ﴿ هَـٰذَا ﴾

چەند نمونەیەك لەسەر وەستانی تاقیکاریی یان ناچاری

(ئەوەی ڕەنوسکراوە بەجیا یان پێکەوە)

ئاگاداری : (یا) کە بۆ بانگکردنە و (ها) کە بۆ ئاگادارکردنەوەیە لە قورئانی پیرۆز دا لکێنراوە بە پیتەکەی دوای خۆیەوە ، وە نابێت لەسەری بوەستیت ، بەڵکو لەسەر دوای خۆیان دەوەستین چونکە لە ڕەنوسدا پێکەوەن ، وەکو :

﴿ يَـٰٓأَيُّهَا ﴾ ﴿ يَـٰمَرْيَمُ ﴾ ﴿ هَـٰٓأَنتُمْ هَـٰٓؤُلَآءِ ﴾ ﴿ هَـٰذَا ﴾

أَمْثِلَةٌ عَلَى الوَقْفِ الاِخْتِبَارِيِّ أَوِ الاِضْطِرَارِيِّ

(ما حُذِفَت منه إحدىٰ الياءَين رسمًا)

البقرة (٢٦)

﴿ لَا يَسْتَحْيِۦٓ أَن ﴾ ← يُوقَف عليها ← ﴿ لَا يَسْتَحْيِۦ ﴾

البقرة (٢٥٨)

﴿ يُحْيِۦ وَيُمِيتُ ﴾ ← يُوقَف عليها ← ﴿ يُحْيِۦ ﴾

فصّلت (٣٩)

﴿ لَمُحْيِ ٱلْمَوْتَىٰٓ ﴾ ← يُوقَف عليها ← ﴿ لَمُحْيِۦ ﴾

القيامة (٤٠)

﴿ أَن يُحْـِۧيَ ٱلْمَوْتَىٰ ﴾ ← يُوقَف عليها ← ﴿ أَن يُحْـِۧىَ ﴾

چەند نمونەیەك لەسەر وەستانی تاقیکاریی یان ناچاری

ئەوەی یەکێک لە دوو یائەکەی لێسڕابێتەوە لە ڕەسمی قورئانیدا

البقرة (٢٦)

﴿لَا يَسْتَحْيِۦٓ أَن﴾ ← لەسەری دەوەستیت بە ← ﴿لَا يَسْتَحْيِۦ﴾

البقرة (٢٥٨)

﴿يُحْيِۦ وَيُمِيتُ﴾ ← لەسەری دەوەستیت بە ← ﴿يُحْيِۦ﴾

فصّلت (٣٩)

﴿لَمُحْيِ ٱلْمَوْتَىٰٓ﴾ ← لەسەری دەوەستیت بە ← ﴿لَمُحْيِۦ﴾

القيامة (٤٠)

﴿أَن يُحْـِۧيَ ٱلْمَوْتَىٰ﴾ ← لەسەری دەوەستیت بە ← ﴿أَن يُحْـِۧيِ﴾

أَمْثِلَةٌ عَلَى الوَقْفِ الاخْتِبَارِيِّ أَوِ الاضْطِرَارِيِّ

الوَقْفُ عَلَى الهَمْزَةِ المَرْسُومَةِ يَاءً

الشورى (٥١)

﴿ مِن وَرَآيِٕ حِجَابٍ ﴾ ← يُوقَف عليها ← (مِن وَرَآءْ)

يونس (١٥)

﴿ مِن تِلْقَآيِٕ نَفْسِى ﴾ ← يُوقَف عليها ← (مِن تِلْقَآءْ)

النحل (٩٠)

﴿ وَإِيتَآيِٕ ذِى ٱلْقُرْبَىٰ ﴾ ← يُوقَف عليها ← (وَإِيتَآءْ)

چەند نمونەیەك لەسەر وەستانی تاقیکاریی یان ناچاری

(وەستان لەسەر ئەو هەمزەیەی وەکو (یاء) ڕەنوسکراوە)

الشُورىٰ (٥١)

﴿ مِن وَرَآيِٕ حِجَابٍ ﴾ ← لەسەری دەوەستیت بە ← (مِن وَرَآءْ)

يونس (١٥)

﴿ مِن تِلْقَآيِٕ نَفْسِيٓ ﴾ ← لەسەری دەوەستیت بە ← (مِن تِلْقَآءْ)

النحل (٩٠)

﴿ وَإِيتَآيِٕ ذِى ٱلْقُرْبَىٰ ﴾ ← لەسەری دەوەستیت بە ← (وَإِيتَآءْ)

أَمْثِلَةٌ عَلَى الوَقْفِ الاخْتِبَارِيِّ أَوْ الاضْطِرَارِيِّ

الوَقْفُ عَلَى الهَمْزَةِ المَرْسُومَةِ وَاوًا

الحشر (١٧)

﴿ جَزَٰٓؤُاْ ٱلظَّٰلِمِينَ ﴾ ← يُوقَف عليها ← (جَزَآءْ)

يوسف (٨٥)

﴿ تَفْتَؤُاْ تَذْكُرُ ﴾ ← يُوقَف عليها ← (تَفْتَأْ)

الشورى (٢١)

﴿ شُرَكَٰٓؤُاْ شَرَعُواْ ﴾ ← يُوقَف عليها ← (شُرَكَاءْ)

چەند نمونەیەك لەسەر وەستانی تاقیکاریی یان ناچاری

(وەستان لەسەر ئەو هەمزەیەی وەکو (واو) ڕەنوسکراوە)

الحشر (١٧)

﴿ جَزَٰٓؤُاْ ٱلظَّٰلِمِينَ ﴾ ← لەسەری دەوەستیت بە ← (جَزَآءْ)

يوسف (٨٥)

﴿ تَفۡتَؤُاْ تَذۡكُرُ ﴾ ← لەسەری دەوەستیت بە ← (تَفۡتَأْ)

الشُورىٰ (٢١)

﴿ شُرَكَٰٓؤُاْ شَرَعُواْ ﴾ ← لەسەری دەوەستیت بە ← (شُرَكَاءْ)

أمثلة على الوقف الاختباري أو الاضطراري

الوقف على نون التوكيد الخفيفة المكتوبة كتنوين النصب

يوسف (٣٢)

﴿ وَلَيَكُونًا مِّنَ ٱلصَّٰغِرِينَ ﴾ ← يُوقف عليها ← ﴿ وَلَيَكُونَا ﴾

العلق (١٥)

﴿ لَنَسْفَعًا بِٱلنَّاصِيَةِ ﴾ ← يُوقف عليها ← ﴿ لَنَسْفَعَا ﴾

قالَ ابنُ مالكٍ في ألفيَّتِه عن **نونِ التوكيدِ الخفيفة** :

وأَبدِلَنْها بعدَ فتحٍ ألِفَا   وقفًا كما تقولُ في قِفَنْ : قِفَا

چەند نمونەیەك لەسەر وەستانی تاقیکاریی یان ناچاری

وەستان لەسەر نونی تەوکیدی خەفیفە کە وەکو تەنوینی نەصب نوسراوە

یوسف (٣٢)

﴿ وَلَيَكُونَا مِّنَ ٱلصَّٰغِرِينَ ﴾ ← لەسەری دەوەستیت بە ← ﴿ وَلَيَكُونَا ﴾

العلق (١٥)

﴿ لَنَسْفَعًا بِٱلنَّاصِيَةِ ﴾ ← لەسەری دەوەستیت بە ← ﴿ لَنَسْفَعَا ﴾

ابن مالك لە (ألفیه) کەیدا سەبارەت بە نونی تەوکیدی خەفیفە دەڵێت :

وأَبدِلَنْها بعدَ فتحٍ أَلِفا وقفًا كما تقولُ في قِفَنْ : قِفَا

مُقارنة بين الوقف والسكت والقطع

الوَقف : هو قَطعُ الصوتِ علىٰ كلمةٍ قرآنيَّةٍ بزمنٍ يُتَنَفَّسُ فيه عادةً ، بِنيَّةِ استئنافِ القراءةِ .

السَّكت : هو قَطعُ الصوتِ علىٰ حرفٍ قرآنيٍّ بزمنٍ لا يُتَنَفَّسُ فيه عادةً ، بِنيَّةِ استئنافِ القراءة .

القَطْع : هو قَطعُ الصَّوتِ علىٰ كلمةٍ قرآنيَّةٍ بِنيَّةِ الإعراضِ عنِ القراءةِ ، ومَحَلُّه رؤوسُ الآيِ تامَّةِ المعنىٰ .

بەراوردێک لە نێوان وەستان و سەکت و پچڕاندا

- وەستان (الْوَقف) : بریتییە لە بڕینی دەنگ لەسەر وشەیەکی قورئانی پیرۆز بۆ ماوەیەک کە هەناسەی تیادا دەدرێت ، بەنیەتی دەست پێکردنەوەی قورئانخوێندن .

- بێ دەنگ بوون (السَّكْت) : بریتییە لە بڕینی دەنگ لەسەر پیتێکی قورئانی پیرۆز بۆماوەیەك کە هەناسەی تیادا نادرێت ، بەنیەتی دەست پێکردنەوەی قورئانخوێندن .

- پچڕان (الْقَطْع) : بریتییە لە بڕینی دەنگ لەسەر وشەیەکی قورئانی پیرۆز بەنیەتی وازهێنان لە خوێندنەوەی قورئان ، وەشوێنەکەشی سەری ئایەتەکانە کە مانای تەواو دەبەخشن.

السَّكتات الواجبة عند حفص من طريق الشاطبية

١ - على الألف من : ﴿ عِوَجَاۜ ۝١ قَيِّمًا ﴾ في الكهف الآية (١)

ويجوزُ للقارئِ أيضًا أن يَقِفَ على ﴿ عِوَجَاۜ ۝١ ﴾ لأنَّها راسُ آية .

٢ - على الألف من : ﴿ مِن مَّرْقَدِنَاۜ هَٰذَا ﴾ في يس الآية (٥٢)

ويجوزُ للقارئِ أيضًا أن يَقِفَ على ﴿ مِن مَّرْقَدِنَاۜ ﴾ لتمامِ المعنى عنده .

٣ - على النون من : ﴿ وَقِيلَ مَنْۜ رَاقٍ ﴾ في القيامة الآية (٢٧)

٤ - على اللام من : ﴿ كَلَّا بَلْۜ رَانَ ﴾ في المُطَفِّفين الآية (١٤)

ئەو سەکتانەی کە پێویستن لای ئیمامی (حفص) لە ڕێگەی (شاطبی) یەوە

١- لەسەر پیتی (ئەلیف) لە : ﴿ عِوَجَاۜ ۝١ قَيِّمًا ﴾ لە سورەتی (الكهف) ئایەتی (١)
وە دروستە قورئانخوێن لە سەر وشەی ﴿ عِوَجَاۜ ۝١ ﴾ بوەستێت چونکە سەری ئایەتە .

٢- لەسەر پیتی (ئەلیف) لە : ﴿ مِن مَّرْقَدِنَاۜ هَٰذَا ﴾ لە سورەتی (يس) ئایەتی (٥٢)
وە دروستە قورئانخوێن لە سەر وشەی ﴿ مِن مَّرْقَدِنَاۜ ﴾ بوەستێت چونکە لەوێدا ماناکە تەواو دەبێت.

٣- لەسەر پیتی (نون) لە : ﴿ وَقِيلَ مَنْۜ رَاقٍ ﴾ لە سورەتی (القيامة) ئایەتی (٢٧)

٤- لەسەر پیتی (لام) لە : ﴿ كَلَّاۖ بَلْۜ رَانَ ﴾ لە سورەتی (المطففين) ئایەتی (١٤)

تَنْبِيه

حُكمُ الكلمةِ المَسكُوتِ عليها كحُكمِ الكلمةِ المَوقُوفِ عليها :

فالوقفُ على : ﴿ عِوَجًا ﴾ هو : ﴿ عِوَجَا ﴾ بمَدِّ العِوَض .

والسكتُ على : ﴿ عِوَجًا ﴾ هو : ﴿ عِوَجَاۜ ﴿١﴾ قَيِّمًا ﴾ بمَدِّ العِوَض كذلك .

ئاگادارکردنەوە

حوکمی وشەیەک کە بە (سکت) بێدەنگ دەبین لەسەری وەک حوکمی ئەو وشەیە وایە کە بە (وقف) لەسەری دەوەستین .

وەستان لەسەر : ﴿ عِوَجًا ﴾ بریتی یە لە : ﴿ عِوَجَا ﴾ بە مەددی (العِوَض).

وە سەکت لەسەر : ﴿ عِوَجًا ﴾ بریتی یە لە : ﴿عِوَجَاۜ ١ قَيِّمَا﴾ بە مەددی (العِوَض) بەهەمان شێوە .

السَّكتتانِ الجائزتانِ

١ - بينَ آخرِ الأنفالِ وأوَّلِ التَّوبة :

﴿ إِنَّ ٱللَّهَ بِكُلِّ شَيْءٍ عَلِيمٌۢ ﴿٧٥﴾ ﴾ سكت ﴿ بَرَآءَةٌ مِّنَ ٱللَّهِ وَرَسُولِهِۦٓ ﴾

ويَصحُّ - بالإضافةِ إلى السَّكتِ - بينَ هاتَين السُّورتَين الوقفُ والوصلُ ، وسيأتي بيانُ ذلك في اللَّوحةِ التالية .

٢ - بينَ الآيتَين (٢٨ ، ٢٩) من سورةِ الحاقَّة : ﴿ مَالِيَهْ ﴿٢٨﴾ هَلَكَ ﴾

والوجهُ الثاني هو الوصلُ مع إدغامِ الهاءِ في الهاء .

دوو سەکتە دروستەکە

١- لەنێوان کۆتایی سورەتی (الأَنفَال) و سەرەتای سورەتی (التَّوبَة)دا .

﴿إِنَّ ٱللَّهَ بِكُلِّ شَيۡءٍ عَلِيمُۢ ٧٥﴾ سەکت ﴿بَرَآءَةٞ مِّنَ ٱللَّهِ وَرَسُولِهِۦٓ﴾

وە لەگەڵ (سكت)ەدا لەنێوان ئەم دوو سورەتە وەستان و گەیاندنیش دروستن ، لەم تابلۆیەی کەدێت ئەمە ڕوونکراوەتەوە .

٢- لە نێوان دوو ئایەتی (٢٨ ، ٢٩)ی سورەتی (الحاقَّة)دا : ﴿مَالِيَهۡ ٢٨ هَلَكَ﴾

وەشێوەی دووەم بریتی یە لە گەیاندن لەگەڵ تێهەڵکێشکردنی (هاء) ی یەکەم لە(هاء)ی دووەم دا .

الأوجه الجائزة بين سورتي الأنفال والتوبة

١ - **الوقفُ** على آخرِ الأنفالِ ، ثمَّ البَدءُ بأوَّلِ التَّوبة .

﴿ إِنَّ ٱللَّهَ بِكُلِّ شَيْءٍ عَلِيمُۢ ۝٧٥ ﴾ **وقفٌ** ﴿ بَرَآءَةٌ مِّنَ ٱللَّهِ وَرَسُولِهِۦٓ ﴾

٢ - **السَّكتُ** على آخرِ الأنفالِ بدونِ تنفُّس ، ثمَّ البَدءُ بأوَّلِ التوبة .

﴿ إِنَّ ٱللَّهَ بِكُلِّ شَيْءٍ عَلِيمُۢ ۝٧٥ ﴾ **سكتٌ** ﴿ بَرَآءَةٌ مِّنَ ٱللَّهِ وَرَسُولِهِۦٓ ﴾

٣ - **الوَصلُ** : وصلُ آخرِ الأنفالِ بأوَّلِ التوبةِ بنفَسٍ واحد .

﴿ إِنَّ ٱللَّهَ بِكُلِّ شَيْءٍ عَلِيمُۢ ۝٧٥ ﴾ **وصلٌ** ﴿ بَرَآءَةٌ مِّنَ ٱللَّهِ وَرَسُولِهِۦٓ ﴾

شێوازە دروستەکانی نێوان هەردوو سورەتی (الأنفَال) و (التَّوبَة)

١- وەستان لەسەر کۆتایی (الأَنفَال) ، پاشان دەستپێکردنەوە بەسەرەتای (التَّوبَة) .

﴿ إِنَّ ٱللَّهَ بِكُلِّ شَىْءٍ عَلِيمٌۢ ٧٥ ﴾ وەستان ﴿ بَرَآءَةٌ مِّنَ ٱللَّهِ وَرَسُولِهِۦٓ ﴾

٢- سەکت لەسەر کۆتایی (الأَنفَال) بەبێ هەناسەدان ، پاشان دەستپێکردنەوە بەسەرەتای (التَّوبَة).

﴿ إِنَّ ٱللَّهَ بِكُلِّ شَىْءٍ عَلِيمٌۢ ٧٥ ﴾ سەکت ﴿ بَرَآءَةٌ مِّنَ ٱللَّهِ وَرَسُولِهِۦٓ ﴾

٣- گەیاندن : گەیاندنی کۆتایی (الأَنفَال) بەسەرەتای (التَّوبَة) بەیەک هەناسە .

﴿ إِنَّ ٱللَّهَ بِكُلِّ شَىْءٍ عَلِيمٌۢ ٧٥ ﴾ گەیاندن ﴿ بَرَآءَةٌ مِّنَ ٱللَّهِ وَرَسُولِهِۦٓ ﴾

عَلامَةُ السَّكتِ في المُصحفِ

وضعُ سينٍ صغيرةٍ (س) فوقَ الحرفِ الأخيرِ من بعضِ الكلماتِ يدلُّ علىٰ السَّكتِ علىٰ تلك الكلمةِ حالةَ وصلِها بما بعدَها سكتةً يسيرةً دونَ زمنِ التنفُّس ، وقد وردَ ذلك عن حفصٍ من طريقِ الشاطبيَّةِ في أربعِ كلماتٍ تقدَّمَ ذِكرُها ص ٤٦٠ .

نیشانەی سەکت لە قورئانی پیرۆزدا

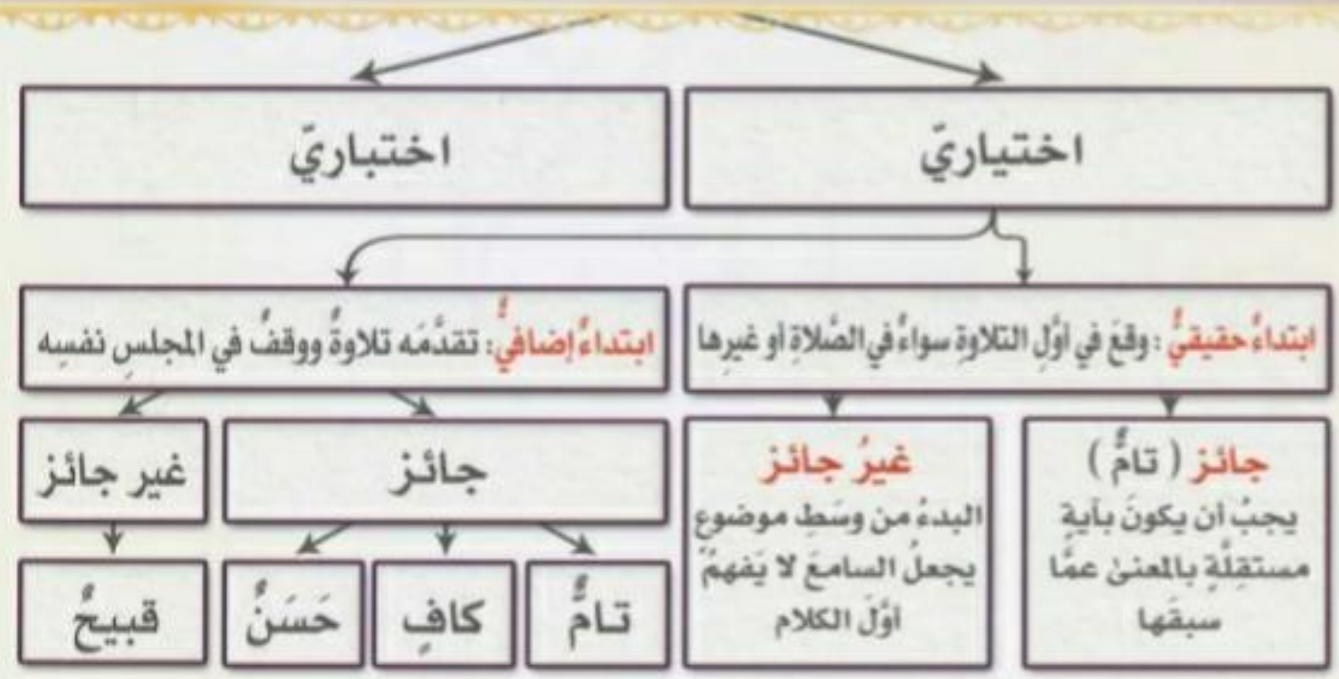
دانانی سینێکی بچوك (س) لەسەر پیتی کۆتایی لەهەندێ لە وشەکاندا نیشانەیە لە سەر سەکت لەسەر ئەو وشەیە لەکاتی گەیاندنی بەدوای خۆی بەسەکتەیەکی ئاسان بەبێ هەناسەدان ، وە لە ئیمامی (حفص) ەوە لە ڕێگای (شاطبیه) وە لەچوار وشەدا هاتووە کەلە پێشەوە باس کرا (لە لاپەڕە ٤٥٠) دا .

اَلِابْتِدَاءُ

دەستپێکردن

(ٱلاِبْتِدَاء)

أَنْوَاعُ الابْتِدَاءِ بِتِلَاوَةِ القُرْآنِ الكَرِيمِ

جۆرەکانی دەستپێکردن بە خوێندنەوەی قورئانی پیرۆز

بەویستی خۆت (اختياريّ)

دەستپێکردنی ڕاستەقینە (إبتداء حقيقي) : کەوتۆتە سەرەتای خوێندنەوە وە ، جا ئەگەر لە ناو نوێژدا بێت یان نا

- **دروستی تەواو (جائز تام)**
  پێویستە بە ئایەتێکی سەربەخۆ دەستپێبکرێت لە ڕووی ماناوەو پەیوەست نەبێت بە پێش خۆیەوە
- **نادروست (غير جائز)**
  دەستپێکردن لە ناوەڕاستی بابەتێک کە گوێگر لەسەرەتای بابەتەکە تێناگات

دەستپێکردنی دووەم جار (إبتداء إضافي) : کە پێشتر قورئان خوێندرا بێتەوە پاشان وەستابێت لە هەمان مەجلیسی قورئان خوێندنەوەدا .

- **دروست (جائز)**
  - **تەواو** (تامٌّ)
  - **کافی** (كافٍ)
  - **باش** (حَسَنٌ)
- **نادروست** (غير جائز)
  - **ناشرین** (قبيحٌ)

تاقیکاری (اختباريّ)

البَدْءُ التَّامُّ

هو البَدءُ بكلمةٍ قرآنيةٍ ليسَ بينها وبينَ ما قبلَها تعلُّقٌ لفظيٌّ ولا معنويٌّ ، نحوُ البَدءِ بأوَّلِ السُّوَر ، ونحوُ :

﴿ أَفَلَا تَذَكَّرُونَ ﴿٢٤﴾ وَلَقَدْ أَرْسَلْنَا نُوحًا إِلَىٰ قَوْمِهِ ﴾

سورة هُود

تنبيه : في أوَّلِ كُلِّ سورةٍ من سُوَرِ القرآنِ الكريمِ بَدءٌ حقيقيٌّ جائزٌ تامٌّ .

دەستپێکردنی تەواو (البَدْءُ التَّامُّ)

بریتییە لە دەستپێکردن بە وشەیەکی قورئانی پیرۆز کە لە نێوان خۆی و پێش خۆی هیچ پەیوەندیەکی ڕێزمانی و مانایی نییە ، وەکو دەست پێکردن بە سەرەتای سورەتەکان ، وەکو :

سورة الهود

﴿أَفَلَا تَذَكَّرُونَ ﴿٢٤﴾ وَلَقَدْ أَرْسَلْنَا نُوحًا إِلَىٰ قَوْمِهِ﴾

ئاگاداری : سەرەتای هەموو سورەتەکانی قورئانی پیرۆز دەستپێکردنی ڕاستەقینەی دروستی تەواوە (بَدءٌ حَقيقيٌّ جائزٌ تامٌّ).

البَدْءُ الكَافِي

هو البَدءُ بكلمةٍ قرآنيةٍ بينَها وبينَ ما قبلَها تعلُّقٌ معنويٌّ ، لا لفظيٌّ ، نحو :

﴿ إِنِّيٓ أَخَافُ عَلَيۡكُمۡ عَذَابَ يَوۡمٍ أَلِيمٖ ٢٦ فَقَالَ ٱلۡمَلَأُ ٱلَّذِينَ كَفَرُواْ ﴾

سورة هُود

يَصحُّ في البَدءِ الإضافيِّ ولا يَصحُّ في البَدءِ الحقيقيِّ .

دەستپێکردنی کافی (البَدْءُ الكَافِي)

بریتییە لە دەستپێکردن بەوشەیەکی قورئانی پیرۆز کە لە نێوان خۆی و پێش خۆی تەنها پەیوەندییەکی مانایی هەیە ، نەوەک ڕێزمانی ، وەکو :

سورة الهود

﴿ إِنِّيٓ أَخَافُ عَلَيۡكُمۡ عَذَابَ يَوۡمٍ أَلِيمٖ ﴿٢٦﴾ فَقَالَ ٱلۡمَلَأُ ٱلَّذِينَ كَفَرُواْ ﴾

لە دەستپێکردنی (اضافي) دا ئەم دەستپێکردنە دروستە ، بەڵام لەدەستپێکردنی (حقيقي) دا دروست نییە .

البَدْءُ الحَسَنُ

هو البَدءُ بكلمةٍ قرآنيةٍ بينَها وبينَ ما قبلَها تعلُّقٌ لفظيٌّ ومعنويٌّ ، ولا يَصِحُّ ذلكَ إلَّا على رُؤوسِ الآيِ إذا ابتُدِئَ بها ابتداءً إضافيًّا ، نحو :

﴿ وَإِنَّكُمْ لَتَمُرُّونَ عَلَيْهِم مُّصْبِحِينَ ﴿١٣٧﴾ وَبِالَّيْلِ أَفَلَا تَعْقِلُونَ ﴾ الصافات

﴿ لَعَلَّكُمْ تَتَفَكَّرُونَ ﴿٢١٩﴾ فِي الدُّنْيَا وَالْآخِرَةِ ﴾ البقرة

دەستپێكردنی باش (البَدْءُ الحَسَنُ)

بریتییە لە دەستپێكردن بە وشەیەكی قورئانی پیرۆز كە لە نێوان خۆی و پێش خۆی پەیوەندی ڕێزمانی و مانایی هەیە بەڵام دەستپێكردنەكە مانایەكی تەواو دەبەخشێت [✹]، ئەویش لەدوای وەستانی ناچاری دەبێت، كە قورئانخوێن دەبێت بگەڕێتەوە بۆ ئەوەی خوێندنەوەكەی مانایەكی تەواو ببەخشێت ، وەكو ﴿وَٱلَّذِى جَآءَ بِٱلصِّدْقِ وَصَدَّقَ بِهِۦٓ ۙ أُو۟لَـٰٓئِكَ﴾ دەخوێنێت و دەوەستێت پاشان دەگەڕێتەوە لە ﴿أُو۟لَـٰٓئِكَ هُمُ ٱلْمُتَّقُونَ﴾ ەوە دەستپێدەكاتەوە.

(✹) مەبەست لە مانای تەواو : بونی (فعل و فاعل)ە لە ڕستەی (الفعلية) دا , یان بونی (مبتدأ و خبر) لە رستەی (الاِسميَّة) دا, یان ئەوانەی لەبری ئەوان بەكاردەهێنرێن , وەكو : (نائب فاعل , اسم إنَّ)

البَدْءُ القَبِيحُ

هو البَدءُ بكلمةٍ قرآنيةٍ بينَها وبينَ ما قبلَها تعلُّقٌ لفظيٌّ ومعنويٌّ في غيرِ رُؤوسِ الآيِ ، نحو :

﴿مَثَلُهُمْ كَمَثَلِ ٱلَّذِى ٱسْتَوْقَدَ نَارًا﴾ يَقِفُ ثمَّ يَبدأُ ﴿فَلَمَّآ أَضَآءَتْ مَا حَوْلَهُۥ﴾
البقرة (١٧)

﴿إِنَّ ٱللَّهَ لَا يَسْتَحْىِۦٓ أَن يَضْرِبَ مَثَلًا مَّا﴾ يَقِفُ ثمَّ يَبدأُ ﴿مَا بَعُوضَةً فَمَا فَوْقَهَا﴾
البقرة (٢٦)

دەستپێکردنی ناشرین (البَدْءُ القَبِيح)

ریتییە لە دەستپێکردن بەوشەیەکی قورئانی پیرۆز کە لە نێوان خۆی و پێش خۆی پەیوەندی ڕێزمانی و
مانایی هەیە ، دەستپێکردن پێی مانایەکی ناتەواو و کەم و کورت دەبەخشێت ، دروست نییە
دەستپێکردن پێی مەگەر سەری ئایەت بێت , وەکو : ﴿ لَعَلَّكُمْ تَتَفَكَّرُونَ ﴿٢١٩﴾ فِي ٱلدُّنْيَا وَٱلْأَخِرَةِ ﴾(البقرة)
دەستپێکردن لەم جۆرەدا تەنها بە دەستپێکردنی (اضافی) دەبێت کە بریتییە لە دەستپێکردنی دووەم
جار لەهەمان مەجلیس دا . وە نمونەی ئەوەی دروست نییە دەستپێکردن پێی ، وەکو :

﴿مَثَلُهُمْ كَمَثَلِ ٱلَّذِى ٱسْتَوْقَدَ نَارًا ﴾ بوەستێت و پاشان دەستبکات بە خوێندنەوەی ﴿ فَلَمَّآ أَضَآءَتْ مَا حَوْلَهُ ﴾ البقرة (١٧)

﴿إِنَّ ٱللَّهَ لَا يَسْتَحْىِۦٓ أَن يَضْرِبَ مَثَلًا مَّا﴾ بوەستێت و پاشان دەستبکات بە خوێندنەوەی ﴿ مَّا بَعُوضَةً فَمَا فَوْقَهَا ﴾ البقرة (٢٦)

أَمْثِلَةٌ عَلَى الابْتِدَاءِ الاخْتِبَارِيِّ

		الآية
﴿ ثُمَّ لْيَقْطَعْ ﴾	يُبدأُ بها ←	﴿ لِيَقْطَعْ ﴾
الحج (١٥)		
﴿ وَأَصْحَٰبُ لْـَٔيْكَةِ ﴾	يُبدأُ بها ←	(ٱلْـَٔيْكَةِ)
ص (١٣)		
﴿ بِئْسَ ٱلِٱسْمُ ﴾	يُبدأُ بها ←	﴿ ٱلِٱسْمُ ﴾ أو (لِٱسْمُ)
الحجرات (١١)		
﴿ قُلِ ٱللَّهُمَّ ﴾	يُبدأُ بها ←	﴿ ٱللَّهُمَّ ﴾
آل عمران (٢٦)		

چەند نمونەیەك لەسەر دەستپێکردنی تاقیکاری

﴿ ثُمَّ لۡيَقۡطَعۡ ﴾	الحج (١٥) دەستپێدەکاتەوە بە	﴿ لِيَقۡطَعۡ ﴾	
﴿ وَأَصۡحَٰبُ لۡـَٔيۡكَةِ ﴾	ص (١٣) دەستپێدەکاتەوە بە	﴿ ٱلۡـَٔيۡكَةِ ﴾	
﴿ بِئۡسَ ٱلِٱسۡمُ ﴾	الحُجرات (١١) دەستپێدەکاتەوە بە	﴿ ٱلِٱسۡمُ ﴾ یان (لِٱسۡمُ)	
﴿ قُلِ ٱللَّٰهُمَّ ﴾	آل عمران (٢٦) دەستپێدەکاتەوە بە	﴿ ٱللَّٰهُمَّ ﴾	

أَمْثِلَةٌ عَلَى الابْتِدَاءِ الاخْتِبَارِيِّ

﴿ ٱلَّذِى ٱؤْتُمِنَ ﴾	البقرة (٢٨٣) يُبدأُ بها ←	﴿ أُوتُمِنَ ﴾
﴿ إِنِ ٱمْرُؤٌاْ ﴾	النساء (١٧٦) يُبدأُ بها ←	﴿ اِمْرُؤٌاْ ﴾
﴿ عِيسَى ٱبْنُ مَرْيَمَ ﴾	آل عمران (٤٥) يُبدأُ بها ←	﴿ اِبْنُ مَرْيَمَ ﴾
﴿ وَإِنِ ٱمْرَأَةٌ ﴾	النساء (١٢٨) يُبدأُ بها ←	﴿ اِمْرَأَةٌ ﴾

چەند نمونەیەك لەسەر دەستپێكردنی تاقیكاری

البقرة (٢٨٣)

﴿ ٱلَّذِى ٱؤۡتُمِنَ ﴾ ← دەستپێدەكاتەوە بە ← ﴿ اُ وتُمِنَ ﴾

النساء (١٧٦)

﴿ إِنِ ٱمۡرُؤٌاْ ﴾ ← دەستپێدەكاتەوە بە ← ﴿ اِ مۡرُؤٌاْ ﴾

آل عمران (٤٥)

﴿ عِيسَى ٱبۡنُ مَرۡيَمَ ﴾ ← دەستپێدەكاتەوە بە ← ﴿ اِ بۡنُ مَرۡيَمَ ﴾

النساء (١٢٨)

﴿ وَإِنِ ٱمۡرَأَةٌ ﴾ ← دەستپێدەكاتەوە بە ← ﴿ اِ مۡرَأَةٌ ﴾

أَمْثِلَةٌ عَلَى الابْتِدَاءِ الاخْتِبَارِيِّ

﴿ أَنِ ٱمْشُواْ ﴾ ص (٦)	يُبدأ بها ←	﴿ اِمْشُواْ ﴾ (*)
﴿ ثُمَّ ٱقْضُواْ ﴾ يونس (٧١)	يُبدأ بها ←	﴿ اِقْضُواْ ﴾
﴿ فَقَالُواْ ٱبْنُواْ ﴾ الكهف (٢١)	يُبدأ بها ←	﴿ اِبْنُواْ ﴾
﴿ فِي ٱلسَّمَٰوَٰتِ ٱئْتُونِي ﴾ الأحقاف (٤)	يُبدأ بها ←	﴿ اِيتُونِي ﴾

(*) يُبدأ بهذه الأفعالِ بهمزةِ وصلٍ مكسورةٍ لأنَّ الحرفَ الثالثَ منها مضمومٌ ضمًّا عارضًا ، انظر ص ٥٠٠ .

چەند نمونەیەك لەسەر دەستپێكردنی تاقیكاری

		ص (٦)		(✹)
﴿أَنِ ٱمۡشُواْ﴾		دەستپێدەكاتەوە بە		﴿اِمۡشُواْ﴾
		یونس (٧١)		
﴿ثُمَّ ٱقۡضُوٓاْ﴾		دەستپێدەكاتەوە بە		﴿اِقۡضُواْ﴾
		الكهف (٢١)		
﴿فَقَالُواْ ٱبۡنُواْ﴾		دەستپێدەكاتەوە بە		﴿اِبۡنُواْ﴾
		الأحقاف (٤)		
﴿فِي ٱلسَّمَٰوَٰتِۖ ٱئۡتُونِي﴾		دەستپێدەكاتەوە بە		﴿اِيتُونِي﴾

(✹) لەم كردارانەدا بەهەمزەی گەیاندنی كەسرەدار دەستپێدەكرێت، چونكە پیتی سێهەمی كردارەكە ضەممەداری كاتی یە بڕوانە لـ ٤٩٠ .

الرَّوْمُ وَالْإِشْمَامُ

ڕەوم وئیشمام

ٱلرَّوْمُ وَٱلإِشْمَام

الرَّوْمُ

هو خفضُ الصوتِ عندَ الوقفِ علىٰ الضَّمةِ أو الكسرةِ بحيثُ يَذهبُ معظمُ صوتِهما ، نحو :

﴿ ٱللَّهُ ﴾ ﴿ ٱلرَّحِيمُ ﴾ ﴿ نَسۡتَعِينُ ﴾

﴿ ٱلۡفِيلِ ﴾ ﴿ مَٰلِكِ ﴾ ﴿ ٱلدِّينِ ﴾

ڕەوم (الرَّوْم)

بریتییە لە نزمکردنەوەی دەنگ لە کاتی وەستان لەسەر (ضەمە) یان (کەسرە) بە شێوەیەک زۆرینەی دەنگەکەی بڕوات ، وەکو :

﴿ نَسْتَعِينُ ﴾ ﴿ ٱلرَّحِيمُ ﴾ ﴿ ٱللَّهُ ﴾

﴿ ٱلدِّينِ ﴾ ﴿ مَـٰلِكِ ﴾ ﴿ ٱلْفِيلِ ﴾

قَاعِدَة

عندَ الوقفِ بالرَّومِ علىٰ الحرفِ المُنوَّنِ المَضمومِ أوِ المَكسورِ فإنَّنا نحذفُ التَّنوينَ ونقِفُ ببَعضِ الضمَّةِ في المضموم ، وببَعضِ الكسرةِ في المكسور ، نحو :

﴿ حَكِيمٌ ﴾ ← يُوقف عليها ← ﴿ حَكِيمُ ﴾

﴿ عَظِيمٌ ﴾ ← يُوقف عليها ← ﴿ عَظِيمُ ﴾

﴿ كَصَيِّبٍ ﴾ ← يُوقف عليها ← ﴿ كَصَيِّبِ ﴾

﴿ حَاسِدٍ ﴾ ← يُوقف عليها ← ﴿ حَاسِدِ ﴾

یاسایەك

لە کاتی وەستان بە ڕەوم لە سەر پیتێکی تەنویندار کە تەنوینی (ضەمە) یان (کەسرە)ی هەبێت ، تەنوینەکە لا دەبەین و بە بەشێکی کەم لە (ضەمەکە) یان بە بەشێکی کەم لە (کە سرەکە) دەوەستین ، وەکو :

﴿ حَكِيمٌ ﴾ ← لەسەری دەوەستیت ← ﴿ حَكِيمُ ﴾

﴿ عَظِيمٌ ﴾ ← لەسەری دەوەستیت ← ﴿ عَظِيمُ ﴾

﴿ كَصَيِّبٍ ﴾ ← لەسەری دەوەستیت ← ﴿ كَصَيِّبِ ﴾

﴿ حَاسِدٍ ﴾ ← لەسەری دەوەستیت ← ﴿ حَاسِدِ ﴾

قَاعِدَةٌ: الرَّوْمُ حُكْمُهُ حُكْمُ الوَصْلِ

١ - فلا يُمَدُّ معه العارضُ للسُّكونِ ، بل يُقصَرُ كالوَصل .

٢ - ويُعامَلُ الحرفُ الموقوفُ عليه مِن حيثُ التفخيمُ والترقيقُ كما يُعامَلُ في الوَصل ، نحو :

المثال	الحالة	الحكم	المثال	الحالة	الحكم
﴿فَيَغْفِرُ﴾	عند الوَصل	الراء مفخَّمة	﴿فِي لَيْلَةِ الْقَدْرِ﴾	عند الوَصل	الراءُ مرقَّقة
﴿فَيَغْفِرُ﴾	عند الوَقفِ بالرَّوم	الراء مفخَّمة	﴿فِي لَيْلَةِ الْقَدْرِ﴾	عند الوَقفِ بالرَّوم	الراءُ مرقَّقة
﴿فَيَغْفِرْ﴾	عند الوَقفِ بالسُّكون	الراء مرقَّقة	﴿فِي لَيْلَةِ الْقَدْرْ﴾	عند الوَقفِ بالسُّكون	الراءُ مفخَّمة

یاسا : ڕەوم حوکمی وەکو حوکمی گەیاندنە

١)لەگەڵ ڕەوم دا مەددی توشهاتوو (العارض) درێژناکرێتەوە ، بەڵکو کورت دەکرێتەوە وەکو حاڵەتی گەیاندن .

٢)ئەو پیتەی کە لە سەری دەوەستی بە ڕەوم وەکو ئەوە مامەڵەی لەگەڵ دەکرێت کە نەوەستیت و بیگەیەنیت لە ڕوی قەڵەوی و ناسکی ، وەکو :

﴿ فَيَغْفِرُ ﴾	لەکاتی گەیاندندا	راء قەڵەوە
﴿ فَيَغْفِرُ ﴾	لەکاتی وەستاندا بە ڕەوم	راء قەڵەوە
﴿ فَيَغْفِرْ ﴾	لەکاتی وەستان بە زەنە	راء لاوازە

﴿ فِي لَيْلَةِ الْقَدْرِ ﴾	لەکاتی گەیاندندا	راء لاوازە
﴿ فِي لَيْلَةِ الْقَدْرِ ﴾	لەکاتی وەستاندا بە ڕەوم	راء لاوازە
﴿ فِي لَيْلَةِ الْقَدْرْ ﴾	لەکاتی وەستان بە زەنە	راء قەڵەوە

الإشمام

لغةً : مأخوذٌ من أشمَمْتُهُ الطِّيب ، أي أوصَلتُ إليه شيئًا يسيرًا من رائحته .

واصطلاحًا : هو ضَمُّ الشَّفتَين بُعَيدَ تسكينِ الحرفِ المضموم كهَيئتِهما عند النُّطقِ بالضمَّة مِن غيرِ صوتٍ ، ولا يُدركُه المكفوفُ ، نحو :

﴿نَسْتَعِينُ﴾ ﴿ٱلرَّحِيمُ﴾ ﴿أَلِيمٌ﴾

منظرٌ أماميٌّ لشكلِ الشفتَين
أثناءَ النُّطقِ بالإشمام

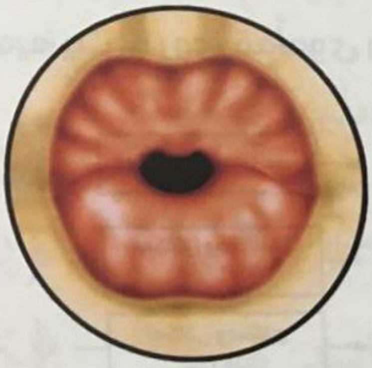

ئیشمام (الإشْمَام)

لە زمانەوانیدا : وەرگیراوە لە : بۆنکردنی بۆنی خۆش ، واتە بەشێکی کەمی بۆنە خۆشەکەی پێگەیشت.

لە زاراوەدا : بریتییە لە خڕکردنەوەی لێوەکان راستەوخۆ دوای زەنەدارکردنی پیتێکی ضەمەدار ، هەروەکو دەربڕینی پیتێکی (ضەمە) دار بەڵام بەبێ دەنگ ، کە نابینا هەستی پێناکات، وەکو :

﴿نَسْتَعِينُ﴾ ﴿ٱلرَّحِيمُ﴾ ﴿أَلِيمُ﴾

دیمەنی پێشەوەی لێوەکان
لە کاتی دەربڕینی ئیشمام

قَاعِدَةٌ: الإِشْمَامُ حُكْمُهُ حُكْمُ الوَقْفِ بِالسُّكُونِ

١ - فيُمَدُّ معَه العارضُ للسُّكونِ (٢) أو (٤) أو (٦) حركات .

٢ - ويُعامَلُ الحرفُ الموقوفُ عليه بالإشمامِ مِن حيثُ التفخيمُ والترقيقُ كما يُعاملُ في السَّاكنِ ، نحو :

﴿ فَيَغْفِرُ ﴾	عندَ الوَصل ←	تُفخَّمُ الراء
﴿ فَيَغْفِرْ ﴾	عندَ الوَقفِ بالسُّكون ←	تُرقَّقُ الراء
﴿ فَيَغْفِرْ ﴾	عندَ الوَقفِ بالإشمام ←	تُرقَّقُ الراء

یاسا : ئیشمام حوکمەکەی وەکو حوکمی وەستان بەزەنە وایە

١) لەگەڵیدا مەددی توشهاتوو بەزەنە درێژ دەکرێتەوە بە ئەندازەی (٢) یان (٤) یان (٦) جووڵە.

٢) ئەو پیتەی کە لە سەری دەوەستیت بە ئیشمام وەکو زەنەدار مامەڵەی لەگەڵ دەکرێت لەڕوی قەڵەوی و ناسکی ، وەکو :

﴿فَيَغْفِرُ﴾	لەکاتی گەیاندن	راء قەڵەو دەکرێت
﴿فَيَغْفِرْ﴾	لەکاتی وەستان بە زەنە	راء لاواز دەکرێت
﴿فَيَغْفِرْ﴾	لەکاتی وەستان بە ئیشمام	راء لاواز دەکرێت

مَا لَا يَدْخُلُهُ الرَّوْمُ وَالْإِشْمَامُ

قَاعِدَةٌ: لَا يَكُونُ الرَّوْمُ وَالْإِشْمَامُ فِي:

١- هاءِ التأنيثِ المكتوبةِ هاءً .

٢- ميمِ الجمعِ على قراءةِ الصِّلَة .

٣- الحركةِ العارضة .

وتفصيلُ ذلك في اللَّوحاتِ التالية :

ئەو شوێنانەی (ڕەوم) و(ئیشمام) تیایاندا ڕوونادات

یاسایەك : (ڕەوم) و (ئیشمام) لەمانەدا ڕوونادات

١) (هاء)ی مێینە (هاء التأنیث) کە بە (هاء) نوسراوە .

٢) میمی کۆ (میم الجمع) لەکاتی گەیاندنیدا .

٣) جووڵەی لە ناکاو (الحرکة العارضة) .

درێژەی ئەم بابەتە لەم تابلۆیانەی کەدێن ڕوونکراوەتەوە :

١ - هَاءُ التَّأنِيثِ المكتوبةُ هَاءً

هي **هاءٌ تَلحَقُ آخِرَ الأسماءِ** للدَّلالةِ علىٰ تأنيثِها ، تكونُ في الوصلِ تاءً ، وفي الوقفِ هاءً ساكنةً ، **ولا يدخلُها الرَّومُ ولا الإشمام** ، نحو :

﴿ رَحۡمَةٍ ﴾ ← يُوقَفُ عليها ← ﴿ رَحۡمَهۡ ﴾

﴿ نِعۡمَةٌ ﴾ ← يُوقَفُ عليها ← ﴿ نِعۡمَهۡ ﴾

١- (هاء)ی مێینە کە بە (هاء) نوسراوە

بریتییە لەو (هاء)ەی کە لە کۆتایی ناوەکاندا دێت و نیشانە یە بۆ ڕەگەزی مێینە ، لە کاتی گەیاندندا (تاء)ە ، وە لەکاتی وەستاندا (هاء)ی زەنەدارە ، ڕەوم و ئیشمام ناچێتە سەری ، وەکو :

﴿رَحْمَةٍ﴾ ← لەسەری دەوەستیت بە ← ﴿رَحْمَةْ﴾

﴿نِعْمَةٌ﴾ ← لەسەری دەوەستیت بە ← ﴿نِعْمَةْ﴾

هاءُ التّأنيثِ المكتوبةُ تاءً

كُتِبَتْ بعضُ هاءاتِ التأنيثِ في المصحفِ الشريفِ بالتاءِ المبسوطة ؛ على لهجةِ بعضِ العربِ الذين يَقِفُونَ عليها بالتاء .

وَرَوَىٰ حفصُ الوقفَ عليها - اضطرارًا أوِ اختبارًا - بالتاء كذلك ، ويدخلُها الرَّومُ والإشمام .

(هاء)ی مێینە کە بە (تاء) نوسراوە

هەندێک (هاء)ی مێینە لە قورئانی پیرۆزدا بە (تاء)ی کراوە نوسراوە ، لەسەر شێوەزاری هەندێك لە عەرەبەکان ئەوانەی لەسەری دەوەستن بە (تاء).

ئیمامی حەفص بە (تاء) لەسەری دەوەستێت - لە حاڵەتی ناچاری یان تاقیکاری وە لەم حاڵەتەدا ڕەوم و ئیشمام دەچێتە سەری .

أَمْثِلَةٌ عَلَى هَاءِ التَّأْنِيثِ الْمَكْتُوبَةِ تَاءً

﴿ٱمْرَأَتُ عِمْرَٰنَ﴾	يوقف عليها بالسكون أو بالإشمام أو بالرَّوم ←	﴿ٱمْرَأَتْ﴾
﴿وَبِنِعْمَتِ ٱللَّهِ﴾	يوقف عليها بالسكون أو بالرَّوم ←	﴿وَبِنِعْمَتِ﴾
﴿رَحْمَتَ رَبِّكَ﴾	يوقف عليها بالسكون فقط لأنها منصوبة ←	﴿رَحْمَتْ﴾

چەند نمونەیەک لەسەر(هاء)ی مێینە
کە بە(تاء)نوسراوە

﴿ٱمۡرَأَتُ عِمۡرَٰنَ﴾	لەسەری دەوەستیت بە زەنە یان بە ئیشمام یان بە ڕەوم ←	﴿ٱمۡرَأَتُ﴾
﴿وَبِنِعۡمَتِ ٱللَّهِ﴾	لەسەری دەوەستیت بە زەنە یان بە ڕەوم ←	﴿وَبِنِعۡمَتِ﴾
﴿وَرَحۡمَتُ رَبِّكَ﴾	لەسەری دەوەستیت بە زەنە بەتەنها ، چونکە مەنصوبە ←	﴿وَرَحۡمَتُ﴾

٢ - مِيمُ الجَمْعِ عَلَى قِرَاءَةِ الصِّلَةِ

قرأَ بعضُ القرَّاءِ العشَرةِ بِصِلةِ ميمِ الجمعِ **بِواوٍ لفظًا** في حالةِ الوصلِ على لهجةِ بعضِ العربِ ، نحو :

﴿ **عَلَيْهِمُ** غَيْرِ ٱلْمَغْضُوبِ **عَلَيْهِمُ** وَلَا ٱلضَّآلِّينَ ﴾

فإذا وَقفوا سكَّنوا الميمَ ، هكذا : ﴿ **عَلَيْهِمْ** ﴾

ولا يدخلُ الرَّومُ ولا الإشمامُ على هذه الميم .

٢ - (میم)ی کۆ (مِيمُ الْجَمْع)لە کاتی گەیاندندا

هەندێك لە قورئانخوێنەکانی قیرائەی عەشرە (میم)ی کۆتاییان (کە بەضەمە) نوسراوە بە (واو) خوێندۆتەوە لەکاتی گەیاندندا لەسەر شێوەزاری هەندێك لە عەرەب ، وەکو :

﴿عَلَيْهِمُ و غَيْرِ ٱلْمَغْضُوبِ عَلَيْهِمُ و وَلَا ٱلضَّآلِّينَ﴾

بەڵام لەکاتی وەستان لەسەر (میم)ەکە زەنەداری دەکەن ، بەم شێوەیە ﴿عَلَيْهِمْ﴾ وە ڕەوم و ئیشمام ناچێتە سەر ئەو میمە .

٣ - الحَرَكَةُ العَارِضَةُ

لا يَدخلُ الرَّومُ ولا الإشمامُ علىٰ الحركةِ العارضة (غيرِ الأصليَّة)

ويوقفُ عليها بالسُّكونِ فقط ، نحو :

﴿ قُلِ ٱللَّهُمَّ ﴾	يُوقَفُ عليها ←	﴿ قُلْ ﴾
﴿ وَإِذِ ٱبْتَلَىٰٓ ﴾	يُوقَفُ عليها ←	﴿ وَإِذْ ﴾
﴿ حِينَئِذٍ ﴾	يُوقَفُ عليها ←	﴿ حِينَئِذْ ﴾

٣- جووڵەی لە ناکاو (الحَرَكَةُ العَارِضَة)

ڕەوم و ئیشمام ناچێتە سەر جووڵەی لە ناکاو (نابنەڕەتی) و تەنها بەزەنە لە سەری دەوەستیت ، وەکو :

﴿ قُلِ ٱللَّهُمَّ ﴾	لەسەری دەوەستیت ←	﴿ قُلْ ﴾
﴿ وَإِذِ ٱبْتَلَىٰٓ ﴾	لەسەری دەوەستیت ←	﴿ وَإِذْ ﴾
﴿ حِينَئِذٍ ﴾	لەسەری دەوەستیت ←	﴿ حِينَئِذْ ﴾

مَذَاهِبُ القُرَّاءِ فِي الرَّوْمِ وَالإِشْمَامِ بِالنِّسْبَةِ لِهَاءِ الضَّمِيرِ

هاءُ الضمير : هي الهاءُ التي يُكْنَىٰ بها عن الغائبِ المُفرَدِ المذكَّر وتكونُ مضمومةً أو مكسورة ، نحو : ﴿ إِنَّهُۥ عَلَىٰ رَجْعِهِۦ لَقَادِرٌ ﴾

ولأئمَّةِ القراءةِ في دخولِ الرَّومِ والإشمامِ عليها **ثلاثة مذاهب** :

١ - **المنعُ** مطلقًا .

٢ - **الجوازُ** مطلقًا .

٣ - مذهبُ **التفصيل** .

بۆچوونی قورئانخوێنەکان لە (ڕەوم) و (ئیشمام) لە (هاء)ی ڕاناودا

(هاء)ی ڕاناو : بریتییە لەو (هاء)ەی کەلە بری تاکی نادیاری نێرینە بەکاردێت کە (ضەمە) یان (کەسرە)ی هەبێت ، وەکو : ﴿ إِنَّهُۥ عَلَىٰ رَجۡعِهِۦ لَقَادِرٌ ﴾

پێشەوایانی قورئانخوێن سێ بۆچونیان هەیە سەبارەت بە(ڕەوم) و (ئیشمام) لە (هاء) ی ڕاناودا :

١) قەدەغەیە بە هەموو شێوەیەک .

٢) دروستە بە هەموو شێوەیەک .

٣) وردەکاری تیایە .

مذهب التفصيل للروم والإشمام في هاء الضمير

لا يأتي الرَّومُ ولا الإشمامُ في هاءِ الضميرِ إذا سُبِقتْ :

١ - بياءٍ ساكنة . ٢ - أو كسرة . ٣ - أو واوٍ ساكنةٍ . ٤ - أو ضمَّة ، نحو :

﴿ فِيهِ ﴾ ﴿ وَكُتُبِهِ ﴾ ﴿ فَعَلُوهُ ﴾ ﴿ يُخْلِفُهُ ﴾

ويأتي الرَّومُ والإشمامُ في هاءِ الضميرِ إن سُبِقتْ :

١ - بساكنٍ صحيح . ٢ - أو فتحةٍ . ٣ - أو ألفٍ ، نحو :

﴿ مِنْهُ ﴾ ﴿ لَن تُخْلَفَهُ ﴾ ﴿ اَجْتَبَىٰهُ ﴾

بۆچوونی سێهەم : وردەکاری لە (ڕەوم) و (ئیشمام) سەبارەت بە (هاء)ی ڕاناو

ڕەوم و ئیشمام لە (هاء)ی ڕاناودا نییە ئەگەر لە پێشیەوە :

١) (یاء)ی زەنەدار ٢) یان کەسرە ٣) یان واوی زەنەدار ٤) یان (ضەمە) هاتبێت ، وەکو

﴿ فِيهِ ﴾ ﴿ وَكُتُبِهِ ﴾ ﴿ فَعَلُوهُ ﴾ ﴿ يُخْلِفُهُ ﴾

وە ڕەوم و ئیشمام لە (هاء) ی ڕاناو دا هەیە ئەگەر لە پێشیەوە :

١) زەنەداری تەواو ٢) یان فەتحە ٣) یان ئەلیف هاتبێت ، وەکو :

﴿ مِنْهُ ﴾ ﴿ لَن تُخْلَفَهُ ﴾ ﴿ اجْتَبَاهُ ﴾

كَيفِيَّةُ الوَقفِ عَلَى أَوَاخِرِ الكَلِمَاتِ القُرآنِيَّةِ

الحركة	مثـــال	كيفيَّة الوقف عليها
السُّكونُ الأصليُّ	﴿ مَنْ ﴾	بالسُّكونِ فقط
الفتحة	﴿ إِيَّاكَ ﴾	بالسُّكونِ فقط
الكسرة	﴿ ٱلرَّحِيمِ ﴾	بالسُّكونِ أوِ الرَّوم
الضمَّة	﴿ نَعْبُدُ ﴾	بالسُّكونِ أوِ الرَّومِ أوِ الإشمام

چۆنیەتی وەستان لەسەر کۆتایی وشەکانی قورئانی پیرۆز

جوولە	نمونە	چۆنیەتی وەستان لەسەری
زەنەی بنەڕەتی	﴿ مَنْ ﴾	تەنها بە زەنە
فەتحە	﴿ إِيَّاكَ ﴾	تەنها بە زەنە
کەسرە	﴿ ٱلرَّحِيمِ ﴾	بە زەنە یان بە ڕەوم
ضەمە	﴿ نَعْبُدُ ﴾	بە زەنە یان بەڕەوم یان بەئیشمام

كَيفِيَّةُ الوَقفِ عَلَى الكَلِمَاتِ القُرآنِيَّةِ المُنَوَّنَةِ

تنوينُ	مثـــال	يُوقفُ عليهِ بحذفِ التنوينِ مع
الرَّفعِ	﴿حَكِيمُ﴾	السكونِ أوِ الرَّومِ أوِ الإِشمام
الجَرِّ	﴿حَاسِدٍ﴾	السُّكونِ أوِ الرَّوم
النَّصبِ	﴿عَلِيمًا﴾	التَّعويضِ عنِ التنوينِ بألف

چۆنیەتی وەستان لەسەر ئەو وشە قورئانیانەی کە تەنوینیان هەیە

تەنوین	نمونە	لەسەری دەوەستیت بەلابردنی تەنوینەکە لەگەڵ
ڕەفع	﴿حَكِيمٌ﴾	زەنە یان ڕەوم یان ئیشمام
جەڕ	﴿حَاسِدٍ﴾	زەنە یان ڕەوم
نەصب	﴿عَلِيمًا﴾	قەرەبووی تەنوینەکە بە (أَلِف)

الألفات السبعة

حەوت ئەلیفەکە

(ٱلأَلِفَاتُ السَّبْعَة)

الألفاتُ السبعةُ

هي سبعُ ألفاتٍ في سبعِ كلماتٍ على روايةِ حفصٍ عن عاصم تَثبُتُ وقفًا ، وتُحذَفُ وَصْلًا ، وهي :

الكلمة	السورة	الآية
١ - ﴿ أَنَاْ ﴾	في كُلِّ القرآن	
٢ - ﴿ لَٰكِنَّاْ ﴾	الكهف	(٣٨)

حەوت ئەلیفەکە

بریتییە لە حەوت (ئەلیف) لە حەوت وشەدا لە گێڕانەوەی ئیمامی (حفص لە عاصم)ەوە کە لە کاتی وەستاندا جێگیر دەبێت وە دەخوێنرێتەوە ، وە لەکاتی گەیاندندا ناخوێنرێتەوە ، ئەوانیش :

وشە	سورەت	ئایەت
١- ﴿أَنَا۠﴾	لەهەموو قورئاندا	
٢- ﴿لَّـٰكِنَّا۠﴾	الْكَهْف	٣٨

ٱلۡأَلِفَاتُ ٱلسَّبۡعَةُ

الكلمة	السورة	الآية
٣ – ﴿ ٱلظُّنُونَا۠ ﴾	الأحزاب	١٠
٤ – ﴿ ٱلرَّسُولَا۠ ﴾	الأحزاب	٦٦
٥ – ﴿ ٱلسَّبِيلَا۠ ﴾	الأحزاب	٦٧

حەوت ئەلیفەکە

وشە	سورەت	ئایەت
٣ - ﴿ٱلظُّنُونَا۠﴾	الْأَحْزَاب	١٠
٤ - ﴿ٱلرَّسُولَا۠﴾	الْأَحْزَاب	٦٦
٥ - ﴿ٱلسَّبِيلَا۠﴾	الْأَحْزَاب	٦٧

ٱلۡأَلِفَاتُ ٱلسَّبۡعَةُ

الكلمة	السورة	الآية
٦ - ﴿ سَلَٰسِلَاْ ﴾ (١)	الإنسان	٤
٧ - ﴿ قَوَارِيرَاْ ﴾ (٢)	الإنسان	١٥

(١) ويصحُّ فيها أيضًا حذفُ ألفِها وقفًا ، فيُوقف عليها :(سَلَاسِلۡ) وحيثُ إنَّه لا يمكنُ ضبطُ حرفٍ بضبطَينِ في آنٍ واحدٍ فقد وضعَ علماءُ الضبطِ علىٰ ألفِها السُّكونَ المُدوَّرَ علامةً علىٰ حذفِ ألفِها وصلًا ووقفًا ،وأشاروا إلىٰ وجهِ إثباتِ ألفِها وقفًا في التنبيهاتِ آخِرَ المصحف .

(٢) أمَّا ﴿قَوَارِيرَاْ﴾ في الآية ١٦ من السورةِ نفسِها فألِفُها محذوفةٌ وصلًا ووقفًا .

حەوت ئەلیفەکە

وشە	سورەت	ئایەت
٦ - ﴿ سَلَـٰسِلَاْ ﴾[1]	الإِنْسَان	٤
٧ - ﴿ قَوَارِيرَاْ ﴾[2]	الإِنْسَان	١٥

١) بە هەمان شێوە دروستە لابردنی ئەلیفەکە لەکاتی وەستاندا ، بە :(سَلَاسِلْ) لەسەری دەوەستیت ، وە لەبەر ئەوەی ناکرێت پیتێک لە یەك کاتدا بە دوو شێواز بنوسرێت زاناکان لەسەر ئەلیفەکە زەنەیەکی خڕیان داناوە وەک نیشانەیک لەسەر لابردنی ئەلیفەکە لەکاتی وەستان و گەیاندندا وە ئاماژەیان کردووە بە شێوەی جێگیرکردنی ئەلیفەکە لەکاتی وەستاندا لە ئاگادارییەکاندا لەکۆتایی قورئان دا .

٢) بەڵام لە وشەی ﴿ قَوَارِيرَاْ ﴾ لە ئایەتی (١٦) ی هەمان سورەت دا ئەلیفەکەی ناخوێنرێتەوە لە کاتی گەیاندن و وەستانیشدا .

فَائِدَة

لِلدَّلالةِ علىٰ حذفِ الألفِ وصلًا وثُبوتِها وقفًا فقد وضَعَ علماءُ الضَّبطِ فوقَها دائرةً مستطيلةً مُفرَغةَ الوسَطِ هكذا (٥) ، نحو :

﴿ أَنَا۠ ﴾ ﴿ لَّٰكِنَّا۠ ﴾ ﴿ ٱلظُّنُونَا۠ ﴾

سودێک

وەک نیشانەیەک بۆ لابردنی ئەلیف لەکاتی گەیاندنداو جێگیرکردنی لە کاتی وەستاندا زانایان لەسەر ئەلیفەکە بازنەیەکی درێژکۆلەی ناو بۆشاییان داناوە بەم شێوەیە (ۥ) ، وەکو :

﴿ أَنَاْ ﴾ ﴿ لَّٰكِنَّاْ ﴾ ﴿ ٱلظُّنُونَاْ ﴾

رسائل [illegible]

(الرسالة الثالثة)

هَمَزَةُ ٱلوَصَلِ

هەمزەی گەیاندن

(هَمْزَةُ ٱلوَصْل)

هَمزةُ ٱلوَصلِ

هي همزةٌ يُؤتىٰ بها للتَّمكُّنِ من البَدْءِ بالساكن ، تَثْبُتُ في بَدْءِ الكلام ، وتَسقُطُ في وصلِه :

فتَثبُتُ في نحوِ : ﴿ ٱلَّذِينَ ﴾ ﴿ ٱهْدِنَا ﴾ ﴿ ٱلْكِتَٰبِ ﴾

وتَسقُطُ في نحوِ : ﴿مِيثَٰقَ ٱلَّذِينَ﴾ ﴿وَٱهْدِنَا﴾ ﴿وَٱلْكِتَٰبِ﴾

هەمزەی گەیاندن

بریتییە لەو هەمزەیەی بەکاردەهێنرێت بۆ سەرەتای دەستپێکردن بەپیتێکی زەنەدار ، لەسەرەتای خوێندنەوەدا جێگیردەکرێت ، وە لە کاتی گەیاندندا ناخوێنرێتەوە :

جێگیردەکرێت لەم نمونانە : ﴿ٱلَّذِينَ﴾ ﴿ٱهْدِنَا﴾ ﴿ٱلْكِتَٰبِ﴾

وە ناخوێنرێتەوە لەم نمونانە : ﴿مِيثَٰقَ ٱلَّذِينَ﴾ ﴿وَٱهْدِنَا﴾ ﴿وَٱلْكِتَٰبِ﴾

تدخل همزة الوصل على:

١ - الأفعال

٢ - الأسماء

٣ - الحروف

هەمزەی گەیاندن دەچێتەسەر:

١- فرمانەکان (الأَفْعَال)

٢- ناوەکان (الأَسْمَاء)

٣- پیتەکان (الْحُرُوف)

١ - حَرَكَةُ هَمزَةِ الوَصلِ عِندَ البَدءِ بِالفِعلِ

تُضَمُّ همزةُ الوَصْلِ عندَ البدءِ بالفعلِ إنْ كانَ الحرفُ الثالثُ منه مضمومًا ضمًّا لازمًا ، نحو :

﴿ ٱرْكُضْ ﴾ ﴿ ٱدْعُ ﴾ ﴿ ٱجْتُثَّتْ ﴾ ﴿ ٱنظُرْ ﴾

بخلافِ نحوِ : ﴿ ٱمْشُواْ ﴾ فإنَّ ضمَّ الثالثِ منه عارضٌ ؛ لأنَّ الأمرَ مِن مُفردِه : امْشِ ، وإنَّما ضُمَّتِ الشينُ في جمعِه لمُجانسةِ الواوِ ، ومثلُه بقيةُ الأفعالِ المُماثلةِ ، نحوُ : ﴿ ٱبْنُواْ ﴾ ﴿ ٱقْضُواْ ﴾ ﴿ ٱئْتُواْ ﴾ .

١ - جووڵەی هەمزەی گەیاندن لە کاتی دەستپێکردن بە (فِعل)

هەمزەی گەیاندن (ضەمە) وەردەگرێت لەکاتی دەستپێکردن بەفرمان (فعل) ئەگەر پیتی سێیەمی (ضەمە)یەکی بنەڕەتی بوو ، وەکو:

﴿ ٱرْكُضْ ﴾ ﴿ ٱدْعُ ﴾ ﴿ ٱجْتُثَّتْ ﴾ ﴿ ٱنظُرْ ﴾

بەپێچەوانەی ﴿ ٱمْشُواْ ﴾ چونکە پیتی سێهەمی ضەمەیەکی توشبووە ، چونکە فرمانەکە تاکەکەی : (امْشِ) یە ، وە بۆیە پیتی (شین)ەکە ضەمەی وەرگرتووە لە کاتی کۆ (الجمع) دا لەبەر ئەوەی لە جنسی (واو)ە ، وە فرمانەکانی هاوشێوەی ئەویش هەر بەم شێوەیەن ، وەکو : ﴿ ٱبْنُواْ ﴾ ﴿ ٱقْضُواْ ﴾ ﴿ ٱئْتُواْ ﴾

١ - حَرَكَةُ هَمزَةِ الوَصلِ عِندَ البَدءِ بِالفِعلِ

تُكسَرُ همزةُ الوَصْلِ عندَ البَدءِ بالفعلِ إن كانَ الحرفُ الثالثُ مِنه :

١- **مكسورًا** نحو : ﴿ ٱصۡبِرۡ ﴾ ﴿ ٱكۡشِفۡ ﴾

٢- **مفتوحًا** نحو : ﴿ ٱسۡتَغۡفِرۡ ﴾ ﴿ ٱتَّقُواْ ﴾

٣ - **مضمومًا ضمًّا عارضًا** ، وذلك في :

﴿ ٱبۡنُواْ ﴾ ﴿ ٱمۡشُواْ ﴾ ﴿ ٱقۡضُواْ ﴾ ﴿ ٱئۡتُواْ ﴾ ﴿ ٱئۡتُونِي ﴾

١ - جوولەی هەمزەی گەیاندن لە کاتی دەستپێکردن بە (فِعْل)

هەمزەی گەیاندن (کەسرە) وەردەگرێت لە کاتی دەستپێکردن بەفرمان (فعل) ئەگەر پیتی سێهەمی :

١) (کەسرە)ی هەبێت ، وەکو: ﴿ٱصْبِرْ﴾ ﴿ٱكْشِفْ﴾

٢) (فەتحە)ی هەبێت ، وەکو : ﴿ٱسْتَغْفِرْ﴾ ﴿ٱتَّقُواْ﴾

٣)(ضەمە)یەکی توشهاتوو بێت ، وەکو:

﴿ٱبْنُواْ﴾ ﴿ٱمْشُواْ﴾ ﴿ٱقْضُواْ﴾ ﴿ٱئْتُواْ﴾ ﴿ٱئْتُونِى﴾

١ - حركة همزة الوصل عند البدء بالفعل

الضمُّ

إن كان ثالثُ الفِعل :

مضمومًا ضمًّا لازمًا

الكسرُ

إن كان ثالثُ الفِعل :

١- مكسورًا

٢ - مفتوحًا

٣ - مضمومًا ضمًّا عارضًا

١ - جوولّەی هەمزەی گەیاندن لە کاتی دەستپێکردن بە (فِعْل)

(ضەمە)

ئەگەر پیتی سێهەمی فرمانەکە:ضەمەیەکی بنەڕەتی هەبێت

(کەسرە)

ئەگەر پیتی سێهەمی فرمانەکە:

١- کەسرەی هەبێت

٢- فەتحەی هەبێت

٣- ضەمەیەکی توشهاتوو بێت

٢ - حَرَكَةُ هَمْزَةِ ٱلوَصْلِ عِنْدَ ٱلبَدْءِ بِٱلأَسْمَاءِ

تكونُ همزةُ الوصلِ في الأسماءِ مكسورةً دائمًا ، نحو :

﴿ ٱسْتِكْبَارًا ﴾ ﴿ ٱسْتِغْفَارُ ﴾

﴿ ٱبْنُ مَرْيَمَ ﴾ ﴿ ٱسْمُهُ ٱلْمَسِيحُ ﴾ ﴿ ٱمْرَأَةٌ ﴾

٢ - جووڵەی هەمزەی گەیاندن لەکاتی دەستپێکردن بە ناوەکان

ەمزەی گەیاندن لەناوەکاندا هەمیشە کەسرە وەردەگرێت ، وەکو :

﴿ ٱسْتِكْبَارًا ﴾ ﴿ ٱسْتِغْفَارُ ﴾

﴿ ٱبْنُ مَرْيَمَ ﴾ ﴿ ٱسْمُهُ ٱلْمَسِيحُ ﴾ ﴿ ٱمْرَأَةٌ ﴾

٣ - دُخُولُ هَمزَةِ ٱلوَصلِ عَلَى ٱلحُرُوفِ

تَدْخُلُ همزةُ الوَصْلِ علىٰ حرفٍ واحدٍ هوَ لامُ التعريفِ وتكونُ مفتوحةً دائمًا ، نحو :

﴿ ٱلْأَرْضُ ﴾ ﴿ ٱلْكِتَٰبِ ﴾ ﴿ ٱللَّهُ ﴾

٣ - چونەسەری هەمزەی گەیاندن بۆ سەر پیتەکان

هەمزەی گەیاندن دەچێتە سەر یەک پیت کە ئەویش لامی ناساندنە (لام التعريف) ، وە هەمیشە بە فەتحە دەستپێدەکات ، وەکو :

﴿ ٱلْأَرْضُ ﴾ ﴿ ٱلْكِتَـٰبِ ﴾ ﴿ ٱللَّهُ ﴾

تنبيه حول حركة الراء من كلمة ﴿ ٱمۡرُؤٌ ﴾

تَتْبعُ الراءُ حركةَ ما بعدَها (أي **حركةَ الإعراب**) في هذه الكلمةِ فقط ، ويُبدأُ بهمزتِها **مكسورةً** دائمًا ، نحو :

﴿ ٱمۡرَأَ سَوۡءٖ ﴾ ﴿ إِنِ ٱمۡرُؤٌاْ هَلَكَ ﴾

﴿ لِكُلِّ ٱمۡرِيٕٖ مِّنۡهُمۡ ﴾

ئاگادارییەک سەبارەت بە جووڵەی (ڕاء) لە وشەی ﴿ٱمۡرُؤٌ﴾

پیتی(ڕاء) جووڵەی دوای خۆی وەردەگرێت وە تەنها لەم وشەیەدا وایە ، وە هەمزەکەیشی هەمیشە بە **کەسرە** دەستپێدەکات ، وەکو :

﴿ٱمۡرَأَ سَوۡءٖ﴾ ﴿إِنِ ٱمۡرُؤٌاْ هَلَكَ﴾

﴿لِكُلِّ ٱمۡرِيٕٖ مِّنۡهُم﴾

فَائِدَة

علامةُ همزةِ الوصلِ في ضبطِ المصحفِ وضعُ رأسِ صادٍ صغيرةٍ فوقَ الألفِ ، أُخِذَت من أوَّلِ (صِلَة) هكذا : (ٱ) .

سودێک

نیشانەی هەمزەی گەیاندن لە
ڕەنوسی قورئاندا دانانی سەری
پیتی (صاد)ە بە بچوککراوەیی
لەسەر ئەلیفەکە ، کەئەویش لە
پیتی یەکەمی (صلة)وە
وەرگیراوە ، بەم شێوەیە : (ٱ) .

هَمَزَةُ الْقَطْعِ

هەمزەی پچڕاو

(هَمْزَةُ ٱلْقَطْعِ)

هَمزَةُ القَطع

هي الهمزةُ التي تُنطَقُ في بَدْءِ الكلامِ ووَصْلِه ووَقْفِه ، نحو :

﴿ أَتَىٰ ﴾ ﴿ أُوتُواْ ﴾ ﴿ إِنَّ ﴾

﴿ فَأَرَادَ ﴾ ﴿ يُؤْمِنُونَ ﴾ ﴿ بِإِذْنِهِ ﴾ ﴿ ٱلْأُمُورُ ﴾

﴿ يَشَآءُ ﴾ ﴿ قُرُوٓءٍ ﴾ ﴿ وَجِاْيٓءَ ﴾ ﴿ نَبِيٍّ ﴾

هەمزەی پچڕاو (هَمْزَةُ ٱلْقَطْعِ)

بریتییە لەو هەمزەیەی لەسەرەتای قسە و لەکاتی گەیاندن و وەستانیشدا دەخوێنرێتەوە ، وەکو :

﴿ أَتَىٰ ﴾ ﴿ أُوتُواْ ﴾ ﴿ إِنَّ ﴾

﴿ فَأَرَادَ ﴾ ﴿ يُؤْمِنُونَ ﴾ ﴿ بِإِذْنِهِ ﴾ ﴿ ٱلْأُمُورُ ﴾

﴿ يَشَآءُ ﴾ ﴿ قُرُوٓءٍ ﴾ ﴿ وَجِاْىٓءَ ﴾ ﴿ نَبِّئْ ﴾

اجتماع همزتين ثانيتهما ساكنة

لا تجمعُ العربُ في كلامِها بينَ همزتَين **ثانيَتُهما ساكنة**، فإنْ وُجِد ذلكَ في كلامِهم **أبدَلوا** الهمزةَ الثانيةَ الساكنةَ **حرفَ مدٍّ** مُجانسٍ **لحركةِ الهمزةِ الأُولىٰ**، نحو :

﴿ ءَأْدَمَ ﴾	← تُبدَلُ الهمزةُ الثانيةُ **ألفًا** ←	﴿ ءَادَمَ ﴾
﴿ أُؤْتُواْ ﴾	← تُبدَلُ الهمزةُ الثانيةُ **واوًا** ←	﴿ أُوتُواْ ﴾
﴿ إِئْمَـٰنًا ﴾	← تُبدَلُ الهمزةُ الثانيةُ **ياءً** ←	﴿ إِيمَـٰنًا ﴾

وهو ما يُعرَفُ عندَ القرَّاءِ **بمَدِّ البَدل**، وتقدَّمَ الحديثُ عنه ص ٣٢٠ .

کۆبونەوەی دوو هەمزەکە دووهەمیان زەنەدار بێت

عەرەب لە قسەکانیاندا دوو هەمزە بەیەکەوە کۆناکاتەوە کە دووهەمیان زەنەدار بێت ، ئەگەر ڕویدا دووەمیان کە زەنەدارە دەیگۆڕێت بە پیتێکی مەد لە هاوڕەگەزی جووڵەی هەمزەی یەکەم ، وەکو :

﴿ءَأۡدَمَ﴾	هەمزەی دووەم دەگۆڕێت بە ئەلیف	﴿ءَادَمَ﴾
﴿أُؤۡتُوا۟﴾	هەمزەی دووەم دەگۆڕێت بە واو	﴿أُوتُوا۟﴾
﴿إِءۡمَـٰنًا﴾	هەمزەی دووەم دەگۆڕێت بە یاء	﴿إِيمَـٰنًا﴾

ئەمە ئەوەیە کەلای قورئانخوێنان ناسراوە بە مەددی(بەدەل) ، کە پێشتر لە (لاپەڕەی ٣١٠) دا باس کراوە .

دُخُولُ هَمزَةِ الوَصلِ عَلَى هَمزَةِ قَطعٍ سَاكِنَةٍ

إذا دخلَتْ همزةُ الوصلِ علىٰ همزةِ قطعٍ ساكنةٍ فإنَّنا عندَ البدءِ نُبدِلُ همزةَ القطعِ الساكنةَ حرفَ مدٍّ مجانسٍ لحركةِ همزةِ الوصلِ ، نحو :

﴿ ٱلَّذِى ٱؤْتُمِنَ ﴾ ← ﴿ أُؤْتُمِنَ ﴾ ← ﴿ أُوتُمِنَ ﴾ البقرة (٢٨٣)

﴿ فِى ٱلسَّمَٰوَٰتِ ٱئْتُونِى ﴾ ← ﴿ إِئْتُونِى ﴾ ← ﴿ إِيتُونِى ﴾ الأحقاف (٤)

﴿ لِقَآءَنَا ٱئْتِ ﴾ ← ﴿ إِئْتِ ﴾ ← ﴿ إِيتِ ﴾ يونس (١٥)

﴿ يَقُولُ ٱئْذَن لِّى ﴾ ← ﴿ إِئْذَن لِّى ﴾ ← ﴿ إِيذَن لِّى ﴾ التوبة (٤٩)

کاتێک هەمزەی گەیاندن دەچێتەسەر هەمزەی قەطعی زەنەدار

ئەگەر **هەمزەی گەیاندن** چووە سەر **هەمزەی قە طعی زەنەدار** ئەوا لەکاتی دەستپێکردن دا هەمزە قەطعە زەنەدارەکە دەگۆڕین بە **پیتێکی مەددی** هاوڕەگەزی جووڵەی هەمزەی گەیاندنەکە ، وەکو :

﴿ٱلَّذِى ٱؤۡتُمِنَ﴾ ← ﴿أُؤۡتُمِنَ﴾ ← ﴿أُوتُمِنَ﴾ البقرة (٢٨٣)

﴿فِى ٱلسَّمَـٰوَٰتِ ٱئۡتُونِى﴾ ← ﴿اِئۡتُونِى﴾ ← ﴿اِيتُونِى﴾ الأحقاف (٤)

﴿لِقَآءَنَا ٱئۡتِ﴾ ← ﴿اِئۡتِ﴾ ← ﴿اِيتِ﴾ يونس (١٥)

﴿يَقُولُ ٱئۡذَن لِّى﴾ ← ﴿اِئۡذَن لِّى﴾ ← ﴿اِيذَن لِّى﴾ التوبة (٤٩)

دُخُولُ هَمزَةِ القَطعِ علىٰ هَمزَةِ الوَصلِ في الأفعَالِ

إذا دخلَتْ **همزةُ الاستفهامِ** علىٰ همزةِ الوصلِ في فعلٍ **تَسقطُ همزةُ الوصلِ** خطًّا ولفظًا ، نحو :

أَ + اِفْتَرَىٰ = أَفْتَرَىٰ

أَ + اِسْتَكْبَرْتَ = أَسْتَكْبَرْتَ

أَ + اِطَّلَعَ = أَطَّلَعَ

أَ + اِصْطَفَى = أَصْطَفَى

کاتێک هەمزەی قەطع بچێتەسەر هەمزەی گەیاندن لە (فرمان)ەکاندا

ئەگەر هەمزەی ئیستیفهام چووە سەر هەمزەی گەیاندن لە (فرمان)دا هەمزەی گەیاندنەکە نامێنێت لە نوسین و خوێندنەوەدا ، وەکو :

أَ + اِفْتَرَىٰ = أَفْتَرَىٰ

أَ + اِسْتَكْبَرْتَ = أَسْتَكْبَرْتَ

أَ + اِطَّلَعَ = أَطَّلَعَ

أَ + اِصْطَفَى = أَصْطَفَى

دُخُولُ هَمزَةِ القَطعِ عَلىٰ هَمزَةِ الوَصلِ مِن لامِ التَّعرِيفِ

إذا دخلَتْ همزةُ الاستفهامِ علىٰ همزةِ الوصلِ مِن لامِ التعريفِ فإنَّ العربَ تُبقِي همزةَ الوصلِ وتُغيِّرُها بالإبدالِ أو بالتسهيل وذلك في :

١ أَ + ٱلذَّكَرَيْنِ = ءَآلذَّكَرَيْنِ بالإبدال

أَ + ٱلذَّكَرَيْنِ = ءَالذَّكَرَيْنِ بالتسهيل

کاتێک هەمزەی قەطع بچێتەسەر هەمزەی گەیاندن لە (لامی ناساندن)دا

ئەگەر هەمزەی ئیستیفهام چووە سەر هەمزەی گەیاندن لە لامی ناساندن (لام التعریف)دا ئەوا عەرەب هەمزەی گەیاندنەکە دەهێڵێتەوە و دەیگۆڕێت بە (مەدی بەدەل) یان بە ئاسان خوێندنەوەی هەمزەی دووەم (تسهیل) ، ئەویش لە :

١	أَ + ٱلذَّكَرَيْنِ = ءَآلذَّكَرَيْنِ	گۆڕین بۆ مەددی بەدەل
	أَ + ٱلذَّكَرَيْنِ = ءَاْلذَّكَرَيْنِ	ئاسان خوێندنەوەی هەمزەی دووەم (تَسْهِيل)

دُخُولُ هَمزَةِ القَطعِ عَلىٰ هَمزَةِ الوَصلِ مِن لامِ التَّعرِيفِ

إذا دخلَتْ همزةُ الاستفهامِ علىٰ همزةِ الوصلِ مِن لامِ التعريفِ فإنَّ العربَ تُبقِي همزةَ الوصلِ وتُغيِّرُها بالإبدالِ أو بالتسهيل وذلك في :

٢ أَ + ٱلْـَٔـٰنَ = ءَآلْـَٔـٰنَ بالإبدال

أَ + ٱلْـَٔـٰنَ = ءَأَلْـَٔـٰنَ بالتسهيل

کاتێک هەمزەی قەطع بچێتەسەر هەمزەی گەیاندن لە (لامی ناساندن)دا

ئەگەر هەمزەی ئیستیفهام چووە سەر هەمزەی گەیاندن لە لامی ناساندن (لام التعریف)دا ئەوا عەرەب هەمزەی گەیاندنەکە دەهێڵێتەوە و دەیگۆڕێت بە (مەدی بەدەل) یان بە ئاسان خوێندنەوەی هەمزەی دووەم (تسهیل) ، ئەویش لە :

② أَ + ٱلْـَٔانَ = ءَآلْـَٔانَ — گۆڕین بۆ مەددی بەدەل

أَ + ٱلْـَٔانَ = ءَالْـَٔانَ — ئاسان خوێندنەوەی هەمزەی دووەم (تَسْهِیل)

دُخُولُ هَمْزَةِ الْقَطْعِ عَلَىٰ هَمْزَةِ الْوَصْلِ مِنْ لَامِ التَّعْرِيفِ

إذا دخلَتْ **همزةُ الاستفهامِ** علىٰ **همزةِ الوصلِ** مِن لامِ التعريفِ فإنَّ العربَ **تُبقِي** همزةَ الوصلِ **وتُغيِّرُها** بالإبدالِ أو بالتسهيل وذلك في :

٣ أَ + ٱللَّهُ = ءَآللَّهُ بالإبدال

أَ + ٱللَّهُ = ءَأللَّهُ بالتسهيل

کاتێک هەمزەی قەطع بچێتەسەر هەمزەی گەیاندن لە (لامی ناساندن)دا

ئەگەر هەمزەی ئیستیفهام چووە سەر هەمزەی گەیاندن لە لامی ناساندن (لام التعريف)دا ئەوا عەرەب هەمزەی گەیاندنەکە دەهێڵێتەوە و دەیگۆڕێت بە (مەدی بەدەل) یان بە ئاسان خوێندنەوەی هەمزەی دووەم (تسهيل) ، ئەویش لە :

٣ أَ + ٱللَّهُ = ءَآللَّهُ — گۆڕین بۆ مەددی بەدەل

أَ + ٱللَّهُ = ءَاللَّهُ — ئاسان خوێندنەوەی هەمزەی دووەم (تَسْهِيل)

دُخُولُ هَمزَةِ القَطعِ علىٰ هَمزَةِ الوَصلِ في الأسماءِ

إذا دخلَتْ همزةُ الاستفهامِ علىٰ همزةِ الوَصْلِ في اسمٍ تَسقطُ همزةُ الوصلِ خطًّا ولفظًا ، ولم يَرِدْ ذلكَ في القرآن ، نحو :

أَ + اِبنًا = أَبنًا

أَ + اِسمًا = أَسمًا

کاتێک هەمزەی قەطع بچێتەسەر هەمزەی گەیاندن لە (ناوەکان)دا

ئەگەر هەمزەی ئیستیفهام چووە سەر هەمزەی گەیاندن لە ناوێکدا ئەوا هەمزەی گەیاندن نامێنێت لە نوسین و خوێندنەودا ، وە ئەمەش لە قورئاندا نەهاتووە ، وەکو :

أَ + ابنًا = أَبنًا

أَ + اسمًا = أَسمًا

دُخُولُ هَمْزَةِ الْقَطْعِ عَلَى هَمْزَةِ الْوَصْلِ

في الأفعالِ والأسماءِ :

تَسقُطُ همزةُ الوصلِ

خطًّا ولفْظًا

كما تقدَّم

في لامِ التعريفِ :

تبقىٰ همزةُ الوصلِ

مع تَغيِيرِها

كما تقدَّم

کاتێک هەمزەی قەطع بچێتەسەر هەمزەی گەیاندن

لەفرمانەکان و ناوەکاندا :

هەمزەی گەیاندن

نامێنێت لە نوسین

وخوێندنەوەدا

وەکو لەپێشتر باسکرا

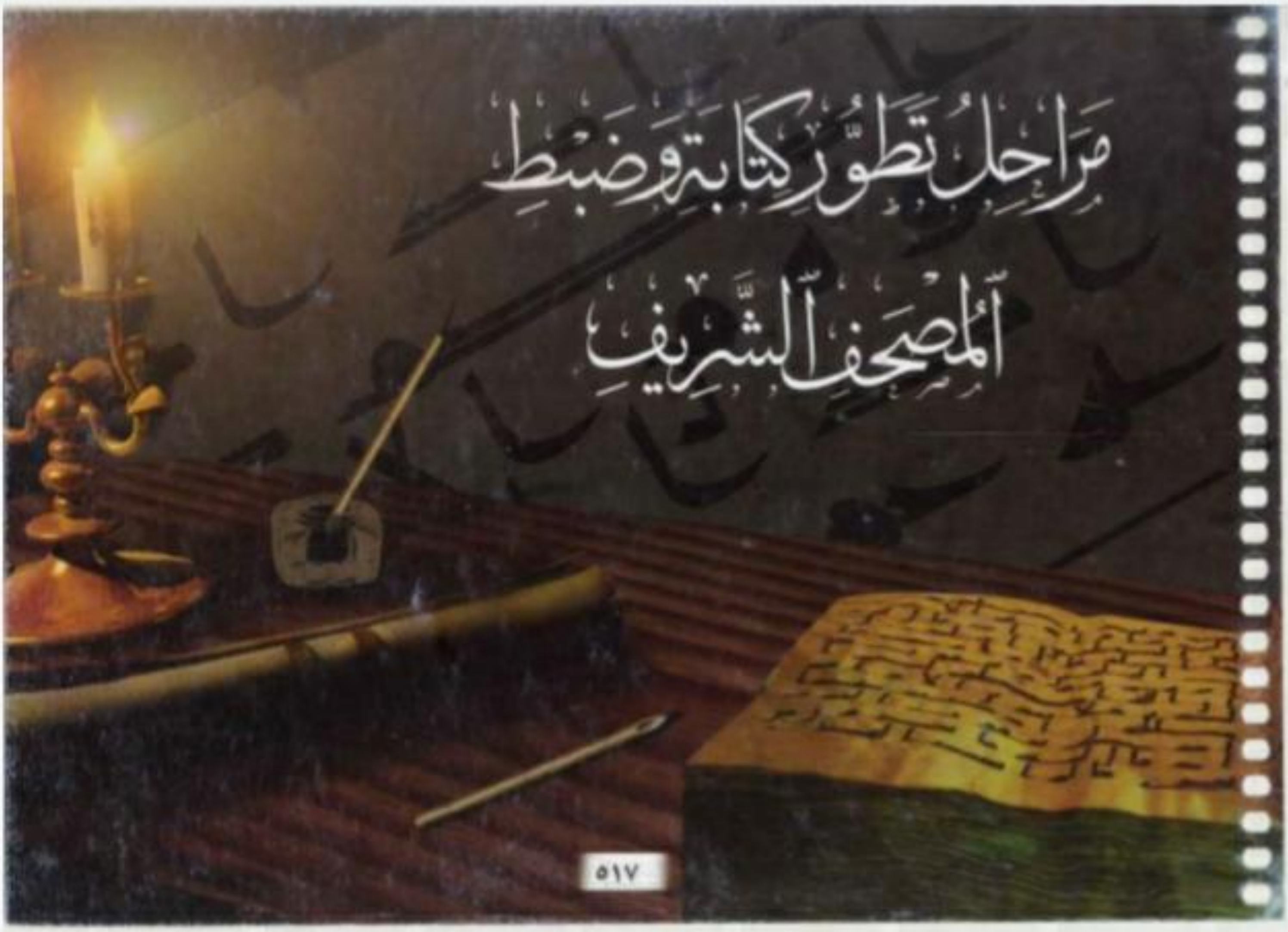
لە لامی ناساندن دا :

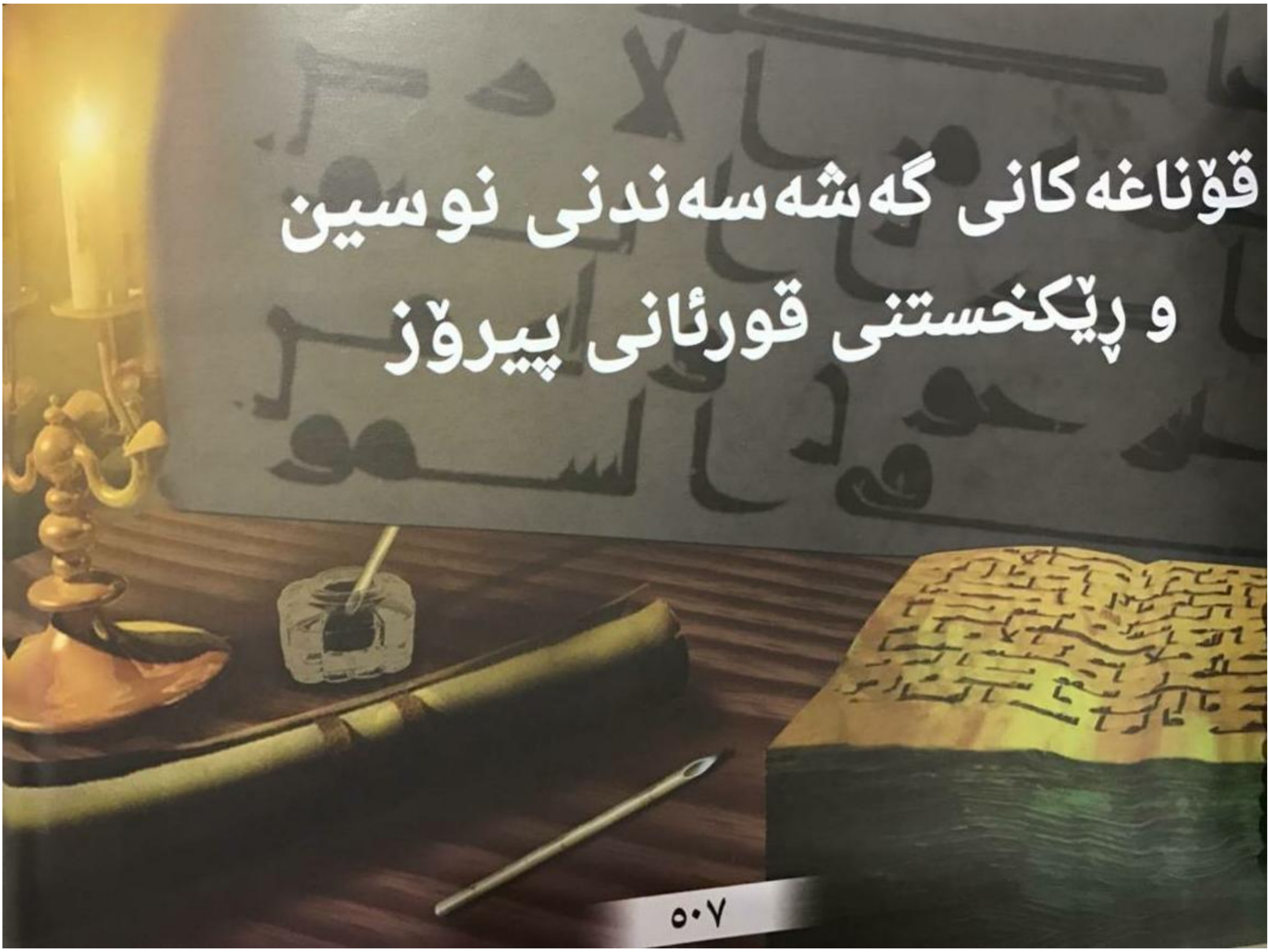
هەمزەی گەیاندن

دەمێنێتەوە لەگەڵ

گۆڕینیدا

وەکو لەپێشتر باسکرا

مراحل تطور كتابة وضبط
المصحف الشريف
٥١٧

قۆناغەکانی گەشەسەندنی نوسین و ڕێکخستنی قورئانی پیرۆز

مَرَاحِلُ تَطَوُّرِ كِتَابَةِ وَضَبْطِ الْمُصْحَفِ الشَّرِيفِ

كُتِبَ القرآنُ الكريمُ زمنَ النبوَّةِ خاليًا من النَّقطِ والشكلِ والهمَزاتِ علىٰ عادةِ العربِ في الكتابةِ آنذاك ، ولم يكن ذلك يُشكِلُ عليهِم فهيَ لُغتُهم وهم أهلُها ، يتكلمونَ بها ويَقرؤونَها بالطبعِ والسَّليقة .

قۆناغەکانی گەشەسەندنی نوسین و ڕێکخستنی قورئانی پیرۆز

لە سەردەمی پێغەمبەری خودا (ﷺ) کە قورئان نوسراوەتەوە خاڵ و جووڵە و هەمزەی تیا نەبووە لەسەر شێوەی نوسینی عەرەبی ئەوکاتە ، ئەوەیش هیچ کێشەیەکی بۆ دروست نەکردوون چونکە زمانی خۆیان بووەو شارەزای بوون ، قسەیان پێکردووە و خوێندویشیانەتەوە بە سروشت وسەلیقەی خۆیان .

نَقْطُ الإعْرَابِ

ومعَ انتشارِ الإسلامِ في أرجاءِ الأرضِ ودخولِ الأعاجمِ فيهِ واختلاطِهم بالعَربِ بدأَ يظهرُ اللَّحنُ في اللُّغةِ العربيَّةِ ، ممَّا دعا العلماءَ إلىٰ وضعِ **علاماتٍ للإعرابِ** لينحوَ النَّاسُ نحوَها ، فقام **أبو الأَسْودِ الدُّؤليُّ** (ت ٦٩ هـ) بنَقطِ المصحفِ الكريمِ (**نَقطَ إعرابٍ**) .

دانانی خاڵی ئیعراب (نَقْطُ ٱلإعْرَاب)

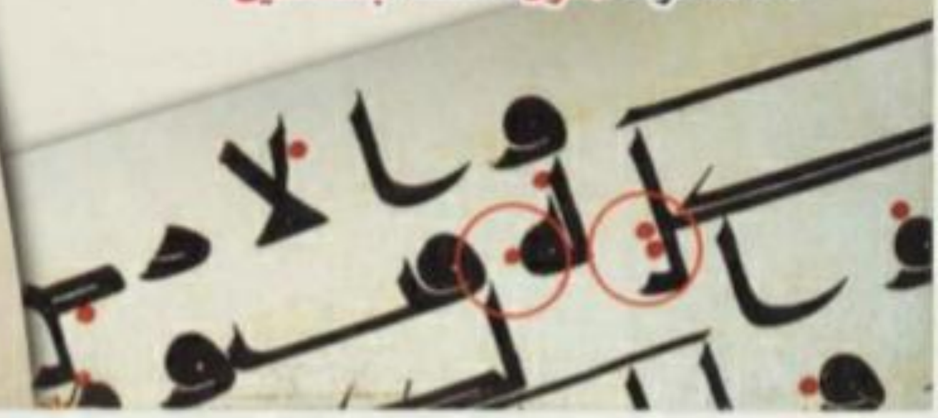
لەگەڵ بڵاوبونەوەی ئیسلام لەهەموو شوێنێکی سەر زەویدا و مسوڵمان بوونی گەلانی دیکە ی جگە لە عەرەب و تێکەڵاو بونیان لەگەڵ عەرەبەکان وایلێهات هەڵە لە زمانی عەرەبیدا دروست بێت ، کەوای لە زانایان کرد بەدانانی نیشانە بۆ جیاکردنەوەی جووڵەی پیتەکان لەیەکتری تاخەڵکی بەو شێوەیە بیخوێنێتەوە ، یەکەم کەسیش (أبوالأَسْودِ الدُّؤليُّ) بوو (لە ٦٩ ک مردووە) کە خاڵی ئیعرابی دانا بۆ پیتەکانی قورئانی پیرۆز .

نَقْطُ الإِعْرابِ

- فجعلَ علامةَ الفتحةِ نقطةً حمراءَ فوقَ الحرفِ المفتوحِ .
- وعلامةَ الضمَّةِ نقطةً حمراءَ أمامَ الحرفِ المضمـومِ .
- وعلامةَ الكسرةِ نقطةً حمراءَ تحتَ الحرفِ المكسورِ .
- أمَّا الحرفُ المنوَّنُ فنقَطَهُ بنُقطتَينِ .

دانانی خاڵی ئیعراب (نَقْطُ ٱلإِعْرَاب)

- بۆ فەتحە یەک خاڵی سوری دانا لەسەر پیتی فەتحەدار بۆ نیشاندانی فەتحە .
- بۆ ضەمە یەک خاڵی سوری دانا لەپێش پیتی ضەمەدار بۆ نیشاندانی ضەمە .
- بۆ کەسرە یەک خاڵی سوری دانا لەژێر پیتی کەسرەدار بۆ نیشاندانی کەسرە .
- وە بۆ تەنوین دوو خاڵی سوری دانا .

نَقْطُ الإِعْرَابِ

قال الإمامُ أبو عمرٍو الدَّانيُّ في كتابِه : المُحكمِ في نَقطِ المصاحف :

« فاختارَ منهُم أبو الأسود .. رجُلًا من عبدِ القَيسِ ، فقال : خُذِ المُصحفَ وصِبغًا يخالِفُ لونَ المِدادِ فإذا فَتَحتُ شَفَتيَّ فانقُط واحدةً فوقَ الحرف ، وإذا ضَمَمتُهما فاجعلِ النُّقطةَ إلىٰ جانب الحرف ، وإذا كسرتُهما فاجعلِ النُّقطةَ في أسفله ، فإن أتْبَعتُ شيئًا من هذهِ الحركاتِ غُنَّةً [أي تنوينًا] فانقُط نقطتَين ، فابتدأ بالمصحفِ حتَّىٰ أتىٰ علىٰ آخره » اهـ .

دانانی خاڵی ئیعراب (نَقْطُ ٱلإِعْرَاب)

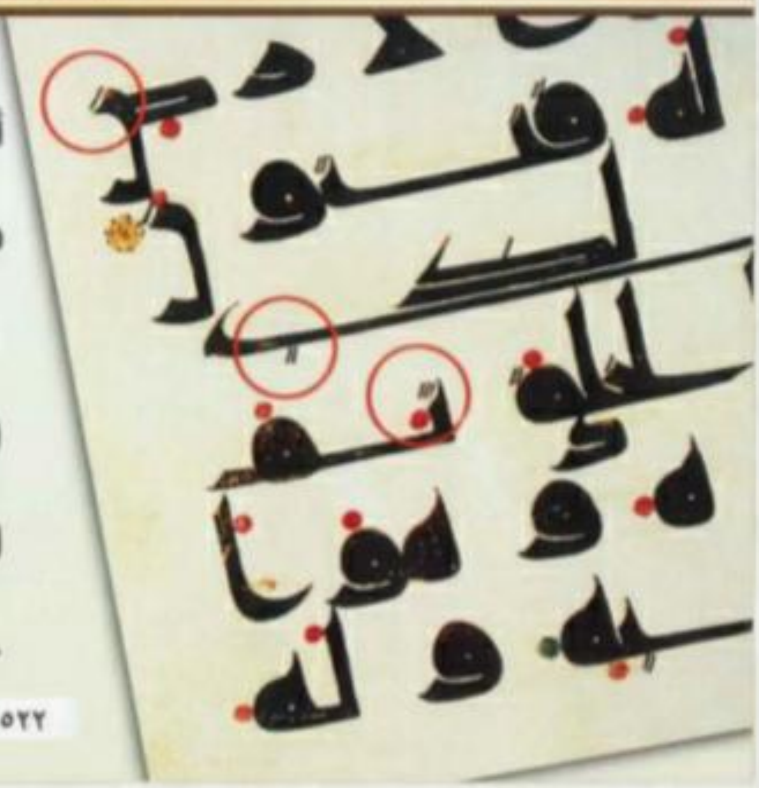
پێشەوا (أبو عمرٍو الدَّانيُّ) لە کتێبەکەی (المُحكم في نَقطِ المصاحف) دا دەفەرموێت :

" (ابو الاسود) پیاوێکی لە (عبدالقيس) هەڵبژارد و پێی وت : قورئانەکە بگرە بە دەستەوە وە ڕەنگێک بێنە جگە ئەو ڕەنگەی قورئانەکەی پێنوسراوە هەرکات لێوەکانم کردەوە خاڵێک لەسەر پیتەکە دابنێ ، وە ئەگەر لێوەکانم خڕکردەوە خاڵێک لە تەنیشتی پیتەکە دابنێ ، وەئەگەر دامبەزاند (واتە لێوەکانم) خاڵێک لەژێری پیتەکە دابنێ ، وە ئەگەر بەدوای ئەم جووڵانە مینگە (واتە تەنوین)م وت دوو خاڵ دابنێ ، بەم شێوەیە لەسەرەتای قورئانەوە دەستیپێکرد تا کۆتاییەکەی "

نَقطُ الإعجامِ

أمَّا **نَقطُ الإعجامِ** - وهو الَّذي فُرِّقَ بِهِ بينَ المُتشابهاتِ في الخطِّ - فيعودُ **لنصرِ بنِ عاصم** الليثيِّ (ت ٩٠ هـ) حيث نَقطَ الحروفَ المتشابهةَ **بخُطوطٍ مائلةٍ** صغيرةٍ حتَّىٰ لا تَختلِطَ مع نقطِ الإعرابِ .

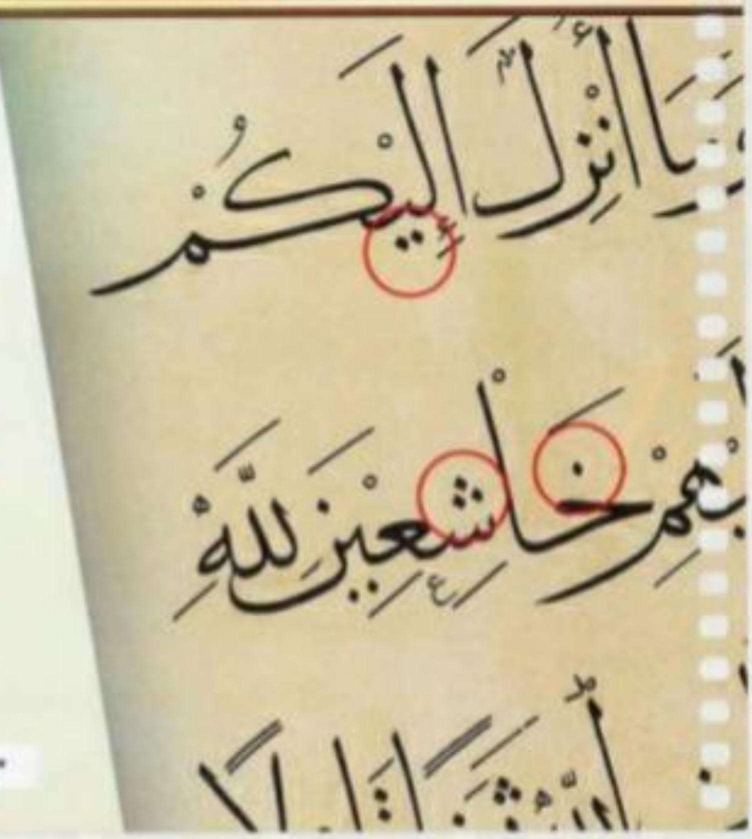

دانانی خاڵ بۆ پیتەکان (نَقْطُ ٱلإِعْجَام)

(خاڵ بەندی پیتەکان) دانرا بۆ
- جیاکردنەوەی ئەو پیتانەی کە لە نوسیندا
لە یەک دەچن - ئەویش (نەصری کوڕی
عاصمی لەیثی) لە (ساڵی ۹۰ ک مردووە
) پێی هەستا ، هات هێڵێ لاری خستە
سەر پیتە لەیەک چووەکان تا تێکەڵاوی
لەگەڵ خاڵەکان ڕوونەدات .

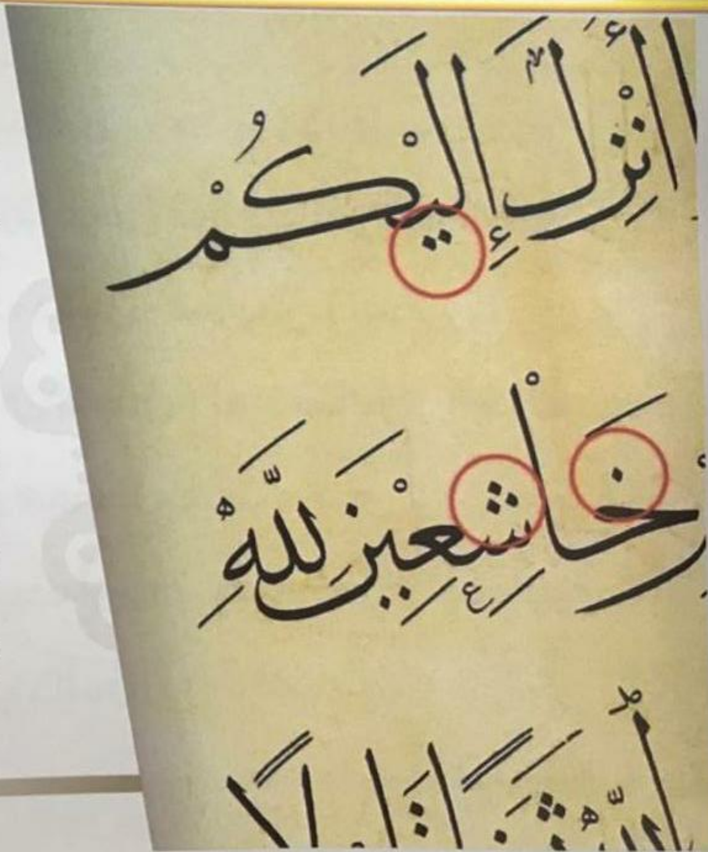

نَقطُ الإعجامِ

ولمَّا تحوَّلَ نقطُ الإعرابِ مِن نِقاطٍ حمراءَ إلىٰ حروفِ مدٍّ صغيرةٍ لم يَعُدْ يُخشىٰ اللَّبسُ ، **فاستُبدِلَ نَقطُ الإعجامِ مِن خطوطٍ مائلةٍ إلىٰ نِقاطٍ** ، وجرىٰ العملُ علىٰ ذلك إلىٰ عصرِنا .

دانانی خاڵ بۆ پیتەکان (نَقْطُ ٱلإِعْجَام)

کاتێك نیشانەکانی خاڵی ئیعراب (نَقْطُ ٱلإِعْرَاب) لە خاڵە سورەکانەوە گۆڕا بۆ جووڵەکان , ئیتر ترس لە تێکەڵ بوون نەما ، هێڵە لارەکان گۆڕان بۆ خاڵ ، لەو کاتەوە هەتا ئێستاش نوسین لەسەر ئەوشێوەیە بەردەوامە .

نقط الإعجام

- فنقَطَ نصرُ بنُ عاصم الباءَ بواحدةٍ من تحتُ (بـ) .

والتاءَ باثنتَين من فوقُ (تـ) .

والثاءَ بثلاثٍ من فوقُ (ثـ) .

ونقَطَ النونَ والياءَ - غيرَ المتطرِّفتَين - بواحدةٍ للنونِ من فوقُ (نـ) وباثنتَين للياءِ من تحتُ (يـ) لِاشتباهِهما بهِنَّ .

- ونقَطَ الجيمَ بواحدةٍ من تحتُ (جـ) .

والخاءَ بواحدةٍ من فوقُ (خـ) .

وتركَ الحاءَ مُهملةً لِزوالِ الاشتباه (حـ) .

دانانی خاڵ بۆ پیتەکان (نَقْطُ ٱلإعْجَام)

- (نەصری کوڕی عاصم) یەک هێڵی لاری لە ژێر (باء) دانا (لب)

وە بۆ (تاء) دوو هێڵی لاری لە سەر تاء دانا (لـ ّ)

وە بۆ (ثاء) سێ هێڵی لاری لە سەر ثاء دانا (لـ ّ)

وەبۆ (نون و یاء) ی ناوەڕاست یەک هێڵی لاری لە سەر (نون) دانا (ـنـ)

وە دوو هێڵی لاری لە ژێر (یاء) دانا (ـیـ)

- وە بۆ (جیم) یەک هێڵی لاری لە ژێری دانا (ح)

وە بۆ (خاء) یەک هێڵی لاری لە سەری دانا (حَ)

وە بۆ (حاء) هیچی دانەنا تاتێکەڵ نەبێ لەگەڵ ئەوانی تر (ح)

نَقطُ الإعجامِ

- ونقَطَ الذالَ بواحدةٍ من فوقُ (ذ) وترَكَ الدالَ (د) .
- ونقَطَ الزايَ بواحدةٍ من فوقُ (ز) وترَكَ الراءَ (ر) .
- ونقَطَ الشينَ بثلاث من فوقُ (ش) وترَكَ السينَ (س) .
- ونقَطَ الضادَ بواحدةٍ من فوقُ (ض) وترَكَ الصادَ (ص) .
- ونقَطَ الظاءَ بواحدةٍ من فوقُ (ظ) وترَكَ الطاءَ (ط) .
- ونقَطَ الغينَ بواحدةٍ من فوقُ (غ) وترَكَ العينَ (ع) .

دانانی خاڵ بۆ پیتەکان (نَقْطُ ٱلإعْجَام)

- وە بۆ ذال یەک هێڵی لەسەری دانا (ذ) وە (دال) ی واز لێهێنا (د)
- وە بۆ زای یەک هێڵی لەسەری دانا (ز) وە (راء) ی واز لێهێنا (ر)
- وە بۆ شین سێ هێڵی لەسەری دانا (ش) وە (سین) ی واز لێهێنا (س)
- وە بۆ ضاد یەک هێڵی لەسەری دانا (ض) وە (صاد) ی واز لێهێنا (ص)
- وە بۆ ظاء یەک هێڵی لەسەری دانا (ظ) وە (طاء) ی واز لێهێنا (ط)
- وە بۆ غین یەک هێڵی لەسەری دانا (غ) وە (عین) ی واز لێهێنا (ع)

نَقطُ الإعجامِ

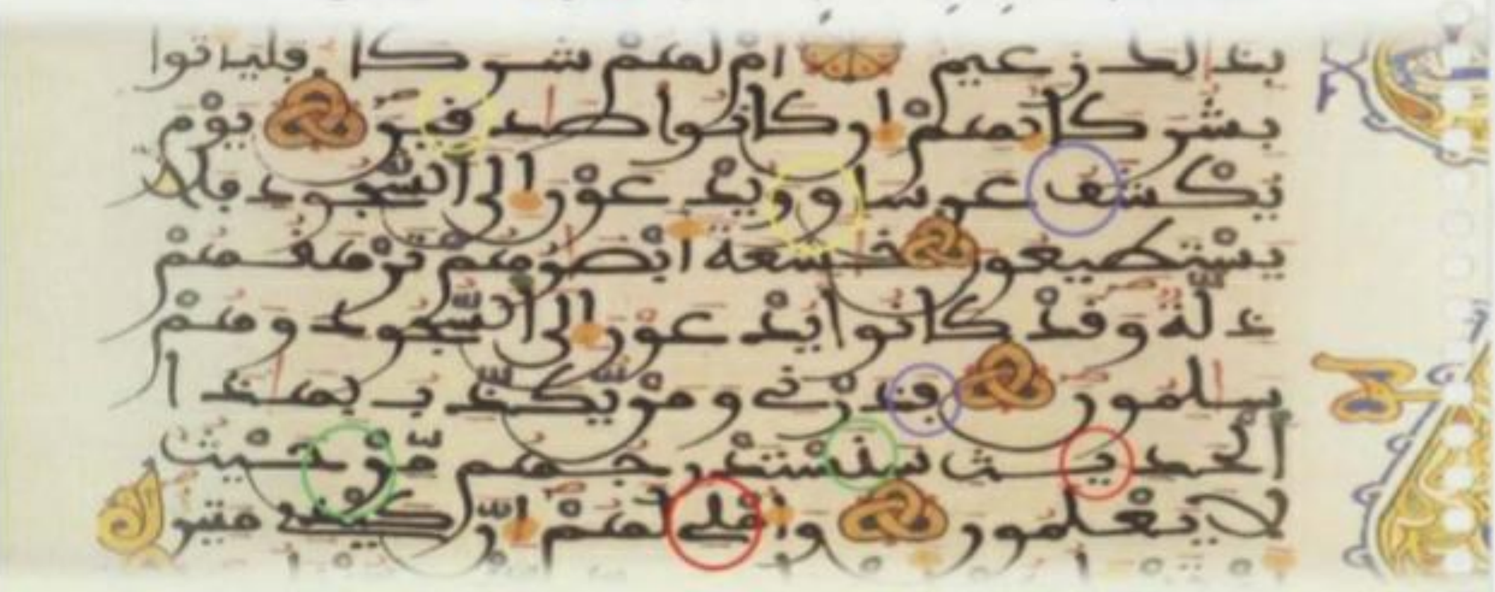
- ونقَطَ **الفاءَ** - غيرَ المتطرِّفةِ - بواحدةٍ من تحتُ (ڡٍ) .
- ونقَطَ **القافَ** - غيرَ المتطرِّفةِ - بواحدةٍ من فوقُ (ڡٗ) .
- ولم تكنِ **الكافُ** (ط) وقتَها تشتبهُ باللامِ فتركَها مُهمَلةً .
- وترَكَ **اللامَ** و**الميمَ** و**الهاءَ** و**الواوَ** و**الألِفَ** مهملاتٍ لعدمِ الاشتباه .
- وكذلك تركَ **الفاءَ** و**القافَ** و**النونَ** و**الياءَ** المتطرِّفاتِ مُهمَلةً لعدمِ الاشتباه ، وجمعَها العلماءُ بكلمةِ (**يُنْفِقُ**) ثمَّ جرىٰ العملُ عندَ المشارقةِ علىٰ نَقطِها طردًا للقاعدة ، وبقيَ المغاربةُ علىٰ الأصل .

دانانی خاڵ بۆ پیتەکان (نَقْطُ ٱلإِعْجَام)

- وە بۆ (فاء) ی -ناوەڕاست - یەک هێڵی لە ژێری دانا (ڢ)
- وە بۆ (قاف) ی -ناوەڕاست -یەک هێڵی لە سەری دانا (ڤ)
- وە کاف (ک) لەوکاتەدا هیچ لێکچونی نەبوو لەگەڵ (لام) بۆیە وازی لێهێنا و هیچی بۆ دانەنا.
- وە (لام و میم و هاء و واو و ئەلیف) ی وازلێهێنا و هیچی بۆ دانەنان چونکە لێتێکچونیان تیا دروست نەدەبوو .
- وە (فاء و قاف و نون و یاء) کە کەوتبنە کۆتایی وازیلێهێنا و هیچی بۆ دانەنان چونکە لێتێکچونیان تیا دروست نەدەبوو کەزانایان کۆیان کردۆتەوە لە وشەی (ینفق) .

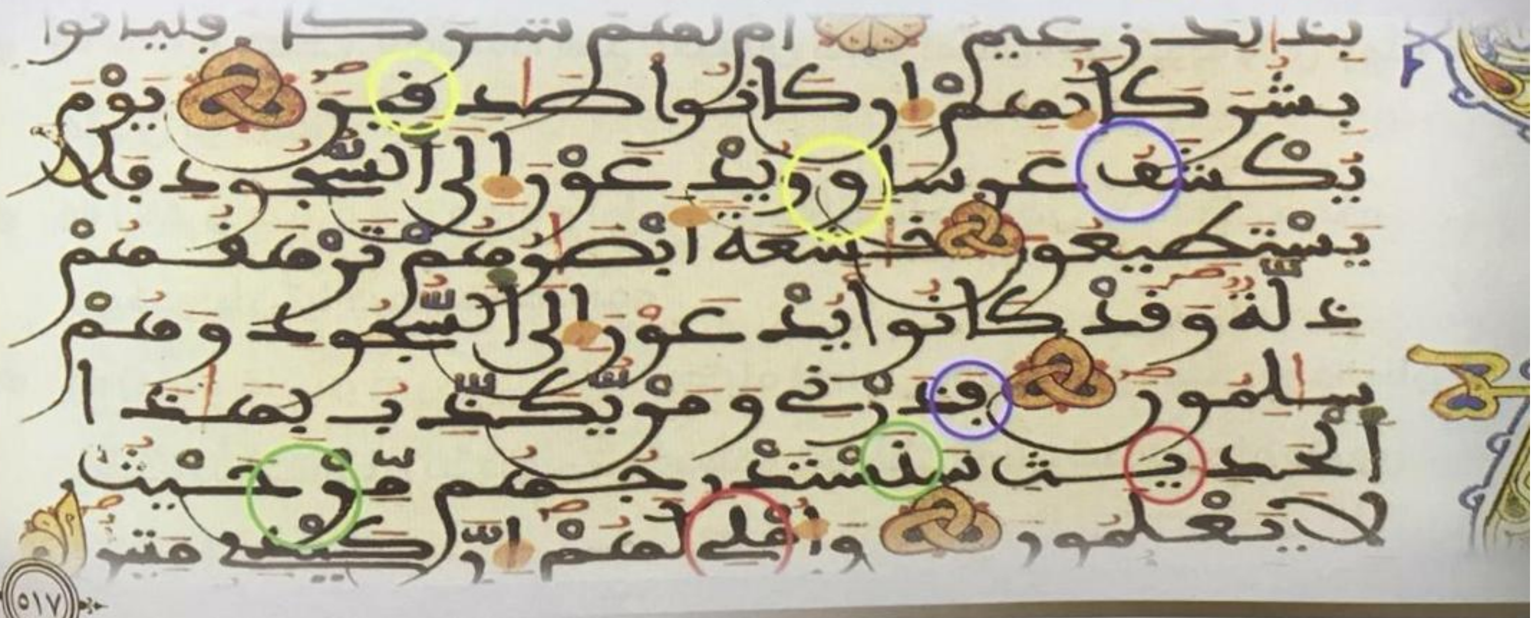
نَقْطُ الإِعْجَامِ

أمثلةٌ علىٰ ضبطِ نصر بنِ عاصمٍ لحروفِ (يُنْفِقُ) الذي دَرجَ عليه المغاربةُ

دانانی خاڵ بۆ پیتەکان (نَقْطُ ٱلإعْجَام)

چەند نمونەیەک لە سەر نوسینی (نەصری کوڕی عاصم) بۆ پیتەکانی (يُـنْـفِـقُ) کە دانیشتوانی ڕۆژئاوایی لەسەری ڕۆشتوون .

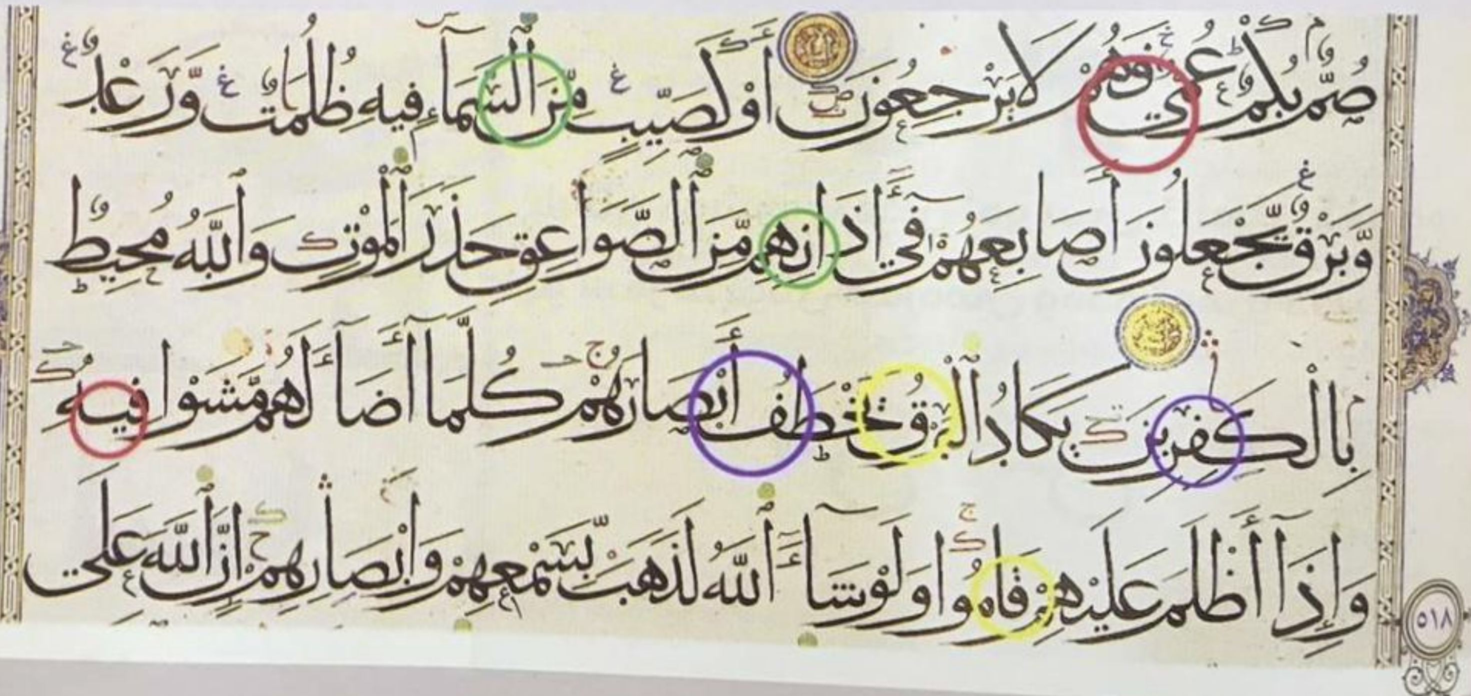
نقط الإعجام

أمثلة على الضبط المطوَّر لحروف (يُنفِقُ) الذي درج عليه المشارقة .

دانانی خاڵ بۆ پیتەکان (نَقْطُ ٱلإعْجَام)

چەند نمونەیەک لە سەر ڕەنوسی پەرەپێدراوی پیتەکانی (يُنْفِقُ) کە دانیشتوانی ڕۆژهەڵاتی لەسەری ڕۆشتوون.

تَطَوُّرُ نَقْطِ الشِّينِ

مُيِّزَتِ الشينُ عنِ السينِ بوَضْعِ نُقطةٍ فوقَ كلِّ سنٍّ من أسنانِها .

ثُمَّ طوَّر الخطَّاطونَ النِّقاطَ الثلاثَ إلىٰ شكلِها الهَرميِّ كما نَـراهُ اليوم .

س ش

گەشەسەندنی خاڵی پیتی (شین)

پیتی شین جیاکراوەتەوە لە پیتی سین بەدانانی خاڵ لەسەر هەرددانێک لە دانەکانی .

پاشان خۆشنوسەکان ئەو سێ خاڵەیان گۆڕیوە بۆ سەر شێوەی هەڕەمی وەکو ئەمڕۆ دەیبینین.

س ش

تَطَوُّرُ كِتَابَةِ الْكَافِ

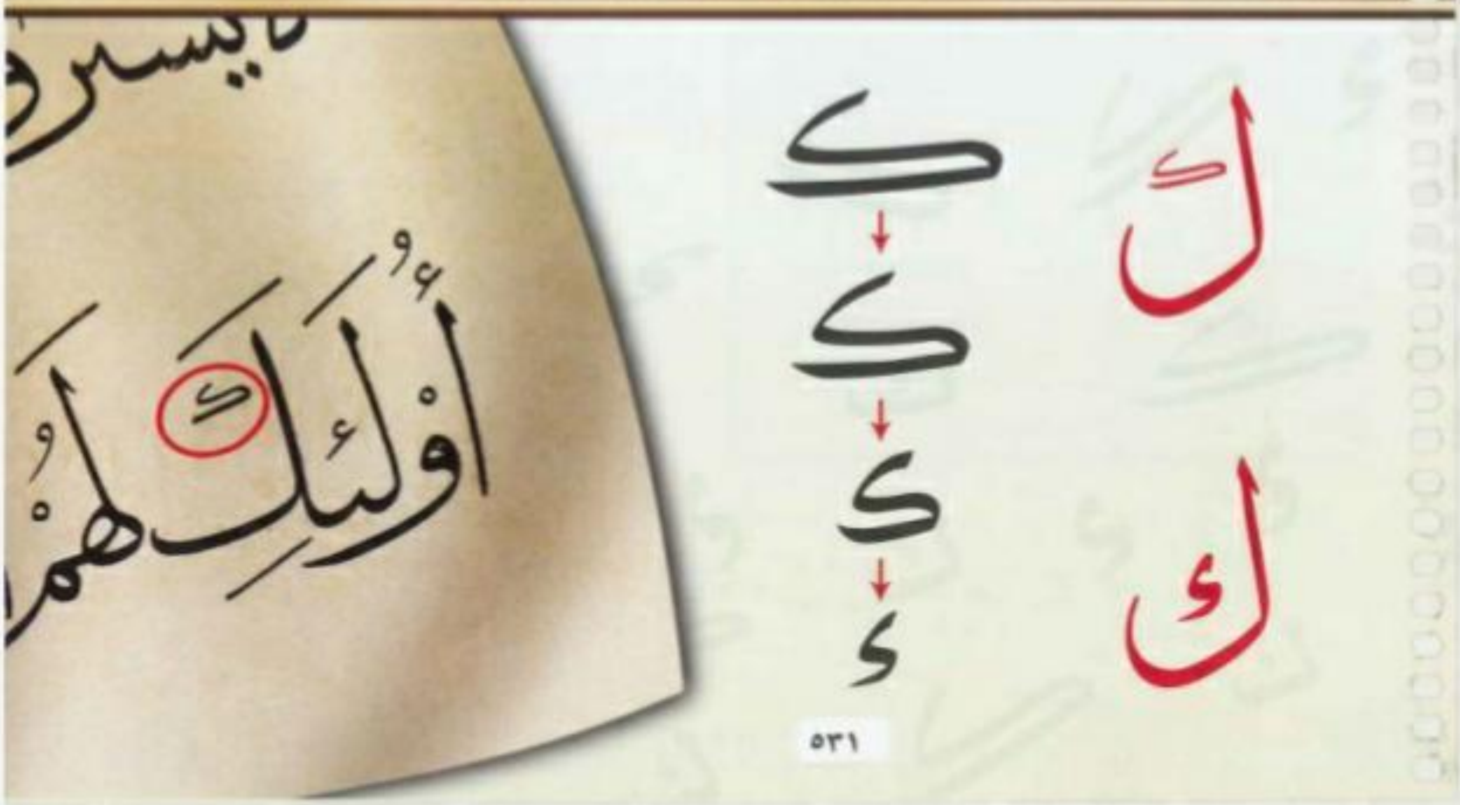
كانتِ **الكافُ المُفـردةُ والمُتطـرِّفةُ** متمـيِّزةً عنِ اللامِ بشكلِها ، إلَّا أنَّها تطوَّرت مع تطـوُّرِ الخـطِّ العربيِّ حتىٰ أَشبهَتِ اللَّام ، فمُيِّزت عنها بوضعِ **كافٍ زناديةٍ صغـيرةٍ** بداخلها تحـوَّلت معَ مـرورِ الأيَّامِ علىٰ يدِ الخطاطينَ إلىٰ ما يُشبِهُ الهمزةَ .

گەشەسەندنی نوسینی پیتی (کاف)

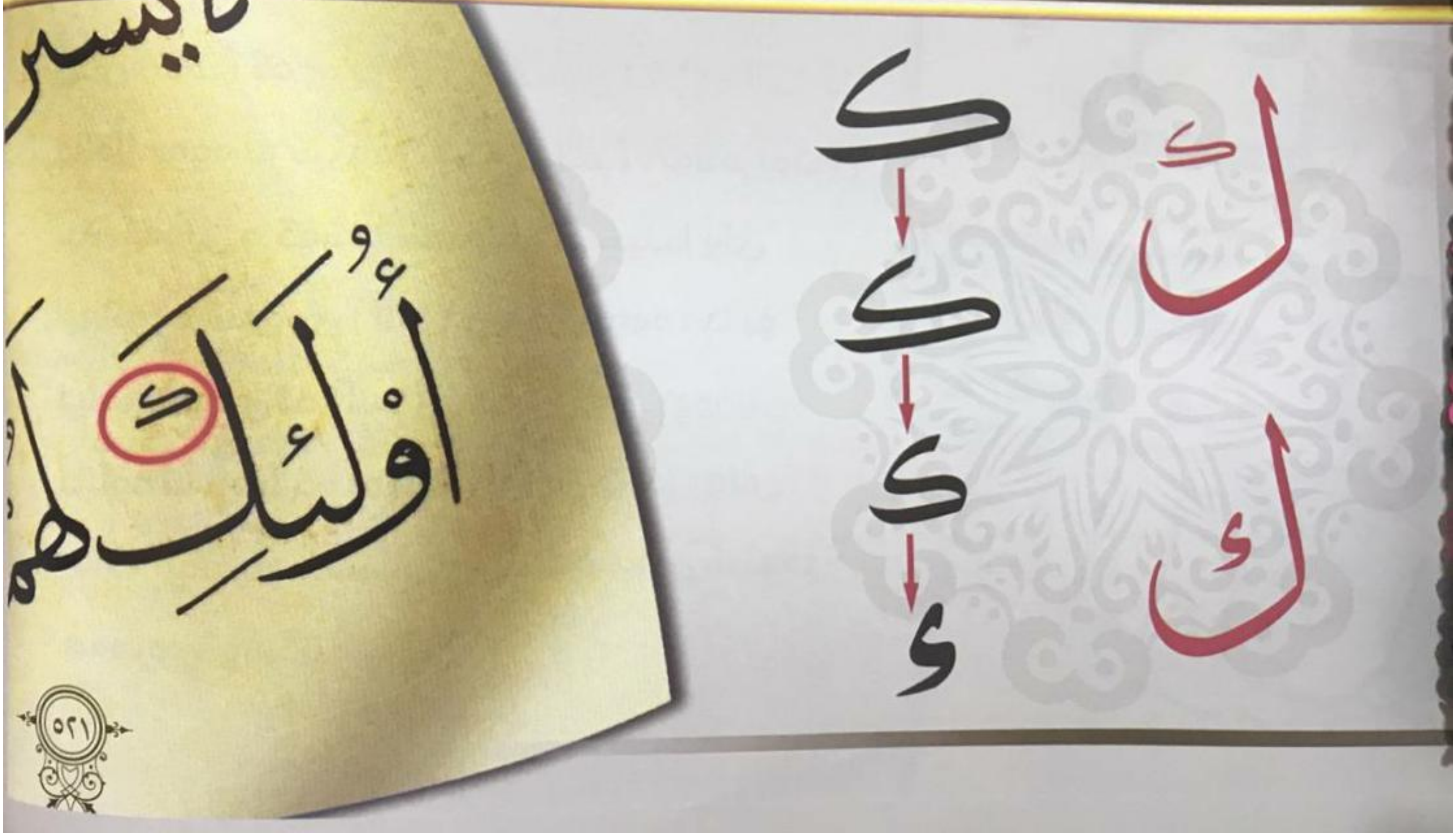

پیتی (کاف) کە لە کۆتایدا بێت یان لە ناوەڕاستدا جیاواز بووە لە شێوەی پیتی (لام) ، بەڵام لەگەڵ پێشکەوتن و گەشەسەندنی نوسیندا وای لێهاتووە شێوەی (لام) ی وەرگرتووە ، جا بۆ جیاکردنەوەی لە (لام) (کاف) ێکی بچوکیان داناوە لە ناویا کە ئەویش لەگەڵ تێپەر بونی ڕۆژگار لەسەر دەستی خۆشنوسەکان شێوەی هەمزەی وەرگرتووە .

كيف تحولت الكاف الزنادية إلى ما يشبه الهمزة

چۆن (کاف) ی زینادی گۆڕاوە تاوای لێهاتووە لە هەمزە بچێت

كتابة الهمزة بين الإملاء القديم والحديث

لم يكن للهمزة صورةٌ في الخطِّ عند العرب ، بل كانوا يعاملونها كالتالي :

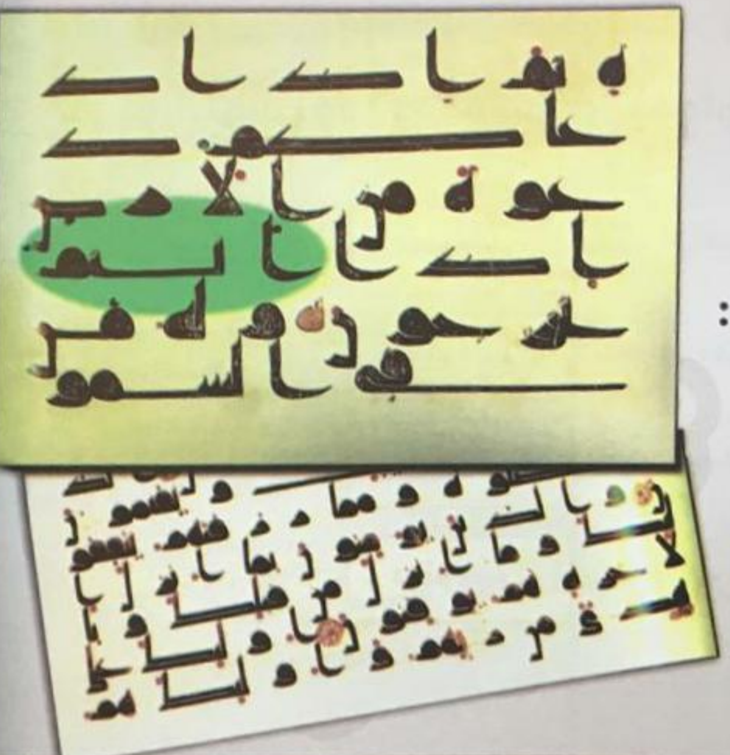
١- في أول الكلمة : يكتبونها ألفًا نحو :

﴿ أَنتُمْ ﴾ - كانت تُكتب ← انتم

﴿ أُنزِلَ ﴾ - كانت تُكتب ← انزل

﴿ إِذَا ﴾ - كانت تُكتب ← اذا

نوسینی هەمزە لە نێوان نوسینی کۆن و نوێدا

لای عەرەب هەمزە لە نوسین دا شێوەی نەبووە ، بەڵکو بەم شێوەیە مامەڵەیان لەگەڵ دا کردووە .

١) لە سەرەتای وشەدا: بە ئەلیف نوسیویانە :

﴿ أَنتُمْ ﴾ — دەنووسرا ← **انتم**

﴿ أُنزِلَ ﴾ — دەنووسرا ← **انزل**

﴿ إِذَا ﴾ — دەنووسرا ← **اذا**

كتابة الهمزة بين الإملاء القديم والحديث

٢- في وسط الكلمة أو آخرها : كانوا يكتبونها ألفًا أو واوًا أو ياءً أو لا يكتبونها (وهي التي نكتبها في الإملاء الحديث على السطر) نحو :

﴿ يَأۡمُرُكُمۡ ﴾ ← كانت تُكتب ← يامركم

﴿ مُؤۡمِنِينَ ﴾ ← كانت تُكتب ← مومنين

﴿ بِئۡسَمَا ﴾ ← كانت تُكتب ← بسما

﴿ بَرَآءَةٌ ﴾ ← كانت تُكتب ← براة

نوسینی هەمزە لە نێوان نوسینی کۆن و نوێدا

٢) لە ناوەڕاستی وشە یان لە کۆتایدا : بە (ئەلیف) و (واو) و (یاء) نوسیویانە یان هەر نەیاننوسیوە (وەکو ئەوەی خۆمان ئێستا لە نوسینی نوێدا دەینوسین) ، وەکو:

﴿يَأْمُرُكُمْ﴾	دەنووسرا ←	يامركم
﴿مُؤْمِنِينَ﴾	دەنووسرا ←	مومنين
﴿بِئْسَمَا﴾	دەنووسرا ←	بسما
﴿بَرَآءَة﴾	دەنووسرا ←	براة

كتابة الهمزة بين الإملاء القديم والحديث

٢- في وسط الكلمة أو آخرِها : كانوا يكتبونها ألفًا أو واوًا أو ياءً أو لا يكتبونها (وهي التي نكتبها في الإملاء الحديث علىٰ السطر) نحو :

﴿ يَتَبَوَّأُ ﴾ ← كانت تُكتب ← يتبوا

﴿ ٱللُّؤْلُؤُ ﴾ ← كانت تُكتب ← اللولو

﴿ يُبْدِئُ ﴾ ← كانت تُكتب ← يبدى

﴿ جَآءَ ﴾ ← كانت تُكتب ← جا

نوسینی هەمزە لە نێوان نوسینی کۆن و نوێدا

٢) لە ناوەڕاستی وشە یان لە کۆتایدا : بە (ئەلیف) و (واو) و (یاء) نوسیویانە یان
هەر نەیاننوسیوە (وەکو ئەوەی خۆمان ئێستا لە نوسینی نوێدا دەینوسین) ، وەکو

﴿ يَتَبَوَّأُ ﴾	دەنووسرا ←	يتبوا
﴿ ٱللُّؤْلُؤُ ﴾	دەنووسرا ←	اللولو
﴿ يُبْدِئُ ﴾	دەنووسرا ←	يبدی
﴿ جَآءَ ﴾	دەنووسرا ←	جا

ابتكار صورة للهمزة

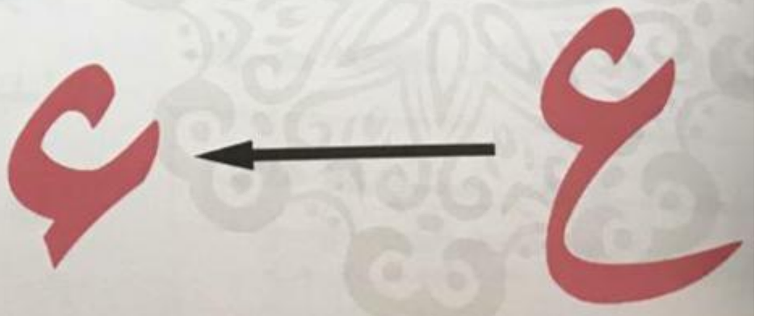
واخترعَ الخليلُ بنُ أحمدَ الفراهيديُّ (ت ١٧٥ هـ) **صورةً للهمزةِ** في الخطِّ هي : **رأسُ حرفِ العينِ** لتَقارُبِ مخرجِ الحرفَين .

ع ⟵ ء

داهێنانی شێوەی هەمزە

خەلیلی کوڕی ئەحمەدی فەراهیدی (لە ١٧٥ ک مردووە)
شێوەی هەمزەی داهێنا لە نوسیندا کەبریتییە لە :
سەری پیتی (عەین) لەبەر نزیکی دەرچەی هەردوکیان
ە یەکەوە .

ابتكار صورة للهمزة

قال العلّامةُ محمدٌ الخرَّازُ الشَّريشيُّ (ت٧١٨هـ) في منظومتِه : مَوردِ الظمآنِ في رسمِ وضبطِ القرآن :

وَخُصَّتِ الْعَيْنُ لِمَا بَيْنَهُمَا
مِنْ شِدَّةٍ وَقُرْبِ مَخْرَجَيْهِمَا
لِأَجْلِ ذَا خُطَّتْ عَنِ الثِّقَاتِ
عَيْنًا مِنَ الْكُتَّابِ وَالنُّحَاةِ

داهێنانی شێوەی هەمزە

زانای پایەبەرز (محمدُ الخرَّازُ الشَّريشيِّ)(٧١٨ ک مردووە)

لە هۆنراوەکەی :مورد الظمآن في رسمِ وضبطِ القرآن :

فەرمویەتی :

وَ خُصَّتِ الْعَيْنُ لِمَا بَيْنَهُمَا
مِنْ شِدَّةٍ وَ قُرْبِ مَخْرَجَيْهِمَا
لِأَجْلِ ذَا خُطَّتْ عَنِ الثِّقَاتِ
عَيْنًا مِنَ الْكُتَّابِ وَ النُّحَاةِ

مراحل تطور كتابة حروف الإطباق

كانت حروفُ الإطباقِ الأربعةِ تكتبُ متماثلةً في الخطِّ إذا اتَّصلتْ بما بعدَها .

ط ط ط ط

(الصاد) (الضاد) (الطاء) (الظاء)

وكان التفريقُ بينَها بالسَّليقةِ وحسبَ السِّياق .

قۆناغەکانی گەشە سەندنی نوسینی پیتەکانی (الإِطبَاقِ)

چوار پیتەکەی (الإطباق) لە نوسیندا یەک شێوەیان هە بووە لەکاتی پێوەلک

بەدوای خۆیاندا.

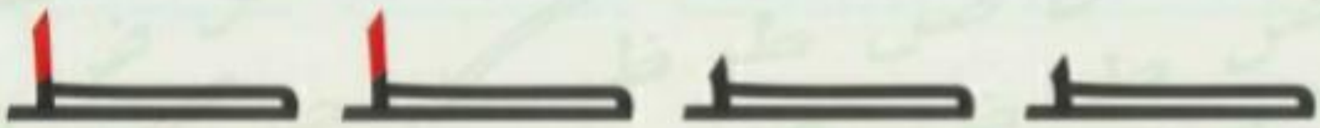
ط ط ط ط

(ظاء) (طاء) (ضاد) (صاد)

وە بەشارەزایی و بە گوێرەی شوینی لە ڕستەدا لەیەکیان جیاکردۆتەوە .

مَرَاحِلُ تَطَوُّرِ كِتَابَةِ حُرُوفِ الإِطْبَاقِ

ثم فُرِّقَ بينَ (ص ، ض) من جهةٍ وبين (ط ، ظ) من جهة أُخرىٰ بتطويل سِنَّةِ الطاءِ والظاء .

(الصاد) (الضاد) (الطاء) (الظاء)

قۆناغەکانی گەشە سەندنی نوسینی پیتەکانی (الإطبَاقِ)

پاشان (ص ، ض) جیاکراوەتەوە لە (ط ، ظ) بە درێژکردنەوەی

ددانەکەی لە (طاء ، ظاء) دا .

(صاد) (ضاد) (طاء) (ظاء)

مَراحلُ تطوُّرِ كتابةِ حُروفِ الإطْباقِ

ثم فُرِّقَ بينَ الأربعةِ بنقطِ الضاد والظاء .

(الصاد)　(الضاد)　(الطاء)　(الظاء)

قۆناغەکانی گەشەسەندنی نوسینی پیتەکانی (الإطبَاقِ)

پاشان بۆ جیاکرکردنەوەی هەر چواریان خاڵیان داناوە بۆ (ضاد ، ظاء) .

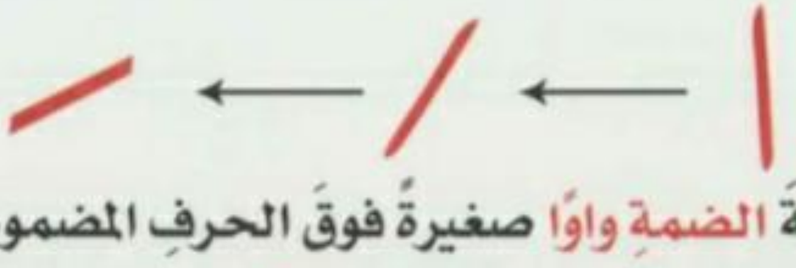

(ظاء) (طاء) (ضاد) (صاد)

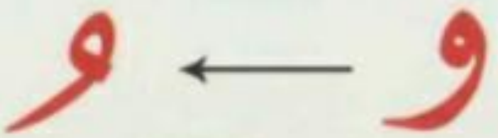
تَطَوُّرُ شَكْلِ عَلَامَاتِ الإِعْرَابِ

طوَّرَ الخليلُ بنُ أحمدَ الفراهيديُّ (ت ١٧٥ هـ) نقطَ أبي الأَسودِ الدؤليِّ فجعلَ علامةَ **الفتحةِ ألفًا** مبطوحةً فوقَ الحرفِ المفتوحِ .

وعلامةَ **الضمةِ واوًا** صغيرةً فوقَ الحرفِ المضموم .

گەشەسەندنی شێوەی نیشانەی ئیعراب (فَتْحَة , ضَمَة , كَسْرَة)

خەلیلی کوڕی ئەحمەدی فەراهیدی (لە ١٧٥ ک مردووە)
گەشەی دا بە خاڵەکانی (أبوالأَسْودِ الدُّؤليُّ) بۆ نیشانەی
فەتحە ئەلیفێکی ڕاکشاوی لە سەر پیتە فەتحەدارەکە دانا .

وە بۆ نیشانەی ضەمە واوێکی بچوکی لە سەر پیتە
ضەمەدارەکە دانا .

تطوُّرُ شكلِ علاماتِ الإعرابِ

وجعلَ الخليلُ علامةَ الكسرةِ ياءً صغيرةً مردودةً إلى الخلفِ تحتَ الحرفِ المكسورِ ذهبَ رأسُها مع مرورِ الأيامِ وبقيتْ جرَّتُها :

وضاعفَ الحركةَ للدَّلالةِ على التنوين :

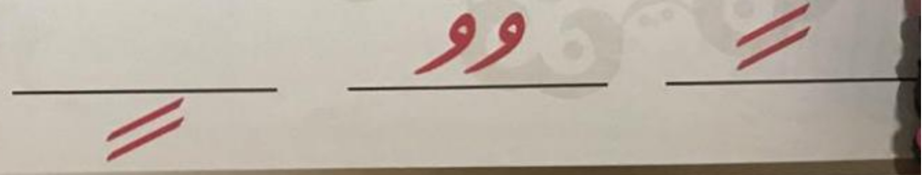
گەشەسەندنی شێوەی نیشانەی ئیعراب (فَتْحَة , ضَمَة , كَسْرَة)

وە خەلیلی کوڕی ئەحمەد بۆ نیشانەی کەسرە یائێکی بچوکی گەڕاوەی بەرەو دواوەی دانا لە ژێر پیتە کەسرە دارەکە ،وە لەگەڵ تێپەڕبونی ڕۆژگاردا سەری یائەکە نەما و بەس درێژکراوەکەی مایەوە :

وەجووڵەکانی دووبارە کردەوە وەك نیشانەیەك بۆ تەنوین :

تطوّر شكل علامات الإعراب

قال العلّامةُ محمدٌ الخرّازُ الشّريشيُّ (ت ٧١٨ هـ) في منظومتِه :
مَوردِ الظمآنِ في رسمِ وضبطِ القرآن :

(١) فَفَتْحَةٌ أَعْـلاهُ وَهْـيَ أَلِفُ — مَبْطُوحَةٌ صُغْرَىٰ وَضَمٌّ (٢) يُعْرَفُ

وَاوًا كَـذَا أَمَامَـهُ أَوْ فَـوْقَا — وَتَحْتَهُ الكَسْرَةُ (٣) يَـاءً تُلْقَىٰ

ثُمَّـتَ إِنْ أَتْبَعْـتَهَا تَنْـوِينَا (٤) — فَـزِدْ إِلَيْهَا مِثْلَهَا تَبْيِـينَا

گەشەسەندنی شێوەی نیشانەی ئیعراب (فَتْحَة , ضَمَة , كَسْرَة)

زانای پایەبەرز محمد الخرّازُ الشّريشيِّ (لە ٧١٨ ك مردووە) لە هۆنراوەکەی :

مَوردِ الظمآنِ في رسمِ وضبطِ القرآن فەرمویەتی :

(١) فَفَتْحَـةٌ أَعْـلاهُ وَهْىَ أَلِـفُ ‎ ‎ مَبْطُوحَـةٌ صُغْـرَىٰ (٢) وَضَـمٌّ يُعْـرَفُ

وَاوًا كَـذَا أَمَامَـهُ أَوْ فَوْقَـا ‎ ‎ وَتَحْتَـهُ (٣) الكَـسْرَةُ يَـاءً تُلْـقَىٰ

ثُمَّـتَ إِنْ أَتْبَعْتَهَـا (٤) تَنْوِينَـا ‎ ‎ فَـزِدْ إِلَيْهَـا مِثْلَهَـا تَبْيِينَـا

تَنوِينُ الرَّفعِ المُظهَر

اتَّخذَ بعضُ نسَّاخِ المصاحفِ حرفَ **نونٍ صغيرةٍ** فوقَ الحرفِ للدَّلالةِ علىٰ **التنوين** وإشارةً لإظهار تنوينِ الرَّفعِ رُكِّبَتِ النونُ فوقَ الضمَّةِ هكذا ()

تەنوینی ئاشکرای ڕەفع

هەندێک لەوانەی قورئانیان نوسیوەتەوە

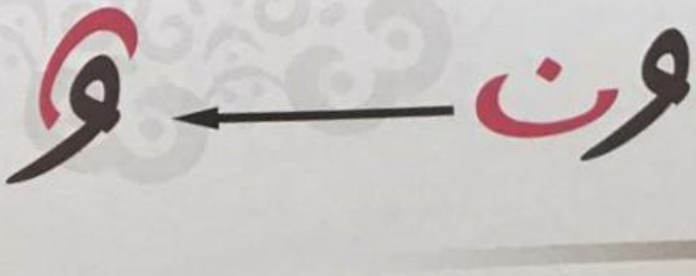
پیتی (نون) یان بە بچوکی داناوە لە سەر

پیتێک کە نیشانەی تەنوینە تیایدا .

وە ئاماژەی اظهاری (تەنوین) ی (ڕەفع) یان

بەوە کردووە کە (نون) ێکیان خستۆتە سەر

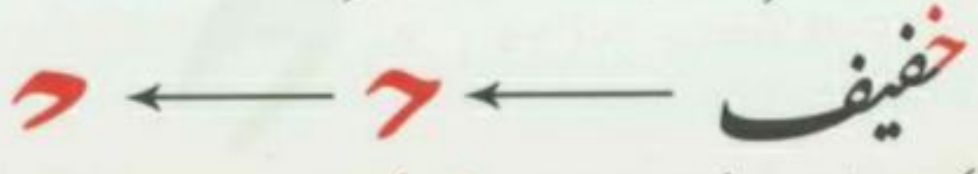
(ضەمە) کە بەم شێوەیە (ۥ)

علامة السكون

واخترعَ الخليلُ أيضًا علامةً للسُّكون (~) هي رأسُ حرفِ الخاءِ من غيرِ نُقطةٍ ، أخذَها مِن أوَّلِ كلمةِ (خَفِيف) .

قالَ الإمامُ الدانيُّ في كتابه : **المُحكَم في نقط المصاحف** :

« وأهلُ العربيَّة مِن سِيبَويْهِ وعامَّةِ أصحابِه يجعلونَ علامتَه خاءً ، يُريدونَ بذلك أوَّلَ كلمةِ (خَفِيف) » اهـ .

نیشانەی زەنە

زانای گەورە خەلیلی کوڕی ئەحمەد نیشانەی زەنەی داهێنا ( ) کە بریتی یە لە سەری (خاء) بەبێ نوکتەکەی کە لە یەکەم پیتی وشەی (خفیف)ەوە وەریگرتووە .

پێشەوا (ابو عمرٍو الدَّانيُّ) لە کتێبی : المحكَم في نَقْطِ المصاحِف فەرمویەتی :«شارەزایانی زمانەوانی عەرەبی لە (سیبویە)و تێکڕای هاوەڵانی پیتی (خاء)یان وەک نیشانەیەک داناوە ، مەبەستیان لە یەکەم پیتی وشەی (خفیف)ە » .

عَلامَةُ السُّكونِ

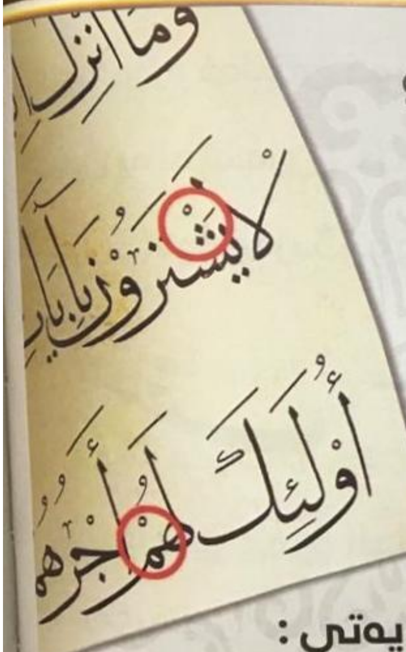
وجرىٰ عملُ المغاربةِ علىٰ جعلِ علامةِ السُّكونِ دائرةً مُفْرغةَ الوَسَطِ (٥) أُخِذتْ من آخرِ كلمةِ (جَزْم) .

جزم ← ٥ ← ٥

قال العلَّامةُ محمدٌ الخرَّازُ الشَّريشيُّ (ت ٧١٨ هـ) في منظومتِه : مَوردِ الظمآنِ في رسمِ وضبطِ القرآنِ :

فَـــدَارَةٌ عَـــلَامَـةُ السُّـــكُونِ أَعْلَاهُ ، وَالتَّشْدِيدُ حَرْفُ الشِّينِ

نیشانەی زەنە

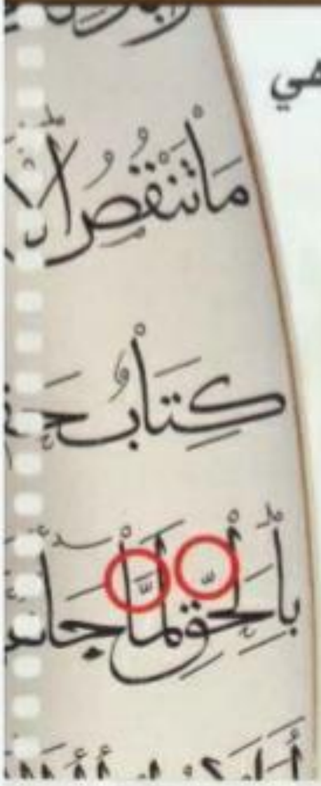
وە زانایانی ڕۆژئاوایی عەرەب بۆ نیشانەی زەنە بازنەیەکی ناو بۆشیان دانا (ه) کە لە کۆتا پیتی وشەی (جزم)ەوە وەریانگرتبوو .

جزم ← ه ← ه

زانای پایەبەرز محمد الخرَّازُ الشَّريشيِّ (لە ٧١٨ ک مردووە) لە هۆنراوەکەی : مورد الظمآن في رسم وضبط القرآن فەرمویەتی :

فَدَارَةُ عَلامَةُ السُّكونِ   أَعْلاَهُ , وَالتَّشْديدُ حَرْفُ الشِّينِ

عَلامَةُ الشَّدَّةِ

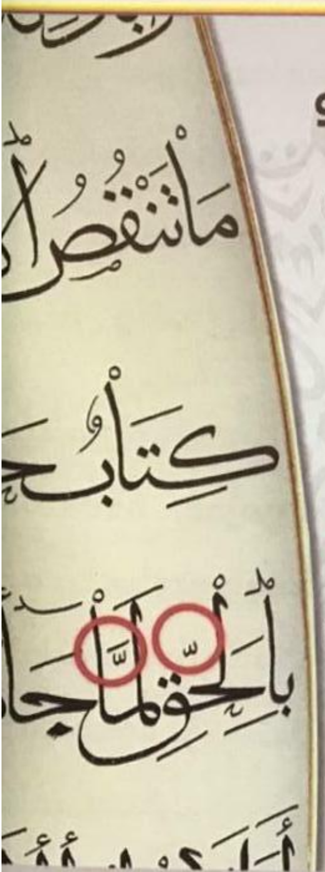

واخترعَ الخليلُ أيضًا علامةً للحرفِ المُشدَّد (ّ) هي رأسُ حرفِ الشِّين ، أخذَها مِن أوَّلِ كلمةِ (شَدِيد) .

شديد ← س ← ّ

قالَ الإمامُ الدانيُّ في كتابه : **المُحكَم في نقط المصاحف** : « وصورةُ التَّشدِيدِ علىٰ هذا المَذهبِ شِينٌ .. لأنَّهُ يُرادُ أوَّلُ (شَدِيد) وهذا مَذهبُ الخليلِ وسِيبَوَيْهِ وعامَّةِ أصحابِهما » اهـ .

نیشانەی توندکردن (ٱلشَّدَّة)

زانای گەورە خەلیلی کوڕی ئەحمەد بۆ نیشانەی پیتی توندکراو (ـّ) سەری پیتی (ش) ی داهێنا ، کەلەیەکەم پیتی وشەی (شدید) وە وەریگرتبوو.

شدید ← ـس ← ـّ

پێشەوا(أبو عمرٍو الدَّانيُّ) لە کتێبی : المُحكَم في نَقْطِ المصاحِف فەرمویەتی :«شێوەی نوسینی توندکردن بەپێی ئەم بۆچونە پیتی (شین) ە کە مەبەستیان لێی یەکەم پیتی وشەی (شدید) ە کە ئەمەبۆچونی (خلیل و سیبویە) وتێکڕای هاوەڵانیانە».

عَلامَةُ هَمزَةِ الوَصْلِ

وجعلَ الخليلُ أيضًا علامةَ همزةِ الوصلِ رأسَ صادٍ صغيرةٍ (ص) يُوضَعُ فوقَ ألفِ الوصل (اً) أخذَه مِن أوَّلِ كلمةِ (صِلَة) : صلہ ⟵ ص

قالَ الإمامُ الدانيُّ في المُحكَم في نقط المصاحف :

« وأهلُ النَّقطِ يُسمُّونَ هذهِ الجرَّة صِلَةً لأنَّ الكلامَ الذي قبلَ الألفِ التي هي علامتُه يُوصلُ بالذي بعدَه فيتَّصلانِ وتذهبُ هي منَ اللفظِ بذلك » اهـ .

نیشانەی هەمزەی گەیاندن

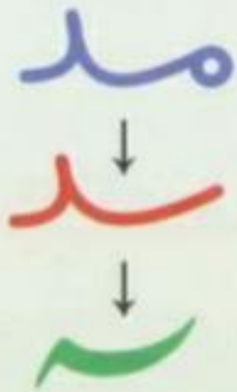
زانای گەورە خەلیلی کوڕی ئەحمەد هێمای هەمزەی گەیاندنی داهێنا کە سەرە (صاد) ێکی بچوک بوو (صـ) لەسەر هەمزەی گەیاندنەکە دادەنرا (ٱ) کە لە یەکەم پیتی وشەی (صلة)وەرگیرابوو : صله ← صـ

پێشەوا(أبو عمرٍو الدَّانيُّ) لە کتێبی : المُحكَم في نَقطِ المصاحف فەرمویەتی : « شارەزایانی خاڵ بەندی ئەمەیان بە صله ناوبردووە لەبەر ئەوەی ئەو وتەیەی لە پێش ئەلیفەکەدایە دەگەیەنێت بە دوای خۆی وە دەیانلکێنێت بەیەکەوە بۆیە ئەلیفەکە لە خوێندنەوەدا دەڕوات و نامێنێت »..

عَلامَةُ المَدِّ الزَّائِدِ عَلَى المَدِّ الطَّبِيعِيِّ

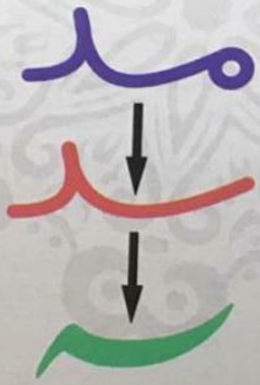
وجعلَ الخليلُ أيضًا علامةً للمَدِّ هيَ كلمةُ (مَدّ) تحوَّلت معَ مرورِ الأيَّامِ إلىٰ الشكلِ الحاليِّ للمَدَّة .

نیشانەی زیاد درێژکردنەوە لە مەددی سروشتی

زانای گەورە خەلیلی کوڕی ئەحمەد نیشانەی مەددی داناوە کەبریتییە لە وشەی (مَدّ) کە لەگەڵ تێپەڕبونی ڕۆژگاردا گۆڕاوە بۆ ئەم شێوەی ئێستای .

عَلَامَةُ الحَرْفِ الثَّابِتِ خَطًّا المَحْذُوفِ لَفْظًا

قالَ الإمامُ أبو عمرٍو الدانيُّ في كتابه : **المُحكَم في نقط المصاحف** :

« اعلم أنَّ نقَّاطَ سلفِ أهلِ المدينةِ وأهلِ بلدنا اصطلَحوا علىٰ جعلِ **دارةٍ صُغرىٰ بالحمراءِ** علىٰ الحروفِ الزوائدِ في الخطِّ ، المعدومةِ في اللفظ »

ثُمَّ مَثَّلَ له بـ : ﴿مِا۟ئَةَ﴾ ﴿أُو۟لُوا۟﴾ ﴿نَبَإِي۟ ٱلْمُرْسَلِينَ﴾

ثُمَّ قال : « وهذهِ الدارةُ التي تُجعلُ علىٰ الحروفِ الزوائد .. **هي الصِّفرُ** اللطيفُ الذي يجعلُه أهلُ الحسابِ علىٰ العددِ المعدوم .. دلالةً علىٰ عدمِه **لعدمِ الحرفِ الزائدِ في النُّطق** » اهـ .

نيشانەی ئەو پيتەی کە لە نوسيندا هەيە بەڵام ناخوێنرێتەوە

پێشەوا (أبو عمرٍو الدَّانيُّ) لە كتێبی : المُحكَم في نَقطِ المصاحف فەرمويەتی :

«بزانە کە شارەزايانی بواری خاڵ بەندی پێشين لە ئەهلی مەدينە و وڵاتی خۆشمان بازنەيەكی بچوكی سوريان داناوە لەسەر ئەو پيتانەی کە زيادەن لە نوسيندا ، و ناخوێنرێنەوە» پاشان نمونەی بە مانە هێناوەتەوە : بەڵام

﴿مِائَةِ﴾ ﴿أُولُواْ﴾ ﴿نَبَإِى ٱلْمُرْسَلِينَ﴾

پاشان فەرمويەتی : « ئەو بازنەيەی لەسەر پيتە زيادەكان دانراوە بريتييە لە هێمای (سفر) بۆ ئەو پيتانەی هەژمار ناكرێت.. وەك نيشانەيەك بۆ نەبونيان ، لەبەر دەرنەبڕينی پيتی زيادە » .

عَلَامَةُ سُقُوطِ الأَلِفِ وَصْلًا وَثُبُوتِهَا وَقْفًا

اصطلحَ المعاصِرونَ من علماءِ الضَّبطِ علىٰ وضعِ صفرٍ مستطيلٍ هكذا (٥) فوق الألفِ التي تُلفَظُ وقفًا ، وتَسقطُ وصلًا إن وقعَتْ قبلَ متحرِّك ، نحو :

﴿أَنَا۠ خَيۡرٌ﴾ ← تُقرأُ وصلًا ← (أَنَخَيۡرٌ)

﴿أَنَا۠﴾ ← يوقف عليها ← ﴿أَنَا﴾

فإنْ وقعَتِ الألفُ المذكورةُ قبلَ ساكنٍ تُركتْ من غيرِ ضَبْط ؛ لأنَّها تَسقطُ وصلًا - حسَبَ القاعدةِ - للتخلُّصِ منَ التقاءِ الساكنَين ، نحو :

﴿أَنَا ٱلنَّذِيرُ﴾ ← تُقرأُ وصلًا ← (أَنَنَّذِيرُ)

﴿أَنَا﴾ ← يوقف عليها ← ﴿أَنَا﴾

نیشانەی لا بردنی ئەلیف لەکاتی گەیاندنیدا و مانەوەی لەکاتی وەستاندا

زانایانی سەردەم (سفر)ێکی درێژکۆلەیان لەم شێوەیە (٥) داناوە لە سەر پیتی (ئەلیف) کە لە کاتی وەستاندا دەخوێنرێتەوە ، وە لەکاتی گەیاندندا لادەبرێت ئەگەر کەوتە پێش پیتێکی جووڵاو (متحرك) وە ، وەکو :

﴿ أَنَا۠ خَيْرٌ ﴾ ← لە کاتی گەیاندن بەم شێوەیە دەخوێندرێتەوە ← (أَنَخَيْرٌ)

﴿ أَنَا۠ ﴾ ← لەسەری دەوەستیت ← ﴿ أَنَا ﴾

وەئەگەر پیتی (ئەلیف) ی باسکراو کەوتە پێش زەنەدارێك هیچ نیشانەیەکی بۆ دانانرێت ، چونکە لەکاتی گەیاندندا نامێنێت - بەگوێرەی یاسای - ڕزگار بوون لەبەیەکگەیشتنی دوو زەنەدار ، وەکو :

﴿ أَنَا ٱلنَّذِيرُ ﴾ ← لە کاتی گەیاندن بەم شێوەیە دەخوێندرێتەوە ← (أَنَنَّذِيرُ)

﴿ أَنَا ﴾ ← لەسەری دەوەستیت ← ﴿ أَنَا ﴾

الحروف الصغيرة الزائدة على الرسم

يُلحِقُ علماءُ الضَّبطِ **أحرفًا صغيرةً** بَدلَ الأحرفِ التي حُذِفتْ من الخطِّ - علىٰ عادةِ العربِ في الكتابةِ زمنَ النُّبوَّة - وذلك للدَّلالةِ علىٰ **وجوبِ نُطقِها**، فيضَعون :

١ - ألفًا خِنجريَّةً (ٰ) مكانَ الألفِ المحذوفة، وذلك نحو :

﴿مَٰلِكِ﴾ ← تُقرأ → (مَالِكِ)

﴿ٱلْكِتَٰبُ﴾ ← تُقرأ → (ٱلْكِتَابُ)

﴿وَٱلَّٰٓـِٔي﴾ ← تُقرأ → (وَٱللَّائِي)

پیتە بچوکە زیادەکان لە سەر ڕەنوسی قورئان

زانایان هەندێ پیتی بچوکیان داناوە لە بری ئەو پیتانەی لە نوسیندا لابراون لەسەر عادەتی نوسین لەسەردەمی پێغەمبەری خودا (ﷺ) ئەویش وەک نیشانەیەک بۆ پێویست بوونی خوێندنەوەی ، لەوانە :

١) (ئەلیف)ی خەنجەری (ٰ) لە جێگەی (ئەلیف)ی لابراوە ، ئەویش وەکو :

﴿ مَـٰلِكِ ﴾	دەخوێنرێتەوە ←	(مَالِكِ)
﴿ ٱلْكِتَـٰبُ ﴾	دەخوێنرێتەوە ←	(ٱلْكِتَابُ)
﴿ وَٱلَّـٰٓـِٔى ﴾	دەخوێنرێتەوە ←	(وَٱللَّآئِي)

الحروف الصغيرة الزائدة على الرسم

٢ - ويضعونَ نونًا صغيرةً (ں) مكانَ النونِ المحذوفة ، وذلك نحو :

﴿ نُـۨجِى ٱلْمُؤْمِنِينَ ﴾ ← تُقرأ ← (نُنجِي ٱلْمُؤْمِنِينَ)

علىٰ قراءةِ **عاصمٍ** ومَن وافقَه

﴿ فَنُـۨجِى مَن نَّشَآءُ ﴾ ← تُقرأ ← (فَنُنجِي مَن نَّشَآءُ)

علىٰ قراءةِ **نافعٍ** ومَن وافقَه

﴿ تَأۡمَـۨنَا ﴾ ← تُقرأ ← (تَأْمَنُنَا)

علىٰ وجهِ قراءتِها **بالرَّوم** ، والمُشافهةُ تَضبِطُ ذلك .

پیته بچوکه زیاده کان له سه ر ڕه نوسی قورئان

٢) وه (نون) ێکی بچوکیان داناوه (ن) لەجێگەی (نون) ی لابراو ، ئەویش وەکو :

﴿ نُـجِي ٱلۡمُؤۡمِنِينَ ﴾ ← دەخوێنرێتەوە ← (نُنجِي ٱلۡمُؤۡمِنِينَ)

لەسەر خوێندنەوەی پێشەوا عاصم و ئەوانەی لەگەڵیان

﴿ فَنُـجِيَ مَن نَّشَآءُ ﴾ ← دەخوێنرێتەوە ← (فَنُنجِيَ مَن نَّشَآءُ)

لەسەر خوێندنەوەی پێشەوا نافع و ئەوانەی لەگەڵیان

﴿ تَأۡمَـنَّا ﴾ ← دەخوێنرێتەوە ← (تَأۡمَنُنَا)

لەسەر شێوەی خوێندنەوەی بە ڕەوم ، لای مامۆستا بە شێوازی وتنەوە دەتوانرێت ئەمە دەرببڕێت.

الحروف الصغيرة الزائدة على الرسم

٣ - ويضعون واوًا صغيرةً (و) مكانَ الواوِ المحذوفة ، نحو :

﴿دَاوُۥدَ﴾ ﴿مَا وُۥرِىَ﴾

٤ - ويضعون ياءً مَردُودةً إلى الخَلف (ے) مكانَ الياءِ المحذوفة ، نحو :

﴿إِۦلَٰفِهِمْ﴾ ﴿فَمَآ ءَاتَىٰنِۦَ ٱللَّهُ﴾

٥ - كما يضعون الواوَ والياءَ المذكورتَينِ للدلالةِ على وجوبِ مَدِّ الصِّلة ، نحو :

﴿إِنَّهُۥ عَلَىٰ رَجْعِهِۦ لَقَادِرٌ﴾

پیتە بچوکە زیادەکان لە سەر ڕەنوسی قورئان

٣) (واو) یَکی بچوکیان داناوە (و) لەجێگەی (واو) ی لابراو ، ئەویش وەکو :

﴿ دَاوُۥدُ ﴾ ﴿ مَا وُۥرِیَ ﴾

٤) وە (یاء) یَکی گەڕاوە بۆ دواوەیان داناوە (ے) لە جێگەی (یاء) ی لابراو ، وەکو :

﴿ إِۦلَـٰفِهِمْ ﴾ ﴿ فَمَآ ءَاتَىٰنِۦَ ٱللَّهُ ﴾

٥) وە بەهەمان شێوە ئەو (واو و یاء) ەی کەباس کرا دایانناوە بۆ پێویست بوونی (مەددی صلە) ، وەکو :

﴿ إِنَّهُۥ عَلَىٰ رَجْعِهِۦ لَقَادِرٌ ﴾

ضَبطُ الحَرفِ الَّذِي يُقرأُ بِخِلافِ مَا كُتِبَ

يضعُ عُلماءُ الضَّبطِ **ألفًا خِنجريَّةً** صغيرةً فوقَ الواوِ ، أوِ الياءِ غيرِ المَنقُوطةِ ؛ للدَّلالةِ علىٰ **نُطقِ الألفِ** بدلًا منهُما ، نحو :

﴿ ٱلصَّلَوٰةَ ﴾ ﴿ بُشْرَىٰكُمْ ﴾

ويضعونَ **سينًا صغيرةً** فوقَ الصادِ للدَّلالةِ علىٰ **نُطقِ السِّينِ** بدلًا منَها ، وذلك في : ﴿ وَيَبْصُۜطُ ﴾ ﴿ بَصْۜطَةً فَٱذْكُرُوٓاْ ﴾ .

فإن وضَعوا **السينَ تحتَ الصادِ** دَلَّ ذلك علىٰ **جوازِ الوجهَين** إلَّا أنَّ **الصادَ أشهرُ** ، وذلك في : ﴿ ٱلْمُصَۣيْطِرُونَ ﴾ .

شێوەی ئەو پیتەی دەخوێنرێتەوە جیاواز لەوەی کەنوسراوە

زانایانی ڕێنوسی قورئان (ئەلیف)ێکی خەنجەری بچوکیان لە سەر (واو) یان (یاء) ی بێ نوکتە داناوە ، وەک نیشانەیەک بۆ دەربڕینی (ئەلیف) لە بری هەردووکیان ، وەکو :

﴿ ٱلصَّلَوٰةِ ﴾ ﴿ بُشۡرَىٰكُمُ ﴾

وە (سین) ێکی بچوکیان لە سەر پیتی (صاد) داناوە وەک نیشانەیەک بۆ وتنی (سین) لە بری(صاد) ، ئەوەش لە :﴿ وَيَبۡصُۜطُ ﴾﴿ بَصۜۡطَةٗۖ فَٱذۡكُرُوٓاْ ﴾

وەئەگەر پیتی (سین) یان لە ژێر پیتی (صاد) دا دانابوو ئەوە بەڵگەیە لەسەر ئەوەی کە هەردوو شێوازەکەی تێدا دروستە بەڵام (صاد) لە پێشترە ، ئەوەش لە :

﴿ ٱلۡمُصَيۡطِرُونَ ﴾

عَلامَةُ السُّكونِ والإظهارِ

اصطلحَ علماءُ الضبطِ علىٰ وضع رأسِ الخاءِ من غيرِ نقطةٍ هكذا (ْ) - وتقدَّمَ الحديثُ عنه ص ٥٤٨ - دلالةً علىٰ سكونِ الحرفِ وعلىٰ إظهارِه، نحو :

﴿ مَنْ ءَامَنَ ﴾ ﴿ أَنْعَمْتَ ﴾ ﴿ هُمْ فِيهَا ﴾ ﴿ ٱلْجِبَالُ ﴾ ﴿ أَنزَلْنَٰهُ ﴾

﴿ لِيُنفِقْ ذُو ﴾ ﴿ أَوَعَظْتَ ﴾ ﴿ عَرَّضْتُمْ ﴾ ﴿ ٱضْطُرَّ ﴾

واصطلَحوا علىٰ جعلِ تركيبِ الحركتَين هكذا (ٌ) (ً) (ٍ) دلالةً علىٰ إظهارِ التنوين ، نحو :

﴿ عَلِيمٌ حَكِيمٌ ﴾ ﴿ عَذَابًا أَلِيمًا ﴾ ﴿ كَفَّارٍ أَثِيمٍ ﴾

نیشانەی زەنە و ئاشکراکردن

زانایان سەری پیتی (خاء) یَکی بێ نوکتەیان داناوە بەم شێوەیە (ۡ) - کە پێشتر لە (لاپەڕە ٥٣٤) باسکراوە - وەک نیشانەیەک بۆ زەنەداری پیتەکە و ئاشکراکردنی ، وەکو :

﴿ مَنۡ ءَامَنَ ﴾ ﴿ أَنۡعَمۡتَ ﴾ ﴿ هُمۡ فِيهَا ﴾ ﴿ ٱلۡجِبَالُ ﴾ ﴿ أَنزَلۡنَٰهُ ﴾

﴿ لِيُنفِقۡ ذُو ﴾ ﴿ أَوَعَظۡتَ ﴾ ﴿ عَرَّضۡتُم ﴾ ﴿ ٱضۡطُرَّ ﴾

وە دووبارەکردنەوەی جوڵەکەیان بەم شێوە داناوە (ـــٍ) (ـــً) (ـــٌ) وەک نیشانەیەک بۆ ئاشکراکردنی تەنوین ، وەکو :

﴿ عَلِيمٌ حَكِيمٌ ﴾ ﴿ عَذَابًا أَلِيمًا ﴾ ﴿ كَفَّارٍ أَثِيمٍ ﴾

عَلَامَةُ الإِدْغَامِ الكَامِلِ

واصطلحَ علماءُ الضبطِ علىٰ جعلِ علامةٍ للإدغامِ الكامل ، وهي تجريدُ الحرفِ المُدغَمِ من السُّكونِ ، مع تشديدِ الحرفِ التالي ، نحو :

﴿ يُدْرِككُّمُ ﴾ ﴿ عَصَوا وَّكَانُوا ﴾ ﴿ ارْكَب مَّعَنَا ﴾ ﴿ وَقُل رَّبِّ ﴾ ﴿ ٱلسَّمَآءُ ﴾

﴿ أَلَمْ نَخْلُقكُّمْ ﴾ ﴿ مَالَهُم مِّنَ ﴾ ﴿ مِن مَّالٍ ﴾ ﴿ مِن لَّدُنْهُ ﴾ ﴿ مِن رَّبِّكَ ﴾

فإن كان المُدغَمُ تنوينًا جعلوا علامةَ الإدغامِ الكاملِ تتابعَ الحركتَين هكذا : (ٌ) (ً) (ٍ) مع تشديدِ الحرفِ التالي ، نحو :

﴿ شَيْءٍ نُّكُرٍ ﴾ ﴿ خَيْرٌ مِّنْ ﴾ ﴿ خَيْرًا لَّكُمْ ﴾ ﴿ غَفُورٌ رَّحِيمٌ ﴾

نیشانەی تێهەڵکێشی تەواو

زانایان نیشانەیەکیان داناوە بۆ تێهەڵکێشی تەواو ، ئەویش لێکردنەوەی زەنەیە لە پیتە تێهەڵکێشکراوەکە لەگەڵ توندکردنی پیتی دوای خۆی ، وەکو :

﴿ يُدْرِككُّمُ ﴾ ﴿ عَصَوا وَّكَانُواْ ﴾ ﴿ ٱرْكَب مَّعَنَا ﴾ ﴿ وَقُل رَّبِّ ﴾ ﴿ ٱلسَّمَآءُ ﴾
﴿ أَلَمْ نَخْلُقكُّم ﴾ ﴿ مَا لَهُم مِّن ﴾ ﴿ مِن مَّالِ ﴾ ﴿ مِن لَّدُنْهُ ﴾ ﴿ مِن رَّبِّكَ ﴾

بەڵام ئەگەر تێهەڵکێش کردنەکە تەنوین بوو : نیشانەی تێهەڵکێشی تەواو ئەوەیە دوو جووڵەکە بەدوای یەکتر دا هاتبێ بەم شێوەیە : (ـُـُ) (ـَـَ) (ـِـِ)

لەگەڵ توندکردنی پیتی دوای خۆی ، وەکو :

﴿ شَيْءٍ نُّكُرٍ ﴾ ﴿ خَيْرٌ مِّنْ ﴾ ﴿ خَيْرًا لَّكُمْ ﴾ ﴿ غَفُورٌ رَّحِيمٌ ﴾

عَلامَةُ الإِدْغامِ النَّاقِصِ والإِخْفاءِ

واصطلحَ علماءُ الضبطِ علىٰ جعلِ علامةٍ للإدغامِ الناقصِ أو الإخفاءِ وهي تجريدُ الحرفِ الأوَّلِ من السُّكونِ ، مع عدمِ تشديدِ الحرفِ التالي ، نحو :

﴿مِن وَلِيٍّ﴾ ﴿أَحَطتُ﴾ ﴿مِن قَبْلِ﴾ ﴿تَرْمِيهِم بِحِجَارَةٍ﴾

فإن كان الحرفُ الأوَّلُ تنوينًا جعلوا علامةَ الإدغامِ الناقصِ أو الإخفاءِ تتابعَ الحركتَين هكذا : (ٌٌ) (ًً) (ٍٍ) مع عدمِ تشديدِ الحرفِ التالي ، نحو : ﴿ سِنَةٌ وَلَا نَوْمٌ ﴾ ﴿ خَيْرًا يَرَهُ ﴾ ﴿ شَيْءٍ قَدِيرٌ ﴾

نیشانەی تێهەڵکێشی ناتەواو و شاردنەوە

زانایان نیشانەیەکیان داناوە بۆ تێهەڵکێشی نا تەواو و شاردنەوە (اخفاء) ، ئەویش لێکردنەوە
زەنەیە له پیتە تێهەڵکێشکراوەکە لەگەڵ توندنەکردنی پیتی دوای خۆی ، وەکو :

﴿ مِن وَلِيّ ﴾ ﴿ أَحَطتُ ﴾ ﴿ مِن قَبْلِ ﴾ ﴿ تَرْمِيهِم بِحِجَارَةٍ ﴾

بەڵام ئەگەر پیتە تێهەڵکێش کراوەکە تەنوینی هەبوو نیشانەی تێهەڵکێشی نا تەواو و شاردنەوە
ئەوەیە دوو جووڵەکە بەدوای یەکتردا هاتبێ بەم شێوەیە : (ــٌـ) (ــًـ) (ــٍـ) لەگەڵ
توندنەکردنی پیتی دوای خۆی ، وەکو :

﴿ سِنَةٌ وَلَا نَوْمٌ ﴾ ﴿ خَيْرًا يَرَهُ ﴾ ﴿ شَيْءٍ قَدِيرٌ ﴾

عَلامَةُ قَلْبِ النُّونِ السَّاكِنَةِ وَالتَّنْوِينِ

جعلَ علماءُ الضبطِ علامةَ قَلْبِ النونِ الساكنةِ وضعَ ميمٍ صغيرةٍ فوقَ النونِ بدلَ السكونِ هكذا (نۢ) ، نحو :

﴿ مِنۢ بَعْدِ ﴾ ﴿ أَنۢ بُورِكَ ﴾ ﴿ أَنۢبِئْهُم ﴾

وجعلوا علامةَ قَلْبِ التنوينِ وضعَ ميمٍ صغيرةٍ بدلَ الحركةِ الثانيةِ ، وهي الحركةُ الدَّالَّةُ علىٰ التنوين ، هكذا (ـُۢ) (ـَۢ) (ـِۭ) نحو :

﴿ سَمِيعُۢ بَصِيرٌ ﴾ ﴿ جَزَآءَۢ بِمَا ﴾ ﴿ شَىْءِۭ بَصِيرٌ ﴾

نیشانەی هەڵگەڕانەوەی نونی زەنەدارو تەنوین

زانایان بۆ هەڵگەڕانەوەی (نونی زەنەدار) میمێکی بچوکیان لەسەر (نون)ەکە داناوە لەبری زەنە بەم شێوەیە (نۢ) ، وەکو :

﴿ مِنۢ بَعْدِ ﴾ ﴿ أَنۢ بُورِكَ ﴾ ﴿ أَنۢبِئْهُـمْ ﴾

زانایان بۆ هەڵگەڕانەوەی (تەنوین) میمێکی بچوکیان لەبری جووڵەی دووەم داناوە کە بریتییە لەو جووڵەیەی کە نیشانەی تەنوینەکەیە ، بەم شێوەیە (ــُۢ) (ــَۢ) (ــِۭ)

وەکو :

﴿ سَمِيعُۢ بَصِيرٌ ﴾ ﴿ جَزَآءَۢ بِمَا ﴾ ﴿ شَيْءِۭ بَصِيرٌ ﴾

علامة الإمالة الكبرى والإشمام

- اصطلح علماءُ الضبطِ على وضعِ نقطةٍ كبيرةٍ مستديرة، مطموسةِ الوسَطِ هكذا (●) للدلالةِ على أحدِ أمرَين:

١ - إمالةِ فتحةِ الراءِ وإمالةِ الألفِ التي بعدَها من قولِه تعالى في سورةِ هود (الآية ٤١): ﴿ مَجْرٜىٰهَا ﴾

٢ - إشمامِ النونِ الأُولى من النونِ المشدَّدةِ في قولِه تعالى من سورةِ يوسف (الآية ١١): ﴿ تَأْمَ۬نَّا ﴾

وقد استعملَ بعضُ المعاصرينَ من علماءِ الضبطِ شكلَ المُعيَّنِ الخالي الوسَطِ هكذا: ﴿مَجْرٜىٰهَا﴾ ﴿تَأْمَ۬نَّا﴾ للدلالةِ على ما سبَق، والأَوّلُ أَوْلى.

نیشانەی ئیمالەی گەورەو ئیشمام

زانایان خاڵێکی گەورەی سوری ناوپڕیان داناوە بەم شێویە (●) وەک نیشانەیەک بۆ دوو شت :

١) ئیمالەی فەتحەی راء وە ئیمالەی ئەلیفی دوای فەتحەکە لە : سورەتی (هود) ئایەتی ٤١ : ﴿ مَجْرِىٰهَا ﴾

٢) ئیشمامی نونی یەکەم لە نونە توندکراوەکە لە : سورەتی (یوسف) ئایەتی ١١ : ﴿ تَأْمَنَّا ﴾

وەهەندێک لە زانایانی سەردەم شێوەی چوار پاڵویەکی ناوبۆشیان داناوە بەم شێوەیە: ﴿ مَجْرِىٰهَا ﴾ ﴿ تَأْمَنَّا ﴾ وەک نیشانەیەک بۆ ئەوەی باسکرا ، بەڵام یەکەمیان باشترە.

عَلَامَةُ تَسْهِيلِ الْهَمْزَةِ

جعلَ علماءُ الضبطِ علامةَ تسهيلِ الهمزةِ المفتوحةِ وضعَ دائرةٍ صغيرةٍ مَطموسةِ الوسَطِ (●) فوقَ الألفِ ، وذلك في قوله تعالىٰ في سورة فصلت (الآية ٤٤) : ﴿ ءَاْعْجَمِيٌّ وَعَرَبِيٌّ ﴾

وكذلكَ ضبطُ الكلماتِ الآتيةِ علىٰ وجهِ التسهيلِ في روايةِ حفص :

﴿ ءَاْلذَّكَرَيْنِ ﴾ في الأنعام (الآيتين ١٤٣، ١٤٤) .

﴿ ءَاْللَّهُ ﴾ في يونُس (الآية ٥٩) والنمل (الآية ٥٩) .

﴿ ءَاْلْـَٰٔنَ ﴾ في يونُس (الآيتَين ٥١ ، ٩١) .

نیشانەی ئاسان کردنی هەمزە (تَسۡهِيلِ ٱلۡهَمۡزَة)

زانایان بۆ نیشانەی ئاسانکردنی هەمزەی فەتحەدار بازنەیەکی ناو پڕیان داناوە (●)

لەسەر (ئەلیف)ەکە ، ئەویش لە سورەتی (فصلت) ئایەتی ٤٤ :

﴿ ءَا۬عۡجَمِيّٞ وَعَرَبِيّٞ ﴾

وەهەروەها ئەم وشانەی تریش کاتێک بەشێوەی (تَسهِيل) دەخوێنرێتەوە لە ڕێوایەتی

ئیمامی حفص دا :

﴿ ءَآلذَّكَرَيۡنِ ﴾ لەسورەتی (الأنعام) لە هەردوو ئایەتی : ١٤٤ ، ١٤٣

﴿ ءَآللَّهُ ﴾ لە سورەتی (یونس) ئایەتی : ٥٩ و سورەتی (النمل) ئایەتی : ٥٩

﴿ ءَآلۡـَٰٔنَ ﴾ لەسورەتی (یونس) لە هەردوو ئایەتی : ٥١ ، ٩١

الفرق بين رسم المصحف والرسم الإملائي الحديث

جیاوازی لە نێوان ڕەنوسی قورئانی پیرۆز و ڕەنوسی ئیملای نوێ

الفرقُ بين رسمِ المصحفِ والرَّسمِ الإملائيِّ الحديثِ

ينحصرُ الفرقُ بينَهما في **خمسةِ مسائلَ** هي :

١- حروفٌ تُنطَقُ وهي محذوفةٌ في الخطِّ .

٢- حروفٌ مكتوبةٌ ولا تنطَقُ .

٣ - حروفٌ مكتوبةٌ بكيفيَّةٍ وتنطَقُ بكيفيَّةٍ أُخرىٰ .

٤ - المَقطوعُ والمَوصولُ من الكلماتِ .

٥ - ما رُسِمَ بالتَّاءِ المَبسوطةِ من هاءاتِ التَّأنيثِ .

وإليكَ بيانَ كُلٍّ من هذه المسائلِ في اللَّوحاتِ التالية :

جیاوازی لە نێوان ڕەنوسی قورئانی پیرۆز و ڕەنوسی ئیملای نوێ

جیاوازی یە کان لە پێنج بابەت دا کۆبۆتەوە کە بریتین لە :

١) ئەو پیتانەی کە دەخوێنرێنەوە هەرچەندە نەنوسراون .

٢) ئەو پیتانەی کە نوسراون و بەڵام ناخوێنرێنەوە .

٣) ئەو پیتانەی بەشێوەیەک نوسراون و بەشێوەیەکی تر دەخوێنرێنەوە .

٤) پچڕان و گەیاندن لەنێوان وشەکاندا .

٥) ئەوەی ڕەنوس کراوە بە(ت)ی کراوە لە (هاء)ی مێینە .

ئەم بابەتانە لەم تابلۆیانەدا ڕووندەکەینەوە :

الفرق بين رسم المصحف والرسم الإملائي الحديث

١- حروف **تُنطَقُ وهي محذوفةٌ في الخطِّ**، نحو :

١ - **الألف** من : ﴿ مَٰلِكِ ﴾ ﴿ ٱلْكِتَٰبِ ﴾

٢ - **الواو** من : ﴿ دَاوُۥدَ ﴾ ﴿ مَا وُۥرِىَ ﴾

٣ - **الياء** من : ﴿ فَمَآ ءَاتَىٰنِۦَ ٱللَّهُ ﴾ ﴿ إِۦلَٰفِهِمْ ﴾

٤ - **اللَّام** من : ﴿ وَٱلَّيْلِ ﴾ ﴿ وَٱلَّٰٓـِٔى ﴾

٥ - **النّون** من : ﴿ نُـۨجِى ٱلْمُؤْمِنِينَ ﴾

جیاوازی لە نێوان ڕەنوسی قورئانی پیرۆز و ڕەنوسی ئیملای نوێ

١- ئەو پیتانەی **کە دەخوێنرێنەوە و بەڵام نە نوسراون** ، وەکو :

ا- ئەلیف لە : ﴿مَـٰلِكِ﴾ ﴿ٱلْكِتَـٰبِ﴾

٢- واو لە : ﴿دَاوُۥدُ﴾ ﴿مَا وُۥرِىَ﴾

٣- یاء لە : ﴿فَمَآ ءَاتَىٰنِۦَ ٱللَّهُ﴾ ﴿إِۦلَـٰفِهِمْ﴾

٤- لام لە : ﴿وَٱلَّيْلِ﴾ ﴿وَٱلَّـٰٓئِى﴾

٥- نون لە : ﴿نُۨجِى ٱلْمُؤْمِنِينَ﴾

الفرق بين رسم المصحف والرسم الإملائي الحديث

٢- حروفٌ مكتوبةٌ ولا تُنطقُ، نحو :

١- الألفِ من : ﴿ قَالُوا ﴾ ﴿ أَوْلَأَاْذْبَحَنَّهُ ﴾ ﴿ لِشَاْىْءٍ ﴾ ﴿ مِاْئَةَ ﴾ (*)

٢- الواو من : ﴿ أُوْلَـٰٓئِكَ ﴾ ﴿ سَأُوْرِيكُمْ ﴾ ﴿ أُوْلُواْ ﴾ ﴿ أُوْلَـٰتِ ﴾

٣- الياء من : ﴿ بِأَيْيْدٍ ﴾ ﴿ نَبَإِىْ الْمُرْسَلِينَ ﴾ ﴿ وَمَلَإِيْهِمْ ﴾

(*) سبقَ التنبيهُ في ص ٥٤٩ أنَّ علامةَ زيادةِ الحرفِ وصلًا ووقفًا هي وضعُ الصِّفرِ المُستديرِ عليه .

٢- ئەو پیتانەی کە نوسراون و بەڵام ناخوێنرێنەوە ، وەکو :

(*)

١- ئەلیف لە : ﴿ قَالُواْ ﴾ ﴿ أَوْ لَأَاْذْبَحَنَّهُ ﴾ ﴿ لِشَاْىْءٍ ﴾ ﴿ مِاْئَةَ ﴾

٢- واو لە : ﴿ أُوْلَـٰٓئِكَ ﴾ ﴿ سَأُوْرِيكُمْ ﴾ ﴿ أُوْلُواْ ﴾ ﴿ أُوْلَـٰتِ ﴾

٣- یاء لە : ﴿ بِأَيْيْدٍ ﴾ ﴿ نَبَإِيْ ٱلْمُرْسَلِينَ ﴾ ﴿ وَمَلَإِيْهِمْ ﴾

* پێشتر لە (لاپەڕە ٥٣٩) دا ئاماژە بەوە کرا کە نیشانەی پیتێکی زیادە لە کاتی گەیاندن و وەستاندا دانانی بازنەیەکی خڕە لەسەری .

الفرق بين رسم المصحف والرسم الإملائي الحديث

٣ - حروفٌ **مكتوبةٌ بكيفيَّةٍ وتُنطقُ بكيفيَّةٍ** أُخرىٰ ، نحو :

١ - الألفُ المكتوبةُ واوًا : ﴿ ٱلصَّلَوٰةَ ﴾ ﴿ ٱلزَّكَوٰةَ ﴾ ﴿ ٱلرِّبَوٰاْ ﴾

٢ - الألفُ المكتوبةُ ياءً : ﴿ يَصۡلَىٰهَا ﴾ ﴿ بُشۡرَىٰكُمُ ﴾ ﴿ ٱلتَّوۡرَىٰةَ ﴾

٣ - الهمزةُ المكتوبةُ واوًا : ﴿ تَفۡتَؤُاْ ﴾ ﴿ ٱلۡعُلَمَٰٓؤُاْ ﴾ ﴿ وَيَدۡرَؤُاْ ﴾

٤ - الهمزةُ المكتوبةُ ياءً : ﴿ تِلۡقَآيِٕ ﴾ ﴿ مِن وَرَآيِٕ ﴾ ﴿ ءَانَآيِٕ ﴾

٥ - السينُ المكتوبةُ صادًا : ﴿ وَيَبۡصُۜطُ ﴾ ﴿ بَصۜۡطَةٗۖ فَٱذۡكُرُوٓاْ ﴾

٣- ئەو پیتانەی بەشێوەیەک نوسراون و بەشێوەیەکی تر دەخوێنرێنەوە، وەکو :

١- ئەلیفێک کە بە شێوەی (واو) نوسراوە : ﴿ٱلصَّلَوٰةَ﴾ ﴿ٱلزَّكَوٰةَ﴾ ﴿ٱلرِّبَوٰاْ﴾

٢- ئەلیفێک کە بە شێوەی (یاء) نوسراوە : ﴿يَصۡلَىٰهَا﴾ ﴿بُشۡرَىٰكُمُ﴾ ﴿ٱلتَّوۡرَىٰةَ﴾

٣- هەمزەیەک کە بە شێوەی (واو) نوسراوە : ﴿تَفۡتَؤُاْ﴾ ﴿ٱلۡعُلَمَٰٓؤُاْ﴾ ﴿وَيَدۡرَؤُاْ﴾

٤- هەمزەیەک کە بە شێوەی (یاء) نوسراوە : ﴿تِلۡقَآيِ﴾ ﴿مِن وَرَآيِٕ﴾ ﴿ءَانَآيِٕ﴾

٥- (سین) ێک لەسەر پیتی (صاد) دانراوە : ﴿وَيَبۡصُۜطُ﴾ ﴿بَصۜۡطَةً﴾ ﴿فَٱذۡكُرُوٓاْ﴾

الفرق بين رسم المصحف والرسم الإملائي الحديث

٤ - المَقطوعُ والمَوصولُ من الكلماتِ، نحو :

١ - ما رسم مقطوعًا : ﴿مَالِ هَٰذَا﴾ ﴿وَحَيْثُ مَا﴾ ﴿إِلْ يَاسِينَ﴾

٢ - ما رسم موصولًا : ﴿يَبْنَؤُمَّ﴾ ﴿وَيْكَأَنَّهُ﴾

٥ - ما رُسمَ بالتَّاءِ المَبسوطةِ من هاءاتِ التَّأنيثِ، نحو :

﴿وَرَحْمَتُ رَبِّكَ﴾ ﴿نِعْمَتَ ٱللَّهِ﴾ ﴿ٱمْرَأَتَ نُوحٍ﴾

* * *

جیاوازی لە نێوان ڕەنوسی قورئانی پیرۆز و ڕەنوسی ئیملای نوێ

٤- **پچڕاو (المَقطُوع) و گەیەندراو (المَوصُول) لە نێوان وشەکاندا ، وەکو :**

١- ئەوەی ڕەنوسکراوە بە پچڕاوی : ﴿مَالِ هَٰذَا﴾ ﴿وَحَيْثُ مَا﴾ ﴿إِلْ يَاسِينَ﴾

٢- ئەوەی ڕەنوسکراوە بە گەیەنراوی : ﴿يَبْنَؤُمَّ﴾ ﴿وَيْكَأَنَّهُ﴾

٥- ئەوەی ڕەنوسکراوە بە (ت) ی کراوە لە (هاء) مێینە ، وەکو :

﴿وَرَحْمَتُ رَبِّكَ﴾ ﴿نِعْمَتَ ٱللَّهِ﴾ ﴿ٱمْرَأَتَ نُوحٍ﴾

حِفظ القُرآنِ الكَرِيم

- تعريفُ حِفظِ القرآنِ الكريم
- أدواتُ حِفظِ القرآنِ الكريم
- أركانُ عمليَّةِ حِفظِ القرآنِ الكريم
- الأُمورُ المُعينةُ على حِفظِ القرآنِ الكريم

لەبەرکردنی قورئانی پیرۆز

- پێناسەی لەبەرکردنی قورئانی پیرۆز
- هۆکارەکانی لەبەرکردنی قورئانی پیرۆز
- پایە کردەییەکانی لەبەرکردنی قورئانی پیرۆز
- ئەو بابەتانەی پەیوەستن بە کەسی دیاری کراوەوە بۆلەبەرکردنی قورئانی پیرۆز

حِفظُ القُرآنِ الكَرِيمِ

هوَ عمليَّةُ إدخالِ النَّصِّ القرآنيِّ بإحدىٰ رِواياتِهِ التلفُّظيَّةِ (*) إلىٰ الذاكرةِ العميقة .

(*) كروايةِ حفصٍ أو ورشٍ أو غيرِهما .

لەبەرکردنی قورئانی پیرۆز

بریتییە لە کرداری پاراستنی قورئانی پیرۆز لە قوڵایی بیرەوەری بە یەکێك لە ڕیوایەتەکان (*).

* وەکو ڕیوایەتی (حفص) یان (وەرش) یان ئەوانی تر .

حِفظُ القرآنِ الكريمِ

للإنسانِ **نوعانِ** من الذاكرة :

١ - **ذاكرةٌ قريبة** : لِحاجاتِه اليوميَّةِ وما شابَه ذلك ، وتَدخُلُ المعلوماتُ إليها أوَّلًا ، ولكنَّها **لا تدومُ** فيها طويلًا .

٢ - **ذاكرةٌ عميقة** : تَدخُلُ إليها المعلوماتُ من الذاكرةِ القريبةِ ، بسببِ الاهتمامِ والتكرارِ ، **وتدومُ** مع الإنسانِ طويلًا .

مرۆڤ دوو جۆر بیر (ذاكرة) ی هەیە :

١) بیری نزیك :کە بۆ پێداویستیەکانی ڕۆژانە بەکاری دەهێنێت ،کە لەسەرەتادا زانیارییەکانی تێدەچێت بەڵام زۆر تیایدا نامێنێتەوە .

٢) بیری قوڵ : لە بیری نزیکەوە زانیاریەکانی تێدەچێت ، بە هۆی گرنگی پێدان و دووبارەکردنەوەی لەگەڵ مرۆڤدا زۆر دەمێنێتەوە .

أدوات حفظ القرآن الكريم

١- **النَّظرُ** بالعَين .

٢- **النُّطقُ** بالفَم .

٣- **السَّماعُ** بالأُذُن .

٤- **الكتابةُ** (عاملٌ مُساعد) .

هۆكارەكانی لەبەركردنی قورئانی پیرۆز

١) تەماشاكردن بەچاو.

٢) وتنەوەی بەدەم.

٣) گوێ گرتن.

٤) نوسینەوە (هۆكاری یارمەتیدەرە).

أركانُ عمليّةِ حفظِ القرآنِ الكريمِ

حِفظُ القرآنِ الكريمِ يكونُ - بإذنِ اللهِ تعالىٰ - من خِلالِ خمسِ تاءات :

١ - التَّصميمُ (الإرادة) .

٢ - التَّضرُّعُ إلىٰ الله (الدُّعاء) .

٣ - التَّركيزُ .

٤ - التَّكرارُ .

٥ - التَّعاهدُ (المراجعة) .

پایەکردەییەکانی لەبەرکردنی قورئانی پیرۆز

لەبەرکردنی قورئانی پیرۆز بەیارمەتی خوا لەڕێگەی **پێنج خاڵەوە** دەبێت :

١) خۆیەکلاکردنەوە و بڕیاردان (الإرادة)

٢) پاڕانەوە لە خودا (الدُّعاء)

٣) وردەکاری (التَّرْكيز)

٤) بەردەوام وتنەوە (التَّكرار)

٥) پیاداچونەوە (المُراجَعة)

الأمورُ المعينةُ على حفظِ القرآنِ الكريمِ

١ – إخلاصُ النيَّةِ للهِ تعالى .

٢ – صِدقُ التوجُّه .

٣ – اغتنامُ الأوقات .

٤ – البُعدُ عنِ المعاصي .

٥ – الثَّبات .

ئەو بابەتانەی پەیوەستن بەکەسی دیاری کراوەوە بۆ لەبەرکردنی قورئانی پیرۆز

١) نیەت پاکی بۆ خوا (الإخلاص)

٢) راستگۆيي رووتێکردن (صِدْقُ التَوجُّه)

٣) قۆستنەوەی کاتەکان (اِغْتِنَامُ الأوقات)

٤) دورکەوتنەوە لە تاوان (البُعْدُ عَنِ المَعَاصِي)

٥) دامەزراوی لەسەر دینداری (الثَّبات)

الفِهرِس

ناوەڕۆك

الفهرس

ناوەڕۆك

ناوەڕۆك

الفِهرِس

ناوەڕۆك

صدر للمؤلِّف :

أوَّلًا التحقيق :

١ - منظومة المقدِّمة في تجويدِ القرآن للإمام ابنِ الجزريِّ (ورقيٌّ وصوتيٌّ)

٢ - منظومة المفيد في التجويد للطِّيبيِّ (ورقيٌّ وصوتيٌّ)

٣ - منظومة عَقيلةِ أترابِ القصائدِ في رسم المصاحف للإمام الشاطبيِّ (ورقيٌّ وصوتيٌّ)

٤ - منظومة حِرْزِ الأماني ووجهِ التَّهاني في القراءاتِ السبع للإمامِ الشاطبيِّ (ورقيٌّ وصوتيٌّ)

٥ - منظومة الدُّرَّةِ المُضِيَّةِ في القراءاتِ الثلاثِ المَرْضيَّةِ للإمامِ ابنِ الجزريِّ (ورقيٌّ وصوتيٌّ)

٦ - كتاب التذكرة في القراءاتِ الثمانِ لطاهرِ ابنِ غَلْبونٍ في مجلدَين

٧ - العِقد النَّضيد في شرحِ القَصيدِ للسَّمينِ الحلبيِّ في مجلدَين

ثانيًا التأليف :

١ - السلاسل الذهبيَّة بالأسانيد النَّشريَّة ، من شُيوخي إلى الحضرةِ النبويَّة

٢ - تلقِّي القرآن الكريم عبرَ العصور : مفهومُه وضوابطُه .

٣ - البيان لحُكم قراءة القرآن الكريم بالألحان .

٤ - معجزةٌ عدديَّة لقصةِ نوحٍ في القرآن الكريم .

٥ - أبحاث تجويديَّة .

ناوەڕۆك